

DE TOEKOMST IS NU

POLITIEK PROGRAMMA

DWARS
GROENLINKSE JONGEREN

WERKTITEL: DOE MAAR DWARS. WANT NORMAAL IS NIET GENOEG

DEEL 1: GELIJKHEID BEGINT BIJ BESTUUR

H1: Fundamentele rechten

H2: Democratie en overheid

DEEL 2: LEVEN VOOR DE LANGE ADEM

H3: Een zeker bestaan

H4: Een eerlijke economie

H5: Geschikte zorg voor iedereen

H6: Duurzaam volkshuisvesting

DEEL 3: EEN RIJKE NATUUR IS EEN VOORRECHT OM TE BEHOUDEN

H7: De klimaatcrisis oplossen

H8: Duurzaam omgaan met vervoer en ruimte

H9: Gezonde natuur & duurzaam voedsel

DEEL 4: GEZAMENLIJKE VOORUITGANG BEGINT BIJ PERSOONLIJKE ONTWIKKELING

H10: Onderwijs voor iedereen

H11: Een podium voor media & cultuur

DEEL 5: NATIONAAL EN INTERNATIONAAL NEDERLAND

H12: Privacy en digitale samenleving

H13: Veiligheid voor iedereen

H14: Eerlijk en rechtvaardig migratie- en asielbeleid

H15: Nederland en haar burgers in harmonie met de wereld

Inleiding

Groene, linkse en intersectionele politiek is nu belangrijker dan ooit. De klimaatcrisis wordt steeds dringender. Bestaanszekerheid staat onder druk en de samenleving verhardt. Niet iedereen voelt zich thuis in Nederland en als inwoners van Nederland kijken we te veel naar elkaars verschillen. De overheid maakt mooie beloftes, maar komt deze niet na. Het is tijd voor actie. De uitstoot van broeikasgassen moet veel sneller omlaag. Lonen moeten omhoog, zodat mensen kunnen bouwen aan hun basis en hun toekomst. De welvaart in Nederland moet beter verdeeld worden. Het is tijd om stappen te nemen in dekolonialisme, op nationaal en internationaal niveau. In het verlengde hiervan gaan we institutioneel racisme tegen en stoppen we strijd tegen woke. Nu is de tijd om het verschil te maken, met idealisme en realisme. Met onze idealen lossen we de problemen van vandaag op en bouwen we aan de toekomst.

Dit programma is gebaseerd op de kernwaarden van DWARS: inclusiviteit, duurzaamheid, solidariteit en persoonlijke vrijheid. Intersectionaliteit loopt als een rode draad door het programma heen. DWARS streeft naar een wereld waarin iedereen zichzelf mag zijn. Dit is een wereld waarin iedereen in vrede en veiligheid kan bestaan. In deze wereld krijgt iedereen kansen om zich te ontwikkelen. Democratie is hiervoor een belangrijke voorwaarde. We zetten daarom in op een open bestuur dat aandacht heeft voor haar burgers. Een samenleving waarin we omkijken naar elkaar, bouwen we gezamenlijk op. Hierin moet plek zijn voor iedereen. We zorgen voor elkaar en staan op tegen onrechtvaardigheid. We gaan voor een duurzaam evenwicht tussen onze planeet en de dieren die hierop leven. Problemen lossen we wereldwijd en in Europees verband op. Daarnaast zoeken we op nationaal en lokaal niveau naar oplossingen. We pakken problemen nu aan en schuiven deze niet door naar toekomstige generaties.

In dit programma zijn de hoofdstukken gebaseerd op thema's waar we als DWARS mee aan de slag willen. De punten in het programma zijn afgeleid van onze kernwaarden en idealen. In ieder hoofdstuk identificeren we problemen, presenteren we onze idealen en bieden we concrete oplossingen aan. Bij het lezen van de inhoudsopgave is direct duidelijk waar DWARS voor staat: een duurzame en zekere basis van bestaan, een rijke natuur, rechtvaardig bestuur en kansen voor persoonlijke ontwikkeling. Dit willen wij op nationaal en internationaal niveau.

Dit programma biedt een houvast aan DWARS-e politiek. Samen kunnen we onze idealen waarmaken. Met jullie hulp zetten we woorden om in daden en realiteit. Door met dit programma de straat op te gaan, onze moederpartij(en) aan te spreken en zowel online als offline het debat te voeren, maken we de wereld een stukje beter. We wensen je veel leesplezier en veel succes!

Srishagon Abrams
Jelle Duba
Arthur Eveleens
Sheila Guha Thakurta
Aislinn Hughes
Joeri van Raaij

DEEL 1 - GELIJKHEID BEGINT BIJ BESTUUR

HOOFDSTUK 1 FUNDAMENTELE RECHTEN

Met de volgende onderwerpen:

- Essentiele rechten voor alle mensen
- Grondwettelijke basis
- Antiracisme en dekolonialisme
- LGBTQIA+-rechten en intersectioneel feminisme

De strijd voor een betere wereld moet intersectioneel zijn. Door solidariteit met elkaar, met de natuur en met de wereld is een betere toekomst mogelijk. DWARS gelooft in radicale gelijkheid, voor mens, natuur en planeet. Radicale gelijkheid is verder kijken dan traditionele grondrechten. Het is actief antiracistisch zijn: het afbreken van systemische racisme; dekoloniaal zijn: het erkennen van de Nederlandse geschiedenis van kolonialisme en slavernij die onze huidige systemen vormen en het doorbreken van deze ketens van onderdrukking; queer-feministisch zijn: het pleiten voor een samenleving die niet heteronormatief en écht trans-inclusief is; ecosocialistisch zijn: het erkennen van de fundamentele rechten van natuur en dieren.

Samen kunnen we radicaal gelijk zijn.

Essentiële rechten voor Alle mens

1. Artikel 1 van de Grondwet over het verbod van discriminatie moet worden uitgebreid. Discriminatie op grond van etniciteit, nationaliteit, afkomst, huidskleur, genderidentiteit en genderexpressie moet worden toegevoegd.
2. Alle mensenrechtenverdragen, met name de kern VN-verdragen, waaronder,
  - a. het Internationaal Verdrag inzake de uitbanning van elke vorm van rassendiscriminatie (IVUR),
  - b. het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (IVBPR) en de optionele protocollen,
  - c. het Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten (IVESCR) en het optionele protocol,
  - d. het VN-Vrouwenverdrag (CEDAW) en het optionele protocol,
  - e. het Kinderrechtenverdrag (CRC) en de optionele protocollen,
  - f. het Arbeidsmigrantenverdrag (ICMW),
  - g. het Internationaal Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap (CRPD) en het optionele protocol, en
  - h. het Vluchtelingenverdrag,moeten rechtstreekse werking in het Nederlandse recht krijgen en voldoende nageleefd worden. Om naleving te zorgen moet regelmatig en transparant toezicht uitgevoerd worden door de Raad van State. De regering moet binnen redelijke termijn reageren op de advies van de Raad van State.
3. Alle grondwettelijke rechten moeten van toepassing zijn op ieder mens in Nederland, inclusief mensen zonder Nederlandse of Europese burgerschap.

Grondwettelijke basis

4. Het recht om te bestaan is een fundamenteel recht. Daardoor moeten basisrechten grondwettelijk verankerd worden om bestaanszekerheid te garanderen. Dit bevat uit onder andere het recht op een basisinkomen, huisvesting, voeding en water, elektriciteit, toegang tot het internet en telefonisch bereik.
5. Het recht op basisdiensten moet gegarandeerd worden door universele basisdiensten. Ieder mens moet sociale zekerheid krijgen en dus onvoorwaardelijke toegang krijgen tot basisrechten zoals huisvesting en voeding, maar ook publieke diensten zoals gezondheidszorg, onderwijs, openbaar vervoer, informatie en legale en juridische hulp.
6. Naast het recht om te bestaan heeft ieder mens het recht om waardig te sterven.
  - a. Eenieder heeft de vrijheid om vrijwillig en door een weloverwogen keuze hun leven op een waardige manier te beëindigen.
  - b. Euthanasie moet uit het Wetboek van Strafrecht gehaald.

- c. Euthanasie bij uitzichtloos en ondraaglijk lijden moet ook mogelijk zijn voor kinderen wanneer dokter, kind en verzorgers hiermee instemmen.

Antiracisme en dekolonialisme

7. Om de vrijheid van discriminatie echt waar te borgen voor mensen van kleur, moet racisme structureel, institutioneel, wettelijk, cultureel en maatschappelijk aangepakt worden.
8. Alle vormen van racisme moeten strenger aangepakt worden, door uitgediepte definities voor deze verschillende vormen, waaronder anti-Zwartracisme, Moslimhaat, anti-Aziatisch racisme, antisemitisme en anti-Roma- en Sintiracisme.
9. Alle publieke organen en diensten, waaronder ook alle overheidsinstanties, dienen actief antiracisme en diversiteits-, emancipatie- en inclusiviteits- (DEI-)beleid te voeren.
  - a. Dekolonisatiebeleid moet ook binnen alle overheidsinstanties ingevoerd worden. Dit houdt in dat onderzoek wordt gedaan aan hoe het koloniale verleden en neokoloniale heden de structuren, systemen, en manieren van werken en beslissen binnen deze overheidsinstanties hebben beïnvloed. Op basis hiervan moet structurele hervormingen ingevoerd worden om te zorgen dat overheidsinstanties alle vormen van vooroordelen, koloniale gedachtegoed en witte superioriteitsdenken weggewerkt worden.
  - b. Bijna driekwart Nederlandse organisaties heeft geen DEI-beleid. Het invoeren van DEI-beleid wordt door de regering gestimuleerd binnen Nederlandse organisaties.
10. Ieder mens heeft de vrijheid van godsdienst en recht op zelfbeschikking. Institutioneel Moslimhaat moet streng aangepakt worden om dit voor Moslim mensen waar te borgen.
  - a. Het hoofddoekverbod voor rechters, griffiers en politieagenten en het algemene verbod op gezichtsbedekkende kleding moet per direct afgeschaft worden. Het moet toegestaan worden om een hoofddoek te dragen voor alle ambtenaren en publieke functies.
  - b. Het vernielen van heilige schriften wordt verboden.
11. Dekolonialisme begint bij onderwijs.
  - a. Er komt dus meer aandacht voor de koloniale en slavernijgeschiedenis van Nederland, en antiracisme, inclusiviteit en intersectionaliteit worden kernonderdelen van het Nederlandse onderwijssysteem.
  - b. Hoger onderwijs wordt aangemoedigd om wetenschap en kennis van niet alleen Westerse academici maar wanneer mogelijk ook van academici vanuit het Mondiale Zuiden in hun studieprogramma's.

12. De (voormalige) koloniën van Nederland, waaronder de landen van het Koninkrijk, hebben het recht op herstel van de schade die door Nederlandse kolonialisme en slavernij veroorzaakt is. Nederland moet met de samenlevingen van deze landen samenwerken en ondersteunen om dit herstel te bepalen en realiseren.
13. Naast deze landen heeft Nederland ten opzichte van alle landen van het Mondiale Zuiden een plicht om de ontwikkeling van deze landen te steunen vanwege eeuwenlange ongelijke ruil en uitbuiting door Europa. Ontwikkelingssteun en investeringen in deze landen moeten onvoorwaardelijk zijn.
14. Het recht op herstel geldt ook voor de afstammelingen van kolonialisme en slavernij in Nederland. Er wordt onderzocht hoe materiele en immateriële reparaties voor deze gemeenschappen gerealiseerd kunnen worden.
15. Racistische, fascistische, en imperialistische figuren en figuren van kolonialisme worden niet meer verheerlijkt in geschiedenisonderwijs en door standbeelden en straatnamen.
16. 1 juli (Keti Koti), 5 mei (Bevrijdingsdag) en 18 maart (Dia di Himno y Bandera, de Arubaanse Dag van het Volkslied en de Vlag) worden nationale feestdagen. Koningsdag wordt afgeschaft als nationale feestdag.

LGBTQIA+-rechten en intersectioneel feminisme

17. Conversietherapie wordt per direct verboden.
18. Gender- en geslachtsregistratie bij de overheid wordt afgeschaft. Geslachtsgerelateerde kenmerken worden in medische dossiers opgenomen indien dit nodig is.
19. Het wordt mogelijk om zelf te bepalen welke aanduiding in identiteitspapieren wordt vermeld, of dit M, V, O, een andere aanduiding of geen geslachtsaanduiding is.
  - a. Een wijziging van deze geslachtsaanduiding kan door een individu vrijwillig op elk moment zonder deskundigheidsverklaring bij de overheid geregistreerd worden.
20. Het wordt mogelijk om je naam vrijwillig op elk moment zonder registratie te wijzigen. Hierdoor volgen we het Britse model – ieder individu kan per direct hun naam wijzigen en deze naam voortaan gebruiken. Om dit bij de overheid geregistreerd te worden, bijvoorbeeld om officiële documenten zoals identiteitspapieren bij te werken, wordt dit per akte mogelijk.
21. De grootschalige onveiligheid en intimidatie van en (seksueel en gendergerelateerd) geweld tegen vrouwen en LHBTQIA+-mensen is onacceptabel en moet structureel aangepakt worden, bijvoorbeeld door maatregelen van het Nationaal Actieprogramma (NAP) zo snel mogelijk in de wet te verankeren.

- a. Verschillende vormen van (seksueel en gendergerelateerd) geweld wordt uitdrukkelijk in het Wetboek van Strafrecht verankerd, waaronder femicide, huiselijk geweld en (emotioneel, psychische en fysiek) misbruik.
- b. Fundamentele rechten zoals het verbod van discriminatie en het recht op eerbiediging van privéleven geldt ook online. Online vormen van discriminatie, waaronder doxxen (het publiekelijk delen van persoonlijke gegevens van iemand anders zonder diens toestemming), wraakporno (het uploaden van intieme video's en beelden van iemand anders, vaak een ex-partner, zonder diens toestemming), *deep fakes* (het gebruiken van AI om seksuele content te maken met het gezicht of stem van iemand anders zonder diens toestemming) en intimidatie, worden expres strafrechtelijk verankerd.
- c. De Centra Seksueel Geweld en Veilig Thuis-organisaties worden structureel beter gesteund. Dit houdt zowel een uitbreiding van financieel steun, maar ook een uitbreiding van personeel en coördinatiecapaciteiten.
- d. Er komt meer steun en trainingen voor personeel van zulke organisaties. Hierdoor wordt de zorg die aangeboden wordt, uitgebreider en beter gespecialiseerd voor elk slachtoffer.

22. Transgenderzorg is een onderdeel van basiszorg.

- a. Trans personen hoeven geen diagnose ontvangen om zorg te krijgen.
- b. Transzorg, waaronder (hormoon)behandelingen en operaties zijn onderdeel van het basispakket en worden volledig vergoed.
- c. Het aanbod van transzorg moet uitgebreid worden zodat het regionaal beschikbaar wordt.
- d. Hormonen voor hormoonbehandeling worden beschikbaar gemaakt via de huisarts en huisartsen worden hiervoor opgeleid.
- e. Werkgevers worden verplicht om transitieverlof te geven.

23. DWARS is tegen heteronormativiteit.

- a. Iedereen moet vrij kunnen zijn om zich te verbinden hoe ze willen.
  - i. Het verbod op polygamie wordt afgeschaft.
  - ii. Door het huidige systeem kunnen wederzijdse rechten, plichten en zorg slechts vastgelegd worden bij romantische relaties. Dit is ontoegankelijk voor diverse vormen van samenleven en sluit vooral aromatische mensen uit. Vriendschappen moeten gelijk erkend worden als romantische relaties. Het wordt mogelijk om wederzijdse rechten, plichten en zorg vast te leggen door authentieke akte zonder te trouwen of een geregistreerd partnerschap aan te gaan.

- iii. Voor alle vormen van samenleven en gezinnen worden gelijke sociale en financiële rechten erkend, ook in het belastingstelsel.
- b. (Regenboog)gezinnen in alle vormen worden erkend. Dit houdt onder andere in dat een wet voor meerouderschap ingevoerd wordt.
  - i. Er komt meer zekerheid voor en bescherming van draagouders, wensouders en kinderen door het uitbreiden en zo snel mogelijk aannemen van het Wetsvoorstel kind, draagmoederschap en afstamming.
  - ii. Vruchtbaarheidsbehandelingen moeten vergoed worden, ook voor LGBTQIA+ stellen en draagouders.

Mensen met een beperking hebben het recht tot échte inclusie

24. 'Niets over ons, zonder ons.' Mensen met een beperking zijn ernstig ondervertegenwoordigd en genegeerd bij beleidsvormingsprocessen. DWARS wilt dat mensen met een beperking structureel vertegenwoordigd worden bij besluitvorming, vooral als het hun levens aantasten.
- a. Een landelijke Afdeling voor de Coördinatie en Implementatie van Gehandicaptenbeleid wordt opgericht. Hun taken bevatten onder andere:
    - i. Het advies geven aan de overheid over maatregelen met betrekking tot gehandicaptenbeleid die moeten genomen worden of door de regering voorgestelde maatregelen. De regering wordt verplicht te reageren aan deze advies. Indien de regering de advies weigert, moet dit gerechtvaardigd worden aan de Tweede Kamer.
    - ii. Het toetsen van bestaand en voorgesteld beleid aan toegankelijkheid. De CRPD wordt uitgangspunt.
    - iii. Het advies geven aan de bescherming en uitbreiding van rechten van mensen met een beperking op internationaal niveau.
  - b. Zoals vastgelegd in de CRPD, moet een ervaringsdeskundige betrokken worden bij beleidsvormingsprocessen. Dit geldt ook voor provinciaal en lokaal niveau.
25. Nederland was in 2016 een van de laatste Europese landen om de CRPD te ratificeren en heeft tot nu toe het optionele protocol nog niet geratificeerd. In de praktijk is dit ook niet veel anders. Mensen met een beperking ervaren nog veel hindernissen en discriminerende structuren in hun dagelijks leven. DWARS wil een structurele aanpak van de rechten van mensen met een beperking.
- a. Het optionele protocol wordt geratificeerd.
  - b. Het CRPD-verdrag en de Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte worden volledig uitgevoerd.

- c. Naast toezicht door de Raad van State, is de bovengenoemde Afdeling bevoegd advies te geven over de implementatie van de CRPD en nodige maatregelen die de overheid moeten nemen.
26. Het recht op wonen en om zelfstandig te wonen wordt écht gewaarborgd voor mensen met een beperking.
- a. Als onderdeel van het verduurzamingoffensief in hoofdstuk 6, worden bestaande woningen zoveel mogelijk toegankelijk gemaakt voor mensen met een beperking.
  - b. Alle nieuwe initiatieven van de overheid voor nieuwbouw moeten eerst op getoetst worden op zowel toegankelijkheid als integratie met de omgeving zoals bereikbaarheid en het voorkomen van segregatie.
  - c. Er komt toegankelijke lokale kanalen waardoor mensen schendingen van hun rechten kunnen melden, zoals discriminatie door verhuurders of steeds ontoegankelijke woningen.
27. Publieke gebouwen en ruimtes, vooral gebouwen die cruciaal zijn voor basisdiensten zoals ziekenhuizen en scholen, worden zo toegankelijk mogelijk.
28. Het recht op gezondheidszorg moet uitgebreid toegankelijk zijn voor mensen met een beperking.
- a. Zorg voor mensen met een beperking moeten financieel toegankelijk zijn. Mensen met zowel tijdelijke als levensbrede en levenslange beperkingen moeten gratis toegang krijgen tot geschikte zorg en behandelingen.
  - b. Mensen met een beperking moeten zeggenschap hebben op de zorg, behandeling en ondersteuning die ze krijgen.
  - c. Gespecialiseerde behandeling wordt zoveel mogelijk regionaal beschikbaar.
  - d. Het recht op gezondheidszorg bevat ook geestelijke gezondheidszorg. Mensen met (levensbrede en levenslange) geestelijke beperkingen krijgen passende zorg en ondersteuning.
  - e. Er komt grotere aandacht voor de ondersteuning van neurodivergente mensen. Behandelaars, begeleiders en vertrouwenspersonen krijgen sensitiviteitstrainingen hierover zodat ze passendere en inclusievere zorg kunnen bieden.
29. Mensen met een beperking hebben het recht op toegankelijke vervoer.
- a. Openbaar vervoer worden zo toegankelijk mogelijk. Dit houdt bijvoorbeeld verplichtingen aan OV-bedrijven over toegankelijke ingangen, functionerende liften en betere handhaving van stiltécoupes.
  - b. Voetpaden worden toegankelijk gemaakt, bijvoorbeeld voor mensen op rolstoelen.

- c. Fietspaden worden uitgebreid voor aangepaste fietsen en voorzien van voldoende lichting.
  - d. Mensen met een gehandicaptenparkeerkaart krijgen gratis parkeren bij reguliere parkeerplaatsen.
30. Het recht om te stemmen wordt beter gewaarborgd door het versimpelen van stemmen door post en stemmen door een gemachtigde.
31. Mensen met een beperking moeten vaker meemaken met verschillende vormen van discriminatie en geweld, zelfs door de politie. Dit wordt structureel aangepakt.
- a. Politieagenten krijgen sensitiviteitstrainingen voor verschillende (geestelijke) beperkingen en mensen die neurodivergent zijn.
  - b. Kinderen met een beperking hebben vier keer zoveel te maken met geweld.
    - i. Bij huiselijk geweld komt er toegankelijke anonieme meldingspunten.
    - ii. Docenten worden uitgebreid opgeleid om beter aan pesten op te letten.

Grondwettelijke rechten voor natuur en dieren

32. De rechten van natuur en dieren worden in de Grondwet vastgelegd. Natuurgemeenschappen en ecosystemen hebben het recht te bestaan, te bloeien en zich te ontwikkelen. Hierdoor volgen we het Ecuadoraanse model.
33. Lokale gemeenschappen worden de handhavers en toezichhouders van de rechten van natuur. Ze kunnen de regering of bedrijven voor de rechter dagen voor schendingen van deze rechten en worden ook bevoegd om toezicht te houden op de naleving van de uitspraken van de rechtbank.
34. Ecocide wordt strafbaar gemaakt. Dit betekent het bestraffen van mensen en bedrijven die bewust of door ernstige nalatigheid grote schade aan het milieu en klimaat toebrengen.
- a. Nederlandse bedrijven of bedrijven die in Nederland actief zijn kunnen bestraft worden voor het plegen van ecocide in andere gebieden van de wereld.
  - b. Bedrijven die hiervan schuldig worden bevonden, worden aangemerkt als criminele organisatie en dus ontbonden.
  - c. Nederland pleit voor het internationaal strafbaar maken van ecocide.
35. Naast ecocide kunnen bedrijven ook in het algemeen bestraft worden voor het schenden van de rechten van natuur die buiten Nederland worden gepleegd.
36. Alle mensenrechten zijn zoveel mogelijk van toepassing op dieren. Dit betekent dat dieren het recht hebben op een goed leven, waaronder het recht op een duurzame, veilige en biologische leefomgeving, voeding en water, zorg en gezondheid, en vrijheid van ongemak, pijn, chronische stress, en angst.

- a. Hierdoor betekent ook dat dieren het recht om te bestaan hebben en dus niet als (productie)middel te worden gebruikt of te worden geslacht. Daarom wordt de veehouderij afgeschaft en het slachten van dieren verboden.

Begrippenlijst – H1

Dekolonialiteit/dekolonialisme = dekolonialiteit verwijst naar de erkenning van hoe de geschiedenis van kolonialisme tot huidige systemen van sociaal-politieke en economische onderdrukking heeft geleid door middel van neokolonialisme, kapitalisme en structureel racisme. Het kan onderscheid worden tussen een theorie van begrip en een theorie van weerstand. Als theorie van begrip benadrukt het de diverse kennis uit het Mondiale Zuiden om systemen van onderdrukking te verstaan. Als theorie van weerstand probeert het deze systemen en ketens van onderdrukking af te breken van institutioneel niveau tot hele samenlevingen.

Heteronormativiteit = een samenleving gegrond op systemen van binaire gender waar mannen de baas zijn, oftewel een patriarchaat, en waar mensen vaak (on)bewust beperkt zijn tot traditionele genderrollen.

Intersectionaliteit = intersectionaliteit verwijst naar de manier waarop vormen van onderdrukking verschillende mensen op verschillende manieren aantasten. Deze vormen van onderdrukking kunnen overlappen en elkaar verergeren op basis van iemands identiteit. Een zwarte vrouw heeft bijvoorbeeld te maken met zowel (klimaat)racisme als seksisme.

Het Mondiale Zuiden = het Mondiale Noorden en Zuiden verwijst niet naar geografische locatie, maar naar een verdeling van sociaal-politieke en economische macht. Het Mondiale Noorden verwijst naar Europa, de VS, Canada, Australië, Nieuw-Zeeland en Israël. Sommige definities omvatten Japan en Zuid-Korea. Het Mondiale Zuiden verwijst naar Afrika, Latijns-Amerika en het Caribisch gebied, en de rest van Azië en Oceanië. Het is een manier om de dominantie van het Mondiale Noorden tegenover het Mondiale Zuiden aan te duiden. De landen van het Mondiale Zuiden zijn vaak in het verleden en heden uitgebuit door het Mondiale Noorden, en hebben daardoor verkleind zeggenschap in globale politiek.

Neurodivergent = neurodivergent verwijst naar mensen met geestelijke beperkingen die daardoor hun hersenen anders werken. Neurodivergente mensen kunnen informatie op een andere manier verwerken of prikkelgevoelig zijn. Mensen met beperkingen zoals autisme, ADHD, dyslexie en OCD zijn neurodivergent.

Ratificatie = de officiële goedkeuring van een internationaal verdrag. Ratificatie van een verdrag door een land betekent dat het verdrag nu geldig is in het land. Sommige landen moeten eerst een nationale wet aannemen (dualisme). In Nederland krijgen internationale verdragen rechtstreekse werking als ze goedgekeurd worden (monisme).

DEEL 1 - GELIJKHEID BEGINT BIJ BESTUUR

HOOFDSTUK 2 DEMOCRATIE EN OVERHEID

Met de volgende onderwerpen:

- Rechtsstaat
- Democratie
- Lobby

Rechtstaat

1. De monarchie wordt afgeschaft: democratie en een niet-verkozen staatshoofd gaan niet samen. Daarom wilt DWARS dat Nederland een republiek wordt, waarin het staatshoofd een ceremoniële functie heeft en zich verantwoord in het parlement.
2. We hernoemen de Commissaris van de Koning naar Commissaris van het Volk.
3. Hoe de Eerste Kamer haar kerntaak als controlerende macht nu uitvoert is niet goed. Daarom pleiten we voor een omvorming van het systeem.
4. DWARS is voorstander van constitutionele toetsing. Het verbod dat op dit moment geldt zorgt ervoor dat de rechter een wet niet aan de Grondwet kan toetsen. Als dit wel zou mogen, worden grondrechten beter beschermd en wordt de rechtstaat democratischer.
5. Het recht op demonstratie is een van de belangrijkste grondrechten, en zorgt voor een gezonde democratische staat. Daarom steunen we ook burgerlijke ongehoorzaamheidsacties.
6. DWARS is tegen het inzetten van camera-apparatuur als handhavingvorm tijdens protesten. Het opnemen van data van demonstranten is een schending van privacy.
7. DWARS maakt zich zorgen om de afzwakking van onze rechtsstaat en de rechtelijke macht. Steeds vaker houdt de overheid zich niet aan de regels die voor de rest van de Nederlanders gelden. Daarom pleiten we voor een programma waarin de rol en reputatie van de rechtsstaat verstevigd wordt.
8. De overheid behandelt haar burgers steeds vaker als klanten. Dit komt doordat de overheid te weinig zicht heeft op de samenleving. DWARS pleit daarom voor toenemend en beter contact tussen de overheid en haar burgers. Dit kan worden bereikt door de volgende speerpunten:
  - a. Richt fysieke en digitale loketten op waar iedereen met vragen terecht kan;
  - b. Zorg dat er een overheidsbrede visie op innovatie is;
  - c. Creeer mogelijkheid voor maatwerk, waarin het contact makkelijk en laagdrempelig verloopt;
  - d. Verbeter de taakuitvoering van de dienstverlening door de gegevensoverzichten van dienstverleningorganisaties te bundelen.
9. Groepen en personen die fascistische en extreemrechtse ideeën verspreiden zijn gevaarlijk voor de rechtsstaat, en dienen bestreden te worden.

Democratie

10. Iedereen mag stemmen of verkozen worden vanaf 16 jaar.
11. DWARS vindt dat er geen omstandigheden zijn waarin iemand uitgesloten mag worden van het kiesrecht.
12. Om te zorgen dat burgers gehoord worden en onze democratie goed en eerlijk werkt, zet DWARS zich in voor een directe en deliberatieve democratie. Daarom willen we:
  - a. Meer volksinitiatieven, agenderende, lokale en raadgevende referenda;
  - b. Een belangrijkere rol voor het Burgerberaad en het petitierecht, met invloed op het politieke proces;

- c. Een grotere verantwoordingscultuur binnen bestuursorganen, en het makkelijker maken van het controleren van het besluitvorming proces door de samenleving.
13. Verplichte referenda laten de burger kiezen tussen twee tegenstellende opties, waardoor details ontbreken. Daarom pleiten we voor een systeem bestaande uit twee stemrondes. Eerst wordt er gestemd over het doorzetten van huidig beleid tegenover nieuw beleid. Daarna worden er tegenvoorstellen op het huidig beleid gevormd, en wordt er gestemd tussen de voorstellen.
14. Om te zorgen dat het stemproces niet makkelijk te beïnvloeden is, bijvoorbeeld door cyberaanvallen op stemmachines, willen we dat het stemmen via het papieren stembiljet en het rode potlood wordt uitgevoerd. We blijven zoeken naar manieren om te zorgen dat menselijke fouten tijdens het tellen minder vaak voorkomen.
15. Lokale politiek is belangrijk voor het vergroten van actieve participatie en passend beleid. Om te zorgen dat de openbare orde binnen de gemeente te controleren is moet de burgemeester de kans hebben om draagvlak te creëren. Dit kan worden bereikt door de burgemeester direct te verkiezen en te benoemen voor een zesjarige termijn. Als controlerende macht kan de gemeenteraad de burgemeester ontslaan.
16. Een gezonde werkomgeving binnen het parlement zorgt voor een goed werkende democratie. Om de werkdruk haalbaar te houden pleiten we voor meer Kamerleden in de Tweede Kamer, en meer ondersteuning van hun werkzaamheden.
17. Bij de Waterschapsverkiezingen moeten alle zetels democratisch verkozen worden.
18. Het beleid van Waterschappen en het onderhouden van waterwerken is essentieel in het voortbestaan van Nederland. Daarom willen we dat de Waterschappen los van de provincies worden bestuurd, zodat er via directe volksvertegenwoordiging goed beleid wordt gevoerd generale bezuiniging niet van toepassing worden op waterwerken.
19. Sociale advocatuur is belangrijk voor een sterke democratische rechtsstaat. Iedereen moet gebruik kunnen maken van rechtsbijstand, maar zonder dat deze advocatuur genoeg geld heeft wordt dit vooral moeilijk voor mensen met een laag inkomen. Daarom mag er niet bezuinigd worden op de overheidsbijdrage aan de sociale advocatuur.

Bestuur

20. Er wordt een plan opgezet waarin alle Koninkrijksdelen samen met de parlementen van de eilanden een oplossing van het democratisch tekort gaan bedenken. Ook wordt er gekeken hoe eilandraden de uitvoeringskracht van lokaal beleid kunnen verbeteren.
21. Om te voorkomen dat er tijdens besluitvorming misbruik wordt gemaakt van ongelijke verhoudingen tussen Nederland en overzeese Koninkrijksdelen, richten we een Koninkrijk parlement op waarin vertegenwoordigers uit alle delen van het Koninkrijk der Nederlanden de Rijksministerraad controleren. Aruba, Curaçao, Sint Maarten en de BES-eilanden krijgen een verplicht minimum aantal zetels.

22. DWARS zet zich in om via 'comply or explain' te zorgen dat Europees-Nederlandse beleidsdoelen ook ingevoerd worden op Caribisch Nederland. Op deze manier zorgen we dat alle delen van het Koninkrijk der Nederlanden op gelijk tempo ontwikkelen.
23. Om te zorgen dat conflicten binnen het Koninkrijksverband niet voor verslechterde relaties tussen Aruba, Curaçao, Sint-Maarten en Nederland zorgt, voeren we een geschillenregeling in waarin conflicten onafhankelijk beoordeeld worden.
24. De toenemende decentralisatie van het Rijk zorgt ervoor dat er steeds meer taken bij de gemeentes komen te liggen. DWARS vindt het belangrijk dat het groeiende takenpakket ook samen gaat met een passend budget.
25. Buurtbewoners hebben de lokale kennis en ervaring die nodig is om goed beleid te maken voor de lokale dienstverlening. Om te zorgen dat deze informatie wordt benut moet iedereen de kans krijgen om in gesprek met verkozen vertegenwoordigers te gaan. Ook voeren we het Recht om uit te dagen (Right To Challenge) in om meer draagvlak te creëren.
26. Hoewel de WOO een vooruitgang is vergeleken met de WoB, is het werken aan de transparantie en openbaarmaking van overheidsdocumenten nooit af. Daarom pleiten we voor de volgende maatregelen:
  - a. Een aantal artikelen zorgen ervoor dat informatie niet openbaar hoeft worden gemaakt als het het werk van de Staat moeilijker maakt. Dit artikel wordt nu te veel gebruikt, daarom willen we dat het zo weinig mogelijk wordt ingezet. Dit mag alleen met verantwoording en onder uitzonderlijke omstandigheden.
  - b. Bestuursorganen moeten worden verplicht om een documentenregister bij te houden. Zo weten opvragers welke documenten zij precies nodig hebben.
  - c. Het weglakken van informatie mag alleen in uitzonderlijke gevallen waarin de onafhankelijke controleur ermee akkoord gaat.
  - d. Er komen meer controles van de overheid om te toetsen of zij zich voldoende houdt aan de regels van de WOO.
  - e. Ook voor bedrijven waarvan de staat de enige aandeelhouder is gelden de openbaringsregels.
27. Diversiteit in politieke representatie is nodig voor duurzaam beleid dat voor iedereen werkt. Daarom pleit DWARS voor democratische representatie met diversiteit op gebied van leeftijd, gender, seksualiteit, etniciteit, beroep en sociale klasse.
28. Online activisme valt onder het recht op protesteren, en dus moet dit recht kunnen worden uitgeoefend op het internet. Dit moet gecontroleerd worden volgens nieuwe wetgeving. Hier wordt aandacht aan het volgende besteedt:
  - a. Alle beperkingen op van online vrijheid moeten gebaseerd zijn op duidelijke, specifieke en toegankelijk wetgeving;
  - b. De regelgevende instanties die de beperkende wetten toepassen moeten volledig onafhankelijk en verantwoordelijk zijn;

- c. Blokkering mag alleen toegepast worden na afloop van een eerlijk proces, en iedereen moet de kans krijgen om het besluit aan te vechten via openbare gerechtelijke procedures.

Lobby

- 29. Lobbyen kan nuttig zijn, maar moet wel controleerd worden. Om te zorgen dat lobbyisten niet te veel macht krijgen op de beleidsvorming, moet er meer toegankelijkheid van het overzicht van van lobbyactiviteiten voor media, bedrijven, maatschappelijke organisaties en de samenleving komen.
- 30. Er komen zowel in Nederland als in de Europese Unie strengere regels die gelden voor alle lobbyisten. Zo worden mensen die 'lobbyen' of werken als 'lobbyist' geregistreerd in een database om bij te houden wie er een bijdrage hebben gehad bij een nationaal of Europees wetsvoorstel.
- 31. Om te zorgen dat er geen ongelijke machtsverhoudingen ontstaat moet er worden gecontroleerd of alle lobbyisten gelijke een eerlijke toegang hebben tot het beleidsproces. Hier wordt een toezichthouder voor aangewezen, bijvoorbeeld zoals de Franse Hoge Autoriteit van Transparantie.

Begrijppenlijst – H2

<volgt in een latere versie>

DEEL 2 - LEVEN VOOR DE LANGE ADEM

HOOFDSTUK 3 EEN ZEKER BESTAAN

Met de volgende onderwerpen:

- Werk en inkomen
- AOW en pensioen
- Sociaal vangnet
- Bestaanszekerheid

Het systeem in Nederland piept en kraakt. Basisbehoeften zijn vaak geen garantie meer, de rijke worden rijker en het wordt steeds moeilijker om rond te komen. Kortom, werk aan de winkel. Eerlijke loon, sterke vakbonden, bestaanszekerheid en een sociaal vangnet helpen ons op weg naar een economische welzijn. Voldoende beloning voor werken bevordert eerlijkheid en sociale rechtvaardigheid op de werkplek. Vakbonden geven werknemers de kans om mee te beslissen en meer invloed te hebben op hun werkomstandigheden. Het sociale vangnet en bestaanszekerheid zorgen voor stabiliteit in moeilijke tijden, en pensioenen geven een fijn vooruitzicht op het leven na pensionering. Deze elementen dragen gezamenlijk bij aan een eerlijkere en gezondere samenleving en geven blik op een betere toekomst. Iedereen moet kunnen meedoen en iedereen moet mee kunnen genieten van verbetering.

Werk en inkomen

1. Bestaanszekerheid is een basisrecht, daarom moet het basisinkomenvoldoende zijn om iedereen van basisbehoeften te voorzien. Hierbij is het belangrijk dat de laagste inkomens ten opzichte van het huidige systeem er op vooruit gaan. Dit systeem wordt grotendeels betaald door de belasting voor de hoogste inkomens en vermogens te verhogen.
2. Het is moeilijk om van het huidige minimumloon rond te komen, wat er voor zorgt dat meer mensen afhankelijk worden van toeslagen. Iedereen verdient om zorgeloos hun leven te leiden, daarvoor is het volgende nodig:
  - a. Het minimumloon stijgt naar minimaal 18 euro per uur en wordt geïndexeerd in 2023;
  - b. Het minimumloon geldt voor alle leeftijden;
  - c. Het minimumloon geldt ook voor werkstages;
  - d. De inkomensgrenzen voor toeslagen en andere inkomensafhankelijke maatregelen stijgen mee met de inflatie;
  - e. Een verhoging van brutoloon mag nooit het afnemen van nettolonen veroorzaken;
  - f. De loonruimte moet worden opgedeeld tussen koopkracht, zorg, ontwikkelingen, en herverdeling van het werk.
3. Loon moet meestijgen met inflatie, en inflatie-achterstand op lonen moet per sector worden bepaald. Het salaris van beroepen met maatschappelijke functies zoals leraren, politie, vuilnisophalers en ambulancepersoneel mag nooit dalen.
4. Als de arbeidsproductiviteit van een bedrijf niet sterk toeneemt wordt de loonstijging losgekoppeld van het aantal arbeidsjaren en uitgemiddeld. Om deze banen aantrekkelijk te houden komen er hogere gemiddelde lonen. Tijdens de overgang naar dit systeem wordt erop gelet dat sociale zekerheid van werknemers niet minder wordt.
5. DWARS wilt niet dat mensen leven om te werken, en pleit daarom voor de 28-urige werkweek als de standaard.
6. Jobgarantie is belangrijke maatregel om het makkelijker te maken om mee te doen aan de samenleving door te werken. Het moet altijd mogelijk zijn voor mensen om aan de slag te gaan als zij willen en kunnen werken. Daarom investeren we in betere begeleiding, passend werk en speciale werkplekken.
7. Iedereen heeft recht om thuis te werken wanneer mogelijk. Hierbij is het belangrijk dat werknemers recht hebben op onbereikbaarheid en privacy. Zo mag de werkgever de inhoud van opdrachten niet digitaal controleren terwijl er aan gewerkt wordt, of webcams gebruiken om de werknemer te controleren. De onkostenvergoeding moet de kosten die thuis worden gemaakt, zoals elektriciteit en internet, dekken.
8. Vakbonden zijn belangrijk om de positie van de werknemer te beschermen. Daarom heeft iedereen recht op verlof om zich in te zetten voor de vakbond, en hebben vakbonden het recht om werknemers individueel te benaderen.
9. De positie van vakbonden wordt versterkt door middel van een bijdrage aan de collectieve arbeidsovereenkomst (cao). Daarnaast mogen werknemers zonder vakbondslidmaatschap ook meestemmen.

10. Alleen onafhankelijke vakbonden mogen cao's afsluiten. Zo bestrijden we nepvakbonden die het draagvlak tijdens cao-onderhandelingen zwak laten lijken.
11. De ondernemingsraad, medezeggenschapsraad en vergelijkbare raden krijgen meer invloed tijdens het vormen van beleid. De Raad van Commissarissen van grote bedrijven moet voor minstens de helft uit werknemers bestaan. Zo versterken we de stem van werknemer om te zorgen dat hun belangen worden mee genomen in langdurig beleid.
12. Er komt meer toezicht op schijnzelfstandigheid, payrollen en andere verkapte arbeidscontracten. Zelfstandigen moeten automatisch recht krijgen op een arbeidsongeschiktheidsverzekering, en ontvangen naast het minimumloon een extra percentage waarmee zij hun pensioen en WW van kunnen betalen. Dit moet ook gelden voor werknemers die met stukloon worden uitbetaald.
13. Flexibiliteit onder zelfstandigen is belangrijk om hun rechten te beschermen en misbruik te voorkomen. Hiervoor is het nodig dat zelfstandigen makkelijker aan verschillende opdrachten bij meerdere werkgevers aan de slag kunnen gaan.
14. Er mag geen verschil zijn in de rechten tussen mensen met flexcontracten in vergelijking met werknemers met een vast contract. Om te zorgen dat iedereen gelijk is krijgen alle werknemers dezelfde minimale secundaire arbeidsvoorwaarden.
15. Om te controleren of arbeidsomstandigheden voldoen aan de wetgeving krijgt de arbeidsinspectie meer middelen.
16. Stagiairs worden te vaak ingezet als goedkope arbeidskrachten. Onbetaalde stages worden afgeschaft.
17. We pleiten voor de volledige decriminalisering van sekswerk. Ook krijgen sekswerkers dezelfde arbeidsrechten als andere beroepen en zijn zij niet verplicht bijzondere persoonlijke informatie te delen. Tijdens beleidsvorming moet er duidelijk verschil gemaakt worden tussen sekswerk en mensenhandel, waarin we een veilige werkomgeving voor sekswerkers verzekeren en mensenhandel bestrijden.
18. Er wordt geïnvesteerd in automatisering en robotisering om technische vooruitgang en innovatie te creëren. Iedereen moet profiteren van deze innovatie, niet alleen het bedrijfsleven. De overheid zorgt ervoor dat bedrijven het mogelijk maken dat werknemers wiens banen vervangen worden tijdens deze transitie een nieuw beroep kunnen leren.

Sociaal vangnet

19. De Participatiewet biedt vooral korte termijn oplossingen, maar draagt niet bij aan een lange termijnvisie voor het ontwikkelen van het sociaal vangnet. Daarom pleiten we voor een vervangen van deze wet, die de Bestaanszekerheidswet komt te heten. Tot die tijd eisen we de volgende aanpassingen aan de Participatiewet:
  - a. Op dit moment geldt er een taaleis, moet er een tegenprestatie worden geleverd en zijn jongeren verplicht om minimaal een maand naar een baan of opleiding zoeken. Dit schaffen we allemaal af;
  - b. Mensen met een beperking mogen niet meer vallen onder de Participatiewet. Zij krijgen een arbeidsongeschiktheidsuitkering via het UWW als ze niet kunnen werken;
  - c. Uitkeringen die onder de Participatiewet vallen moeten aangepast worden bij inflatie, en meegenomen worden in het afsluiten van een energiecontract;

- d. Het budget voor re-integratie wordt verhoogd.
20. Om sociale isolatie te voorkomen is het belangrijk dat mensen die om verschillende redenen niet aan het werk kunnen mee blijven doen aan de samenleving. Voor degenen die geen regulier werk kunnen verrichten, maar wel mee willen doen, creëren we basisbanen.
  21. Mensen met een WIA-uitkering en Wajong die willen gaan werken moeten begeleid worden in het zoeken naar oplossingen om hun laatste baan passender te maken, of in hun zoektocht naar nieuwe passende baan. Deze begeleiding wordt door werkgevers gedaan, met hulp van het UWV.
  22. De Wajong wordt verhoogd naar 100% van het minimumloon om te zorgen dat zij door ziekte niet armer worden.
  23. Om te zorgen dat ook zieke mensen voordeel hebben als het goed gaat met de economie, stijgen de WIA-uitkeringen voor arbeidsongeschikten en -beperkten mee met het gemiddelde maandloon.
  24. Het UWV moet zorgen dat mensen zonder werk met een WW-uitkering professionele hulp krijgen als zij willen zoeken naar een baan. Ook is het belangrijk dat zij een een-op-een gesprek kunnen krijgen als dit nodig is, en dat de sollicitatieplicht tijdelijk gestopt kan worden bij persoonlijke omstandigheden.
  25. Mensen komen vaak in de bijstand terecht door een combinatie van omstandigheden. Mensen die daar behoefte aan hebben, moeten via de gemeente makkelijk toegang krijgen tot psychologische hulp en ondersteuning van maatschappelijke werkers als zij dit willen.
  26. Veel mensen zijn niet op de hoogte dat zij in aanmerking komen voor de bijstand. Gemeentes moeten voorlichting hierover verbeteren.
  27. Er is weinig inkomensverbetering bij de overgang van bijstand naar een deeltijdbaan. Daarom moet hier extra ondersteuning voor komen.
  28. Op dit moment geldt er voor mensen in de bijstand: met hoe meer mensen je samenwoont, hoe lager de uitkering. Dit is oneerlijk, zeker in tijden van een wooncrisis, en dus moet de kostendelersnorm afgeschaft worden.

AOW en pensioen

29. Iedereen heeft recht om te genieten van een pensioen na velen jaren gewerkt te hebben. Met oog op de toenemende vergrijzing zorgen we wel dat de AOW betaalbaar blijft.
30. DWARS wilt dat mensen niet meer dan de helft van de levensverwachting hoeven te werken. Daarom wordt op 50 jarige leeftijd door de werknemer, werkgever een arbeidsdeskundige gekeken of vervroegd pensioen of omscholing een goede optie is.
31. We zetten ons in op het bestrijden van arbeidsmarktdiscriminatie op basis van leeftijd.
32. De AIO (aanvullende inkomensondersteuning) wordt versoepeld. Ook gaat de AOW-leeftijd naar 65, maar blijft het wel mogelijk om door te werken als iemand dat wilt.
33. In 2028 moet de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel klaar zijn. In de tussentijd letten we erop dat iedereen verzekerd blijft van een pensioen, zonder te

letten op hoe oud je wordt. We voeren een solidariteitsreserve in zodat de gevolgen eerlijk opgevangen worden, en geen generatie een groter nadeel heeft.

34. Investerings van pensioengeld moeten bijdragen aan duurzaamheid, technologische innovatie en maatschappelijk belang.
35. Pensioenuitvoerders moeten door hun vergrootte verantwoordelijkheid zorgen dat het stelsel makkelijk te begrijpen en goed te controleren is. Ook wordt er geïnvesteerd in keuzebegeleiding. Het moet voor iedereen mogelijk zijn om bij een pensioenfonds uit een sector aan te sluiten.

bestaanszekerheid

36. Het sociaal minimum moet niet langer alleen maar over geld gaan, maar over de vraag wat een persoon nodig heeft om mee te kunnen doen aan de maatschappij. Daarom pleiten we de volgende eisen aan het stellen van een sociaal minimum:
  - a. Toets het sociaal minimum om de vier jaar om te controleren of het nog voldoende is;
  - b. Verbeter voorlichting over hoe manieren waar onverwachte uitgaven mee opgevangen kunnen worden, bijvoorbeeld door het opbouwen van buffers;
  - c. Versterk de positie van kinderen in het beleid, zodat zij sociale zekerheid hebben ondanks de afhankelijkheid van hun ouders.
37. Totdat bestaanszekerheid voor iedereen geldt moet er maatwerk in de bijzondere bijstand mogelijk zijn.
38. Steeds meer mensen krijgen te maken met schulden. Voor schulden geldt: voorkomen is beter dan oplossen. Daarom investeren we in beter onderwijs en voorlichting, door bijvoorbeeld een loket per gemeente op te richten waar iedereen met vragen terecht kan. De overheid moet zich opstellen als bondgenoot voor het oplossen van deze problemen. DWARS pleit daarom voor het volgende:
  - a. Verbeter de aansluiting tussen inkomensondersteuning en de momenten waarop geld wordt uitgegeven;
  - b. Stel een sociaal tarief in voor energie en zorgkosten van huishoudens met lage inkomsten. Er moet altijd voorlichting worden gegeven bij het sluiten van vaste contracten;
  - c. Moderniseer beslaglegging en verhoog de beslagvrije voet.
  - d. Maatwerktrajecten voor alle schulden moet altijd mogelijk zijn.
39. Veel mensen met schulden schamen zich hiervoor, waardoor het probleem vaak toeneemt. De gemeente moet goed contact onderhouden inwoners met schulden, en schuldhulpverlening laagdrempelig aanbieden. Dit wordt mogelijk gemaakt door centraal incassobureau dat overzicht houdt van schulden. Deurwaarders mogen alleen voor dit bureau werken.
40. Er komt een uitgebreid plan van aanpak voor dreigende schulden. Er komt een centraal meldpunt voor burgers met zorgen over potentiële schulden, waarbij zij professionele hulp krijgen om deze situatie te voorkomen. Overheidsinstanties bouwen dossiers op rondom schulden, zodat er per persoon passend gehandeld kan worden.

41. Het taalgebruik rondom financiële zaken is vaak zo moeilijk dat het kan leiden tot opstapelende schulden. Daarom moet alle communicatie vanuit het Rijk duidelijk zijn.
42. Er is op dit moment weinig vertrouwen tussen burger en overheid. Dit vraagt om een systeemverandering, en een veranderd beeld van de burger en de overheid. Daarvoor willen we het volgende:
  - a. Limiteer willikeurige fraudecontroles;
  - b. Steun experimenten waarin schulden niet meer betaald hoeven worden;
  - c. Trek de wet- en regelgeving van bestaanszekerheid gelijk zodat het bijstandstelsel eenvoudig en begrijpbaar blijft.
43. Niemand mag onder de armoedegrens terecht komen. Daarom baseren we uitkeringen en de armoedegrens op een bestaansminimum dat meestijgt met loonstijgingen.
44. Er moet meer aandacht komen voor het economisch beleid van krimpregio's, zodat er goed voorbereid kan worden op veranderingen. Zo zetten we in op het verhogen van arbeidsproductiviteit- en participatie in deze regio's, en maken we het makkelijker voor inwoners van grensregio's om over de grens te werken en wonen.

Begrijppenlijst – H3

Vermogen = Het totale geldbedrag dat iemand bezit.

Loonruimte = het percentage waarmee lonen maximaal kunnen stijgen als gevolg van de inflatie.

Sociale zekerheid = een stelsel wat ervoor moet zorgen dat iedereen zorgeloos kan leven en meedoen met de samenleving. Het systeem bevat een aantal regels voor het geval dat iemand ziek wordt, arbeidsongeschikt raakt of niet kan werken.

Jobgarantie = een regel van de overheid die zorgt dat iedereen die wilt werken een baan met minimumloon kan krijgen.

Onkostenvergoeding = geld wat de werkgever aan zijn werknemers kan geven als de werknemer geld moet uitgeven om hun werk te doen. Denk bijvoorbeeld aan een werklaptop kopen.

Schijnzelfstandigheid = Een werknemer is 'schijnzelfstandig' als ze op papier zelfstandige werken terwijl ze in werkelijkheid hun werk uitvoeren onder werkgever die invloed kan hebben op de werkzaamheden.

Payrolling = Payrolling komt voor als een apart bedrijf (een payrollbedrijf) de werkgever is van werknemers, terwijl zij werk doen voor een ander bedrijf. Het payrollbedrijf 'leent' dus werknemers uit aan opdrachtgevers.

Verkapte arbeidscontracten = Een arbeidscontract is verkapt als er in staat dat een zelfstandige werknemer niet onder een werkgever werkt, terwijl dit in de praktijk wel gebeurt.

Sociaal vangnet = Hulpmiddelen voor wanneer er iets verandert in je leven en/of het even wat tegen valt, bijvoorbeeld als je werkloos raakt.

Terugklapcontract = Het huurcontract van iemand met geldproblemen wordt tijdelijk overgenomen door een instelling of gemeente, totdat de huurder weer in staat is om te betalen.

Kostendelersnorm = Een regel waarmee de gemeente de bijstandsuitkering afstemt op met hoeveel volwassen iemand samenwoont.

Solidariteitsreserve = Naast een eigen pensioenpotje moet er ook een gezamenlijk potje met geld komen, waarmee financiële mee- en tegenvallers kunnen worden betaald. Dit geld bestaat uit 15% van het totale Pensioenfonds.

Beslaglegging = Een maatregel waarmee een schuldeiser iemand kan dwingen te betalen

Beslagvrije voet = Wanneer iemand beslag legt op iemand's inkomen moet er wel voldoende geld over blijven om van te kunnen leven. Dit bedrag noemen we de beslagvrije voet.

Liberalisatiegrens = Het bedrag wat de 'grens' vormt tussen een sociale huurwoning of een woning in de vrije sector. Het maximale huurbedrag waardoor je huursubsidie mag ontvangen vormt deze grens.

Quotum = een vaste hoeveelheid waaraan iets moet voldoen.

Schenkingsvrijstelling = Een bedrag dat iemand aan je kan geven zonder hier schenkingsbelasting te betalen.

DEEL 2 - LEVEN VOOR DE LANGE ADEM

HOOFDSTUK 4 EEN EERLIJKE ECONOMIE

Met de volgende onderwerpen:

- Circulaire economie
- Marktregulering
- Welvaartsverdeling
- Financiële instellingen
- Overheidsfinanciën

Een eerlijke economie staat niet in het teken van welvaart en groei, maar draait om de verantwoordelijkheid die wij hebben voor onze planeet en naar elkaar. Voor DWARS is er een limiet aan rijkdom dat te rechtvaardigen is.

Daarom moet er een vermogensplafond en maximuminkomen komen. Ook moet belastingontduiking en de macht van grote bedrijven ingeperkt worden, zodat de mens weer centraal staat. We streven verder naar een systeemverandering van een economie gericht op welvaart naar een circulaire economie. Deze verandering is noodzakelijk. De vraag is dus niet of het mogelijk is om onze economie te veranderen, maar hoe we dit gaan doen.

Circulaire economie

1. Voor het winnen van grondstoffen uit de aarde moet belasting worden betaald. Wanneer producten uit andere landen worden gehaald met een lagere belasting op het winnen van grondstoffen, wordt hier aan de grens belasting op geheven.
2. Producten moeten worden ontworpen op een manier dat materialen met een grote economische waarde hier gemakkelijk uit kunnen worden gehaald. Met een grondstoffenpaspoort moet per product duidelijk zijn welke grondstoffen hierin zijn verwerkt en hoe deze teruggewonnen kunnen worden.
3. De Europese ecodesign richtlijn wordt aangescherpt. Voorop staat het doel om minder te produceren. Producten moeten verder zo min mogelijk materiaal gebruiken en volledig herbruikbaar en recyclebaar zijn. Ook worden producenten aangespoord om zo veel mogelijk alternatieven voor fossiele en minerale grondstoffen te gebruiken.
4. Er komt een recht van reparatie op producten. Producten moeten makkelijk te repareren zijn en gestandaardiseerde onderdelen gebruiken. Fabrikanten moeten reserveonderdelen verkopen en vervanging mogelijk maken. Met een reparatiefonds worden lokale reparateurs ondersteund.
5. Er moet meer worden gebouwd met biologische materialen zoals hout en bamboe. Dit hout importeren we niet, maar komt uit productiebossen op bijvoorbeeld de plek van voormalige veehouderijen. In deze bossen staan verschillende soorten, zodat we de biodiversiteit bevorderen.
6. Er wordt statiegeld ingevoerd op elektronica om het recyclen van de materialen die daarvoor gebruikt worden aan te moedigen.
7. Er komt een Europees verbod op geplande veroudering, dit is het bewust inkorten van de levensduur van producten om meer te verkopen. Er wordt actief toezicht gehouden op dit verbod.

Marktregulering

8. *Er is geen ruimte voor marktwerking* in sectoren die publiek gefinancierd zijn. Organisaties die niet failliet mogen gaan omdat ze te belangrijk zijn, zoals ProRail en de NS, worden genationaliseerd en vallen direct onder de verantwoordelijkheid van de minister. De fixatie op een sluitende begroting van de NS laten we los.
9. Het is onacceptabel dat publieke infrastructuur als communicatie, betalingsverkeer en informatievoorziening in de handen is van een kleine groep grote bedrijven. Big tech ondernemingen als Facebook en Google bezitten te veel marktmacht en moeten worden opgesplitst.
10. Grote bedrijven worden verplicht gecollectiviseerd en gedeeld eigendom van de werknemers in de vorm van coöperaties, waarin de werknemers vertegenwoordigd zijn in het bestuur. De coöperatie als bedrijfsvorm wordt aantrekkelijker gemaakt.
11. Bedrijven moeten verplicht in hun jaarverslag opnemen hoe zij misstanden en mensenrechtenschendingen voorkomen. Ook moeten zij ingaan op hoe het bedrijf zich aan de doelen voor CO₂-reductie uit het klimaatakkoord van Parijs gaan houden. De autoriteit consument en markt gaat hier actief toezicht op houden.

12. Bedrijven moeten zich verplicht aansluiten bij een onafhankelijke geschillencommissie die laagdrempelig conflicten tussen bedrijven en consumenten kan oplossen.
13. De omzet en winst van bedrijven moet worden belast in een land waar de bedrijvigheid plaatsvindt of waar zij data verzamelen. Dit in plaats van het land waar het hoofdkantoor staat of waar ze het patent op een product hebben. Op deze manier kunnen bedrijven niet meer profiteren van een hoofdkantoor in een belastingparadijs.
14. Nederland zet zich in om te stoppen dat landen onderling concurreren om multinationale ondernemingen belastingvoordelen te geven. We streven naar een internationaal minimum belastingtarief, en beperkingen naar landen die zich hier niet aan houden.
15. Bedrijven die producten verkopen waar een wettelijk langere garantie dan vijf jaar op bestaat, zoals wasmachines en meubels, moeten verplicht deelnemen aan een garantiefonds en een aanbetalingsregeling.
16. Banen die veel maatschappelijke waarde creëren, zoals banen in het onderwijs en de zorg, moeten beter worden beloond en het verminderen van tekorten en de werkdruk in deze sectoren moet een hogere prioriteit worden.
17. Private bedrijven die te groot zijn om failliet te kunnen gaan of bedrijven met een monopolie-, oligopolie-, of kartelpositie, worden opgesplitst. Mededingingswetten moeten goed gehandhaafd worden, vooral tegen bedrijven die veel invloed op de markt hebben.

Welvaartsverdeling

18. Inkomen wordt progressiever belast met meer belastingschijven en een maximuminkomen. De belasting op een modaal inkomen blijft hetzelfde, hogere inkomens worden meer belast. Zo worden mensen eerlijker beloond voor hun werk en is het niet meer mogelijk om een asociaal hoog inkomen te ontvangen.
19. Vermogen dat ontstaat uit sparen, beleggen, bezit en erfenis wordt meer belast op basis van een progressief stelsel. Kleine spaarders en erfenissen worden vrijgesteld.
20. Mensen hebben geen reden om mokerveel rijkdom te bezitten. Er komt een vermogensplafond van 2,5 miljoen euro en het huis waar mensen in wonen. Al het overige vermogen moet worden afgedragen aan de staat om het publieke belang te dienen.
21. De hypotheekrenteaftrek en andere belastingvoordelen op vermogen worden afgeschaft.
22. Belastingvoordelen voor giften worden afgeschaft.
23. Wanneer bedrijven of sectoren door overheidsingrijpen in crisistijden disproportionele winststijgingen ervaren, moeten zij (delen van) deze winsten verdelen onder getroffen bedrijven en andere maatschappelijke organisaties.
24. Bedrijven moeten belasting betalen over het ondernemingsvermogen. Het MKB en vermogen dat noodzakelijk is voor het voortbestaan van het bedrijf zoals vastgoed, apparatuur en werkkapitaal worden uitgezonderd.
25. Bedrijven worden financieel geprikkeld om de winst te investeren in verduurzaming, innovatie of het verhogen van salarissen. Bedrijven mogen topmensen niet meer

- dan 20 keer het salaris van de laagstbetaalde werknemers binnen dat bedrijf uitkeren.
26. Het inkomen van topmensen in de (semi)publieke sector mag maximaal 8 keer hoger zijn dan het salaris van de laagstverdienende in die sector. De maximale salarissen volgens de Wet Normering Topinkomens zijn niet langer afhankelijk van bijvoorbeeld het aantal verzekerden of scholieren om schaalvergroting terug te dringen.
  27. Mensen die een (chronische) ziekte hebben of hebben gehad worden vaak uitgesloten van financiële producten of kunnen deze niet onder dezelfde voorwaarden afsluiten. Hypotheekverstrekkers en andere financiële dienstverleners mogen geen overlijdingsrisicoverzekeringen eisen, de overheid draagt dit risico.
  28. De overheid investeert in het uitbereiden van de kennis van ambtenaren. Consultants worden alleen ingeschakeld als een opdracht niet door ambtenaren vast in dienst kan worden gedaan.
  29. Nederland mag geen belastingontduiking faciliteren als belastingparadijs. Er moeten meer middelen worden besteed aan de opsporing en voorkoming van deze criminaliteit, en op belastingontduiking komen hogere straffen. Banken en andere organisaties die een rol spelen in belastingontduiking faciliteren worden ook harder aangepakt.

FINANCIËLE MARKTEN EN OVERHEIDSFINANCIËN

30. Er komt een duurzaamheidsbelasting voor alle aandelen die minder dan 6 maanden worden aangehouden. Daarnaast komt er een extra belasting op extreem snelle aandelenhandel.
31. Consumentenbanken en zakenbanken worden gesplitst. Er komt een duurzame spaarbank van de Nederlandse overheid waar alle inwoners van Nederland een gratis bank- en spaarrekening kunnen openen. Hiermee verliezen commerciële banken hun cruciale rol in de economie en hoeven niet meer gered te worden in een crisis.
32. Er komt een belastingvrijstelling voor het omzetten van investeringen in fossiele energie of andere niet-duurzame investeringsdoelen naar betere sectoren.
33. Er moet democratische controle zijn op de hoeveelheid geld dat in omloop is in de economie. Geld mag niet worden gecreëerd door commerciële banken in de vorm van schulden. In plaats daarvan moeten De Nederlandsche Bank en de Europese Centrale Bank hierin een leidende rol hebben. Het Europees en nationaal parlement controleert of dit in het belang is van de burger.
34. Het doel van overheidsinvesteringen is om het welzijn te bevorderen wanneer dat het meest nodig is. In tijden van crisis mag de overheid extra uitgaven doen, ook al neemt daardoor de staatsschuld toe. In tijden van groei wordt de schuld weer afgelost. De overheid heeft groei van de economie of inflatie niet als doel.

Begrijppenlijst – H4

Grondstoffen = basismateriaal dat wordt gebruikt om producten van te maken.

Grondstoffenpaspoort = een document waarin staat welke grondstoffen er in een product zijn verwerkt en waar deze grondstoffen vandaankomen.

Recyclen = het hergebruiken van de materialen van een product, zoals plastic flessen.

Fossiele en minerale grondstoffen = grondstoffen die uit de aarde worden gehaald en waarvan een beperkte hoeveelheid is.

Reparatiefonds = geld met het doel om lokale reparateurs te ondersteunen.

Productiebossen = een bos dat wordt gebruikt om hout te produceren.

Biodiversiteit = de hoeveelheid verschillende soorten in een bepaald gebied.

Marktwerking = het overlaten van beslissingen over organisaties of prijzen aan de vraag en aanbod van bepaalde producten of diensten.

Nationaliseren = wanneer bedrijven eigendom worden van de overheid.

Begroting = een plan met hoeveel geld er voor iets uitgegeven moet worden.

Publieke infrastructuur = onderdelen van de omgeving die door de overheid worden beheerd, zoals wegen, de dijken en het spoor.

Marktmacht = de macht van grote bedrijven om invloed uit te oefenen, bijvoorbeeld door hoge prijzen te vragen.

Collectiveren = wanneer het bezit van een bedrijf wordt verdeeld onder de werknemers.

Coöperatie = een bedrijfsvorm waarbij de winst wordt verdeeld onder de werknemers.

Jaarverslag = een document waarin een bedrijf financiële en andere zaken opschrijft over het afgelopen jaar.

Geschillencommissie = een plek waar je als consument terecht kunt wanneer je recht hebt op vergoeding van een winkel of producent.

Belastingparadijs = landen die het makkelijk maken voor bedrijven om belasting te ontduiken.

Aanbetalingsregeling = een manier om een product over langere tijd te betalen.

Belastingstijven = over verschillende gedeeltes van je inkomen wordt een ander deel belasting ingehouden. je betaalt meer belasting over inkomen boven 35.000 euro en nog meer boven 70.000 euro.

Hypotheekrenteaftrek = een regel waardoor huiseigenaren minder belasting hoeven te betalen.

Ondernemingsvermogen = de waarde van de bezittingen van een bedrijf, inclusief het geld en de investeringen van dat bedrijf.

MKB = het midden- en kleinbedrijf, dit zijn bedrijven met minder dan 250 werknemers.

Hypotheekverstrekker = banken die zorgen dat je geld kunt lenen voor het kopen van een huis.

Overlijdingsrisicoverzekering = een verzekering die een bepaald bedrag uitkeert wanneer iemand binnen een bepaalde tijd overlijdt.

Consultant = een persoon of bedrijf die advies geeft.

Belastingontduiking = wanneer een persoon of bedrijf via een illegale truck geen belasting betaalt.

Consumentenbank = een bank waar personen een bankrekening kunnen hebben om te sparen.

Zakenbank = een bank die veel geld verdient aan investeringen in bedrijven en op de financiële markt met veel risico's

Te groot om failliet te kunnen gaan = Ondernemingen en bedrijven, met name banken, die zo onderling verbonden zijn en zo groot zijn dat hun faillissement ernstige gevolgen zou hebben voor het economisch systeem, en die daarom door de overheid gered moeten worden in geval van een eventueel faillissement.

Kartel = De situatie waarin een (kleine) groep bedrijven overeenkomsten maken om concurrentie (gedeeltelijk) op te heffen, met name door prijsafspraken.

Monopolie = De situatie waarin er feitelijk of praktisch gezien slechts één aanbieder is voor een product of dienst en daardoor de uitsluitende bevoegdheid of macht hebben in de markt voor dat product of dienst.

Oligopolie = De situatie waarin een (kleine) groep grote bedrijven feitelijk of praktisch gezien samen bijna de hele markt voor een product of dienst in handen hebben en daardoor de uitsluitende bevoegdheid of macht hebben in de markt voor dat product of dienst.

DEEL 2 - LEVEN VOOR DE LANGE ADEM

HOOFDSTUK 5 GESCHIKTE ZORG VOOR IEDEREEN

Met de volgende onderwerpen:

- Zorg als collectieve, publieke taak
- Preventie
- Zorgsysteem
- Geschikte zorg

Zorg is een kwetsbaar en kostbaar onderdeel van de maatschappij. Het kost veel tijd om een goede verzorgingsstaat op te bouwen, maar het kan snel gaan wanneer de overheid verkeerde keuzes maakt. Door marktwerking te introduceren in de zorg krijgen steeds meer mensen steeds minder zorg. Dit kan en moet anders. Daarom wil DWARS marktwerking zo snel en zo goed mogelijk uit de zorg verbannen. Ook moet er meer aandacht zijn voor preventie, bijvoorbeeld door ervoor te zorgen dat de fysiotherapeut en diëtist in het basispakket gedekt worden. Daarnaast moet het zorgsysteem anders, menstruatieproducten moeten bijvoorbeeld gratis zijn.

Zorg als collectieve, publieke taak

1. Een goede gezondheid zou geen strijd moeten zijn waarin de rijkste altijd wint, daarom:
  - a. Wordt zorg uit belasting betaald, zorgverzekeraars worden gesloten.
  - b. Wordt *het Nationaal Zorgagentschap* opgericht om zorg te organiseren.
  - c. Krijgen zorgverleners van goede kwaliteit contracten met het Nationaal Zorgagentschap.
  - d. Moet de markt voor medicijnen worden geregeld door de (Europese) overheid om prijzen zo laag als mogelijk te krijgen.
2. Er zijn grote problemen ontstaan door de bezuinigingen en het laten uitvoeren door de gemeenten van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO), Persoons Gebonden Budget (PGB), Geestelijke Gezondheidszorg (GGZ) en Jeugdzorg. Daarom:
  - a. Worden tekorten in deze delen van de zorg aangepakt.
  - b. Moet een andere inrichting komen voor de hulpmiddelen van de WMO, zoals het landelijk gelijk maken van de minimale hoeveelheden geld die uitgegeven worden aan de hulpmiddelen van de WMO. Zodat je niet minder geld krijgt als je toevallig in de andere gemeente woont met andere regelgeving.
3. Ongelijke behandeling in de zorg mag niet meer voor komen, wat nu nog wel gebeurt bij vrouwen, LHBTQIA+'ers en mensen van kleur. Daarom:
  - a. Worden deze groepen niet meer uitgesloten van medisch onderzoek dat ook voor deze groepen belangrijk is.
  - b. Komt er meer aandacht voor deze groepen in zorgopleidingen, bijvoorbeeld in het lesmateriaal.
  - c. Wordt meer geld vrijgemaakt voor onderzoek naar medische problemen en ziektes bij mensen uit deze groepen.
4. Mensen uit bepaalde minderheidsgroepen krijgen niet altijd de goede zorg. Daarom:
  - a. Komt meer aandacht voor vooroordelen in de opleidingen. Bijvoorbeeld door sensitiviteits- en culturele trainingen in te zetten.
  - b. Komen er medische tolken en boeken met symbolen en afbeeldingen om communicatie met patiënten die weinig of geen Nederlands spreken te verbeteren.
  - c. Wordt meer geld vrijgemaakt voor onderzoek naar medische problemen en ziektes die bij sommige minderheden voorkomen. Om onderdiagnosticering of misdiagnosticering tegen te gaan.

Preventie

1. Het beschermen van een gezonde leefomgeving voor iedereen is een belangrijke overtuiging van DWARS.
2. Een gezonde manier van leven moet voor iedereen betaalbaar zijn en aangemoedigd worden. Daarom worden groenten en fruit goedkoper en worden ongezonde producten duurder gemaakt.
3. Roken in openbare ruimtes wordt verboden.

4. Reclame voor alcohol wordt verboden en er komen aparte winkels voor alcoholische dranken en tabak. De huidige wetgeving voldoet niet, aangezien tabakszaken nu gewoon een storefront kunnen openen binnen eigen winkel waar ze alsnog tabak verkopen.
5. De fysiotherapeut en de diëtist worden gedekt door de basisverzekering.
6. De overheid moet meer voorlichting geven en het gesprek aangaan met mensen die twijfelen over inentingen.
7. Online gesprekken met een huisarts of diëtist kunnen een goede aanvulling zijn van de standaard zorg, maar kan de standaard zorg niet vervangen. Ook moet iedereen toegang hebben tot online gesprekken met een huisarts of diëtist. Gegevens van onlinegesprekken met een huisarts of diëtist worden nooit gedeeld met zorgverzekeraars.
8. PrEP is een middel dat HIV voorkomt. PrEP wordt opgenomen in het basispakket.
9. Anticonceptie voorkomt dat je zwanger raakt. Zwangerschap voorkomen is een gedeelde verantwoordelijkheid. Middelen en manieren om zwangerschap te voorkomen komen daarom terug in het basispakket voor iedereen.
10. Er komt (meer) geld beschikbaar voor onderzoek naar nieuwe middelen om zwangerschap te voorkomen, zoals de mannenpil.
11. Abortus wordt uit het wetboek van strafrecht gehaald en verplaatst naar het burgerlijk wetboek. Het moet mogelijk zijn om een abortus met medicatie thuis uit te voeren, waarbij de zwangere zelf mag kiezen om medicatie in de spreekkamer of in de eigen omgeving in te nemen. Passende voorlichting wordt aangeboden.
12. Testen op seksueel overdraagbare aandoeningen en soa's wordt gratis en toegankelijk voor iedereen.
13. Sport en beweging is goed voor de lichamelijke gezondheid. Daarnaast is sport en beweging ook belangrijk voor de mentale gezondheid en zorgt sport voor sociaal contact. Daarom wordt geld beschikbaar gemaakt en wordt informatie gegeven over de voordelen van sport en beweging. Hierbij is speciale aandacht voor jongeren en minder bevoorrechte groepen.
14. Zorgkosten door alcohol-, tabaks- en drugsgebruik moeten worden doorberekend in de prijs van alcohol, tabak en drugs via accijns. Accijns zijn een soort belasting die je betaalt boven op de normale prijs, omdat de overheid het kopen van bepaalde producten die als ongezond worden gezien wilt ontmoedigen.
15. Het onnodig gebruik van antibiotica moet verminderd worden bij mensen en bij dieren. Als dit niet gebeurt duurt het niet lang meer voordat bacteriën tegen antibiotica kunnen. Het tegenhouden van bacteriën wordt dan bijna een onmogelijke taak, omdat we op het moment weinig andere medicijnen hebben om bacteriën tegen te houden.
16. Er komt (meer) geld beschikbaar voor onderzoek en ontwikkeling van nieuwe medicijnen tegen bacteriën die tegen antibiotica kunnen.
17. Er komen strengere controles op het gebruik van gevaarlijke stoffen om werknemers te beschermen. Ook worden bekende gevallen aangepakt.

Zorgsysteem

18. Het eigen risico stopt, omdat het eigen risico een straf is voor (langdurig) ziek zijn. Wel worden de kosten van behandelingen duidelijk aangegeven en makkelijk

beschikbaar, zodat mensen begrijpen wat de kosten zijn. Ook de eigen bijdrage voor medicijnen wordt gestopt zodat mensen niet de afweging hoeven te maken om behandeld te worden vanwege geldproblemen.

19. Menstratieproducten kunnen gratis opgehaald worden op bereikbare en openbare locaties.
20. De HONOS+ lijsten, ingevoerd door de Nederlandse Zorgautoriteit (NZa) op 1 juli 2023 moeten hervormd worden. De HONOS+ lijsten verplichten alle hulpverleners in de Geestelijke Gezondheidszorg (GGZ) om, bijna altijd gevoelige en persoonlijke, data door te sturen van hun patiënten naar de Nederlandse Zorgautoriteit.
21. Om werken in de zorg aantrekkelijker te maken, moeten de functies die het minst verdienen meer gaan verdienen en moeten zorgmedewerkers kunnen kiezen over hoeveel uur ze willen werken.
22. Kwaliteit van zorg is belangrijk. Deze kwaliteit is niet altijd duidelijk te meten, maar meer aandacht en tijd voor de patiënt bij de huisarts helpt wel voor meer kwaliteit van zorg. Om deze tijd te vinden wordt onnodige administratie weggehaald.
23. Werken in de zorg gebeurt in loondienst in plaats van via uitzendverbanden of zzp onderneming.
24. Zorgorganisaties kunnen niet langer failliet gaan of winsten uitgeven aan activiteiten die niet bijdragen aan de zorgtaak van de zorgorganisatie.
25. Het basispakket wordt uitgebreid: mensen met een chronische ziekte hoeven niet te wachten of medicatie wordt vergoed. Ook producten zoals krukken en gehoorapparaten komen in het basispakket.
26. Om te voorkomen dat er niet genoeg medicijnen zijn worden grotere voorraden medicijnen bewaard.
27. Geld wordt vrijgemaakt voor onderzoek naar langdurige ziektes. Europa breed wordt gewerkt aan onderzoeksorganisaties, zodat belangrijke medicijnen ontwikkeld worden.
28. Inenting moeten voor iedereen bereikbaar zijn, patenten worden afgeschaft. Ook wereldwijd moeten inenting eerlijk verdeeld worden. Nederland moet daarom zorgen dat samenwerking tussen landen verbetert.
29. Een arbeidsziekte is een ziekte die een werknemer oploopt door de omstandigheden op werk. Er komen betere hulpmiddelen rondom arbeidsziektes. De regel die zorgt dat arbeidsziektes na 30 jaar aflopen wordt afgeschaft. Wanneer de overheid niet zeker weet hoe het komt dat een werknemer, binnen of buiten overheidsorganisaties, een arbeidsziekte heeft wordt de arbeidsziekte vergoed.
30. Alternatieve geneeswijzen, zoals homeopathie, worden niet vergoed.

Geschikte zorg

31. Ouderen moeten geschikte zorg en huisvesting hebben, daarom:
  - a. Moet in zorghuizen meer aandacht zijn voor ouderen en voor flexibelere ouderenzorg.
  - b. Moeten ouderen kunnen kiezen over waar ze willen wonen. Thuis, in een zorghuis of op een woongroep. De overheid moet de bouw van woongroepen zo veel mogelijk ondersteunen.
  - c. Mogen ouderen niet gedwongen gescheiden worden. Er moet altijd een mogelijkheid zijn om samen te blijven wonen.

32. Het wordt mogelijk om zelf te kiezen of je in een ziekenhuis, bevalcentrum, geboortehuis of thuis wil bevallen. De eigen bijdrage voor bevallen in het ziekenhuis of bevalcentrum of geboortehuis zonder medische indicatie wordt afgeschaft.
33. Mensen met een ziekte waar ze van sterven hebben recht op palliatieve zorg. Palliatieve zorg moet ervoor zorgen dat de kwaliteit van leven tot de dood beschermd wordt. Palliatieve zorg moet zo veel mogelijk bij de persoon thuis zijn, want iedereen verdient een laatste levensfase van hoge kwaliteit.
34. Wijkteams zijn belangrijk. Wijkteams zorgen voor een bereikbare aanpak van problemen binnen gezinnen en kunnen die vroeg herkennen. Om ervoor te zorgen dat wijkteams deze taak goed kunnen uitvoeren moet er meer geld naar wijkteams.
35. Iedereen heeft recht op de zorg die zij nodig hebben. De overheid moet hiervoor zorgen. Het kan dus niet zo zijn dat ziekenhuizen worden gesloten vanwege geldzaken.
36. Omdat veel jongeren in de problemen komen door het stoppen van de jeugd- en pleegzorg wanneer zij 18 jaar zijn, wordt het mogelijk om dit te verlengen tot tenminste de 21-jarige leeftijd. Vervolgens wordt de overgang van jeugd- en pleegzorg naar geen jeugd- en pleegzorg zo soepel mogelijk gemaakt door zorg aan te bieden met specifieke aandacht voor deze overgang.
37. Iedereen heeft recht op dezelfde voortplantingszorg, daarom komt voortplantingszorg in het basispakket.
38. Er komen expertisecentra voor ingewikkelde vormen van (jeugd)zorg zoals eetstoornissen.
39. Het wordt mogelijk om sneller behandelingen te starten en meerdere behandeltrajecten tegelijk te kunnen volgen in de geestelijke zorg. Binnen de geestelijke zorg zijn op het moment namelijk te lange wachtlijsten. Ook wordt er vaak te langzaam gereageerd op meer zorgvraag.
40. Veroordeelde misdadigers hebben recht op zorg.

Begrijppenlijst – H5

Leefomgeving = de plekken waarin je bent en leeft. Wanneer de lucht gezond is heeft dit bijvoorbeeld invloed op de gezondheid van jouw leefomgeving.

Fysiotherapeut = een soort arts die veel weet over houding en beweging. Hiermee kan een fysiotherapeut lichamelijke klachten voorkomen, behandelen of verminderen.

Campagne = Een campagne moet mensen informeren, vaak om daarnaast aan te moedigen op gewenst gedrag.

Mentale gezondheid = de manier waarop je denkt over jezelf en anderen en hoe je omgaat met het dagelijks leven.

Voortplantingszorg = zorg voor mensen die problemen hebben met bevruchtbaarheid, de mogelijkheid om een kind te baren of te wekken.

Expertisecentra = Expertisecentra verzamelen vakkennis over bepaalde onderwerpen. Dit onderwerp noem je dan meestal een expertise.

DEEL 2 - LEVEN VOOR DE LANGE ADEM

HOOFDSTUK 6 DUURZAME VOLKSHUISVESTING

Met de volgende onderwerpen:

- Volkshuisvesting
- Een stevige verduurzamingoffensief voor woningen

Volkshuisvesting

1. Huizen zijn om in te wonen, niet om winst mee te maken. Huisvesting mag geen verdienmodel zijn, daarom wordt marktwerking in de woningsector afgeschaft en vervangen we deze met volkshuisvesting. Hiervoor worden de volgende maatregelen genomen:
  - a. Kraken mag niet strafbaar zijn, daarom heffen we de wet die het kraken van leegstaande panden verbiedt op.
  - b. Huisuitzettingen moeten voorkomen worden door 'terugklapcontracten'.
  - c. Om te voorkomen dat huizen beleggingsobjecten worden, komt er een verbod voor het bezit van meerdere woningen voor particulieren.
  - d. We schaffen de liberalisatiegrens af. De maximumprijs van alle huurwoningen wordt bepaald door de kwaliteit van de woning.
  - e. Er worden volkshuisvesting quota per stad en per wijk ingevoerd. Zo voorkomen we dat er druk op huurprijzen in de omgeving wordt gelegd
2. De woningnood is een structureel probleem, waarvoor op de korte termijn oplossingen nodig hebben, zoals bouwen van nieuwe woningen. Hiervoor eisen we het volgende:
  - a. De sociale huur van nieuwe woningen wordt betaald vanuit een nationaal investeringsfonds.
  - b. De inkomensgrens om in aanmerking te komen voor sociale huur wordt verhoogd.
  - c. Er moet speciale aandacht zijn voor het bijbouwen van jongerenwoningen, ouderenwoningen en eenpersoonshuishoudens. Er wordt een uitgevingsquotum opgelegd aan gemeentes om te zorgen dat deze projecten ook worden uitgevoerd.
  - d. Er komt een vast percentage van woningen van nieuwbouwprojecten voor mensen die voor het eerst een huis kopen (starters).
3. Terwijl we ons inzetten om de woningcrisis op te lossen, investeren we als tijdelijke oplossing in co-kopen. Zo bouw je tijdens je huurperiode een uitkering op die je na het verlaten van de woning kan gebruiken voor het kopen van een nieuwe koopwoning. Daarnaast pleiten we voor het volgende om huisvesting voor starters makkelijker te maken:
  - a. Starters krijgen een kooppremie wanneer zij hun eerste huis kopen. De winst wordt terugbetaald aan de overheid als het huis verkocht wordt.
  - b. Tijdens de verkoop van nieuwbouwprojecten wordt er geloot. Zo maken starters meer kans op een milieuvriendelijk en betaalbaar huis.
  - c. De schenkingsvrijstelling wordt afgeschaft, zodat alle starters kans maken op een huis, niet alleen degene met rijke ouders.
4. Doordat huizenprijzen al lang sneller stijgen dan huur of inkomen is er een bubbel op de huizenmarkt ontstaan. Om woningzoekenden tegemoet te komen kunnen starters 95% van de waarde van het huis lenen, en bezitters van huizen 85%.
5. Er moet meer huurdersparticipatie in het beleid van woningcorporaties komen. Om het contact tussen (jonge) huurders en corporaties te verbeteren, moet er meer transparantie zijn over wat er met de ideeën van huurders wordt gedaan, bijvoorbeeld door de besluitvorming rondom de inspraak openbaar te maken.

6. De Huurcommissie, Huurteams en de Woonbond moeten zichtbaarder worden, om het zo laagdrempelig mogelijk te maken voor huurders om een procedure te starten. Het moet duidelijk zijn dat huurder weet dat ze terecht kunnen in geval van intimidatie en intrekken van het huurcontract, zo waarborgen we hun veiligheid.
7. Om woningdiscriminatie tegen te gaan wordt het mogelijk om anoniem te reageren op particuliere woningen. Als verhuurders of makelaars zich herhaaldelijk niet aan de regels van de 'Wet goed verhuurderschap' houden, kunnen er naast boetes ook verhuurvergunningen in worden getrokken.
8. Mensen uit dezelfde inkomensklasse wonen vaak in dezelfde wijk, wat tot een scheiding tussen arm en rijk, en daarmee ook tussen etnische groepen, versterkt. De overheid moet ervoor zorgen dat wijken een grote variatie van woningen hebben om sociale menging aan te moedigen, en groepen met een laag inkomensniveau een betere positie te geven.
9. DWARS wil dat iedereen kans heeft op een betaalbaar, toegankelijk en milieuvriendelijk huis. Door toenemende extreme weersomstandigheden moeten nieuwbouwprojecten huizen bouwen tegen deze omstandigheden kunnen, en geschikt zijn voor mindervaliden.
10. De regelgeving voor Verenigingen van Eigenaren (VvE) is ingewikkeld, en de procedures duren lang. We stellen een nieuw stappenplan op voor VvE's met regels die slecht onderhoud voorkomen en het makkelijker maken om te investeren in verduurzaming. Ook wordt er een informatieloket opgesteld, zodat informatie toegankelijk is en de drempel voor verduurzaming verlaagd wordt.
11. Het moet mogelijk zijn om af te wijken van huidige regelgeving om duurzame woningcoöperaties op te richten of kleiner en milieubewuster te wonen.
12. Burgercollectieven, zoals de commons, worden aangemoedigd.
13. We stimuleren het delen van voorzieningen en woonruimten. Zo is er meer sociaal contact met bewoners van grote gebouwen, en besparen we op woonlasten. Er blijven wel genoeg toegankelijke woningen voor huurders die meer moeite met prikkels kunnen hebben.
14. Hoge schulden maken het moeilijk om een hypotheek af te sluiten. Voorkomen is hier beter dan bestrijden. Om schuldopbouw te voorkomen pleiten we voor het volgende:
  - a. Verminder de aftrekbaarheid van de hypotheekrente in de inkomstenbelasting;
  - b. Bouw huurcontroles geleidelijk af;
  - c. Maak huurcontracten flexibeler voor de huurder.
15. Het huidige wachttijdsysteem voor sociale huur wordt vernieuwd, waarin hoe vaak iemand reageert op woningen leidend wordt. Het systeem wordt ook flexibeler door opgebouwde wachttijd te laten gelden voor alle aanvragen, ook als deze niet binnen dezelfde regio zijn.
16. Er worden bonusjaren toegevoegd aan de wachttijd van mensen die naar gebieden verhuizen waar het inwonersaantal daalt, of werken in de publieke sector.
17. Studentensteden hebben voordeel van een stabiele markt, daarom is het belangrijk dat studentenhuysvesters niet uit zijn op winst, maar een maatschappelijke functie vervullen.

18. Korte termijnverhuur aan toeristen zorgt voor hogere huurprijzen in steden, daarom mag er een beperking opgelegd worden om dit soort verhuur tegen te gaan.

Een stevige verduurzamingoffensief voor woningen

19. Op woningen moet er een stevige verduurzamingoffensief zijn om het verduurzamen van woningen voor 2030 mogelijk te maken.
- a. Bij het verduurzamen van woningen wordt prioriteit gegeven aan woningen van bewoners met lage en middeninkomens, bijvoorbeeld bij isolatiesubsidies.
  - b. Woningcorporaties worden verplicht om alle corporatiewoningen voor 2030 te verduurzamen. Hiervoor zal de overheid deze corporaties steunen door financiële en technische steun.
  - c. Verhuurders worden verplicht om huurhuizen zo snel mogelijk te verduurzamen. De kosten hiervoor mogen niet worden doorberekend in de huur. Als de huurder zelf diens huis wil verduurzamen, kan dit mede door isolatiesubsidies en andere isolatiemaatregelen gefinancierd worden en wordt de huurprijs verlaagd in verhouding met de waardestijging die de verhuurder krijgt.
  - d. Het landelijke warmtefond wordt fors uitgebreid zodat het genoeg is om alle sociale huurwoningen voor 2030 van het gas af te krijgen en te renoveren en isoleren. Bij de aanschaf van warmtepompen en aansluitingen op een warmtenet wordt prioriteit gegeven aan warmte uit geothermie. Indien dit niet mogelijk is, is warmte uit afvalcentrales of de industrie mogelijk.
20. Alle bestaande bouw moet zo duurzaam en klimaatbestendig mogelijk worden. Bestaande bouw wordt verduurzaamd en gerenoveerd om voldoende klimaatbestendig te worden. Dit houdt vooral in dat bestaande bouw voldoende geïsoleerd zijn en voldoende bescherming tegen hitte krijgen. Het voorzien van zonnepanelen valt hier ook onder.
- a. Prioriteit wordt gegeven aan publieke gebouwen die cruciaal zijn voor basisdiensten zoals ziekenhuizen en scholen bij het verduurzamen van bestaande bouw.
  - b. Er wordt voornamelijk gekeken naar publieke gebouwen in woonwijken met achterstand en die allang door de regering genegeerd worden. Om dit te bepalen wordt er landelijk onderzocht welke gebieden hoog-risico gebieden zijn voor het gevolgen van de klimaatcrisis en extreem weer, in verband met sociaaleconomische factoren, uitdagingen voor de volksgezondheid en gevaren voor het milieu.
  - c. Verlaten infrastructuur en gebouwen voor fossiele brandstoffen en andere vervuilende industrie worden teruggevorderd en omgebouwd voor klimaatpositief projecten. Dit zorgt ervoor dat (potentiële) gevaren en risico's voor het milieu en lokale gemeenschappen worden verwijderd.
  - d. Het wordt door flexibelere regelgeving mogelijk gemaakt om alle monumentale panden te verduurzamen, binnen de geest van het monument.
21. Alle nieuwbouw moet zo duurzaam en klimaatbestendig mogelijk worden.

- a. Er moet zoveel mogelijk circulair, biobased, klimaatpositief en natuurinclusief gebouwd worden. Bouwmaterialen moeten zoveel mogelijk komen uit gerecycled bronnen en moeten herbruikbaar zijn. Er komen ook strenge eisen aan de CO₂-uitstoot van de constructie van nieuwbouw, inclusief van de bouwmaterialen zelf, en aan de milieuprestatie van de nieuwbouw.
- b. Nieuwbouw moet worden zoveel mogelijk voorzien van zonnepanelen en groene daken.
- c. Alle nieuwbouw moet worden getoetst of ze voldoende klimaat- en wateradaptief en -bestendig wordt gebouwd. Dit houdt onder andere in dat nieuwbouw voldoende geïsoleerd zijn, voldoende bescherming krijgen tegen de hitte en efficiënt gebruikmaakt van energie en water.

Begrijppenlijst – H6

<volgt in een latere versie>

DEEL 3 - EEN RIJKE NATUUR IS EEN VOORRECHT OM TE BEHOUDEN

HOOFDSTUK 7 DE KLIMAATCRISIS OPLOSSEN

Met de volgende onderwerpen:

- Klimaatbeleid en klimaatrechtvaardigheid
- Klimaatmitigatie
- Klimaatadaptatie
- Loss and damage

Om de klimaatcrisis echt aan te pakken, moeten we over grenzen heen kijken. De klimaatcrisis is een wereldwijde crisis - een crisis die vooral wordt verergerd door Nederland en Europa, door onze verleden en heden van (neo)kolonialisme die tot uitbuiting en vernietiging van lokale ecosystemen leiden.

Daarom moeten we intersectioneel en dekoloniaal zijn om de klimaatcrisis echt aan te pakken. We moeten onze schuld erkennen en verantwoordelijkheid nemen om de crisis globaal op te lossen. We hebben de middelen, de capaciteit, de vaardigheden en de mensen om de klimaatcrisis in Nederland en in de wereld op te lossen door de drie pijlen van klimaatbeleid: klimaatmitigatie, klimaatadaptatie en *loss en damages*.

Samen kunnen we streven naar een groenere, veiligere en gezondere wereld.

Klimaatbeleid waar klimaatrechtvaardigheid centraal staat

1. De overheid roept per direct een klimaatnoodtoestand uit.
2. Nederland is in 2035 volledig klimaatneutraal. Elektriciteitsvoorziening wordt uiterlijk 2030 volledig duurzaam. Dit wordt uitgewerkt in een Nederlands Green Deal, een uitgebreid landelijk actieplan voor een rechtvaardige transitie in Nederland.
3. Dit is niet alleen een Nederlands doel maar een Europees doel. Nederland moet actief financiële, technische en organisatorische steun leveren aan onze Europese buurlanden om een klimaatneutrale Europese Unie te realiseren.
4. Er wordt niet alleen naar klimaatneutraliteit gestreefd, maar uiteindelijk ook naar klimaatpositiviteit. Het einddoel is dus niet alleen netto-nul CO₂, maar dat we verdergaan en milieuvoordeel bevorderen door uitgestoten broeikasgassen te verwijderen uit de lucht. Met andere woorden, er moeten meer broeikasgassen verwijderd worden dan uitgestoten.
5. Klimaatrechtvaardigheid moet centraal staan in al ons klimaatbeleid. Er moet voor elk beleid onderzocht worden wat de effecten en consequenties zullen zijn voor gemarginaliseerde gemeenschappen, zoals gemeenschappen van kleur. Daarnaast moet beleid actief zorgen dat deze gemeenschappen ondersteund worden door de transitie.
6. Grote vervuilers die lokale gemeenschappen ziek maken zoals Tata, Chemelot en Chemours worden genationaliseerd en vergroend.
7. Het klimaatbeleid, waaronder mitigatie, adaptatie en *loss and damage*, moet breder zijn dan Europees Nederland.
  - a. Nederland heeft een plicht om alle regio's in het Koninkrijk te verduurzamen en klimaatadaptief en -bestendig te maken. De Nederlands Green Deal moet ook voldoende financiële, technische en organisatorische steun beschikbaar maken voor Aruba, Curaçao, Sint Maarten en de BES-eilanden, Bonaire, Sint Eustatius en Saba.
  - b. Nederland moet ook de landen in het Mondiale Zuiden, waaronder de voormalige koloniën, steunen met hun klimaatmitigatie en -adaptatie. Ontwikkelingshulp moet zoveel mogelijk gericht worden op het verduurzamen en klimaatadaptief en -bestendig maken van lokale gemeenschappen, in overleg en samenwerking met de inwoners zelf.
  - c. Daarnaast erkennen we dat de Europese verleden en heden van kolonialisme en neokolonialisme hebben geleid tot eeuwenlange ongelijke ruil en uitbuiting en vernietiging van lokale ecosystemen en de natuurlijke bronnen daarin van landen in het Mondiale Zuiden. Daardoor zijn vele landen in het Mondiale Zuiden niet klimaatbestendig en ervaren ongelijke consequenties van de klimaatcrisis. Nederland heeft hierdoor ook een plicht tot herstel (*loss and damage*) voor geleden en toekomstige schade.
8. Er moet meer investering komen in de overzeese Koninkrijksdelen naar model van het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling. Daarmee steunen we projecten die bestaanszekerheid, onderwijs en klimaatadaptatie waarborgen. Hierbij zorgen we dat het beleid wordt gevormd door te luisteren naar vertegenwoordigers van alle delen van het Koninkrijk.

9. Het huidige systeem van constante groei is onhoudbaar. Naast circulariteit en de donuteconomie pleit DWARS voor het op de agenda zetten van alternatieve economische modellen die verder kijken dan alleen groei.

Klimaatmitigatie

10. Broeikasgassenuitstoot wordt beprijsd door een minimale heffing in te voeren en de versterking van het Europese emissiehandelssysteem. De opbrengsten hiervan worden gericht op ecologische en klimaatrechtvaardige doelen en voor adaptatiemaatregelen.
11. We strijden voor een duurzaam Europees elektriciteitsnet dat onafhankelijk is van autoritaire regimes zoals Rusland. Om dit efficiënt te realiseren moeten energiebeleid en coördinatie van het elektriciteitsnet en -voorziening een bevoegdheid van de Europese Unie worden.
12. Alle vormen van financiële steun en subsidies voor de fossiele industrie worden per direct afgebouwd met een welvaartsгарantie voor werknemers in de betrokken industrie. In plaats daarvan komen er subsidies en worden er sterk geïnvesteerd in duurzame energieproductie en -opslag.
13. Daarnaast komen er subsidies en worden er sterk geïnvesteerd in onderzoek met betrekking tot technologieën voor energieproductie en -opslag. Dit onderzoek moet zoveel mogelijk gericht zijn op het efficiënter maken van bewezen en bestaande technieken en technologieën – niet op ongegrond en hypothetische toekomstige oplossingen.
14. Nieuwe winning van fossiele brandstoffen worden per direct verboden en er worden geen nieuwe vergunningen gegeven voor enkele fossiele industrie. Huidige winning van fossiele brandstoffen en fossiele (energie)productie wordt zo snel mogelijk gestopt. Werknemers in deze sectoren die hierdoor hun baan verliezen krijgen omscholing en uitzicht op een nieuwe baan.
15. Er moet zo veel mogelijk ingezet worden op zonne- en windenergie om ervoor te zorgen dat kernenergie niet nodig is. Kernenergie is niet de oplossing. Daarnaast worden er geen nieuwe kerncentrales gebouwd. De huidige centrales worden behouden voor hun levensduur en vervroegd gesloten indien er geen fossiele brandstoffen meer worden gebruikt voor de elektriciteitsproductie op hetzelfde net.
16. De overzeese Koninkrijksdelen krijgen steeds meer te maken met klimaatverandering, maar het beleid slaagt er niet in om de situatie aan te pakken. Daarom pleit DWARS voor het structureel financieren van organisaties die zorgen dat de ecosystemen in goede gezondheid blijven. De winst van deze projecten komt bij de Koninkrijksdelen terecht.

Klimaatadaptatie

17. Klimaatadaptatie houdt ook bereidheid voor natuurrampen in. Er komt niet alleen meer financiering voor noodhulp en evacuatieplannen bij natuurrampen, maar een uitgebreid klimaatbestendigheidsfonds voor verschillende projecten in het hele Koninkrijk, vooral in de overzeese Koninkrijksdelen Aruba, Curaçao, Sint Maarten en

de BES-eilanden, Bonaire, Sint Eustatius en Saba. Het fonds wordt onder andere gebruikt voor:

- a. Het bouwen van schuilplaatsen met betrouwbare noodstroom,
  - b. Het bouwen van noodstroomnetten en -voorzieningen waar publieke gebouwen die cruciaal zijn voor basisdiensten aangesloten worden,
  - c. Het bouwen van klimaatbestendige telefoon- en internetinfrastructuur,
  - d. Het versterken van de infrastructuur en ondersteunende structuren van kwetsbare gebouwen,
  - e. Het versterken of bouwen van dijken en waterkeringen vooral in hoog-risico gebieden,
  - f. Het bouwen van klimaatbestendige waterreserves die gebruikt kunnen worden in noodgevallen zoals droogte en bosbranden,
  - g. Waar nodig, het verplaatsen van lokale gemeenschappen in hoog-risico gebieden die niet meer klimaatadaptief en -bestendig kunnen worden gemaakt.
18. Er komen afspraken voor het oplossen van de droogte. Dit gebeurt met natuurorganisaties, waterschappen en provincies. Bedrijven en landbouw hebben hier geen zeg in.
19. We richten een Afdeling voor Klimaatbestendigheid voor Mensen met een Beperking op. Deze overheidsorgaan zal worden geleid door mensen met een beperking om ervoor te zorgen dat hun behoeften consequent worden meegenomen bij adaptatieplannen. Hierdoor zorgen we dat alle klimaatbestendigheidprojecten zo toegankelijk mogelijk zijn.
20. Nederland heeft een plicht om de klimaatbestendigheid van onze Europese buurlanden en de landen in het Mondiale Zuiden op te bouwen.
- a. Nederland heeft zich in het verleden verzet tegen voorstellen voor zulke solidariteitsfondsen in Europa. Dit moet anders. Wij gaan stevig investeren in klimaatbestendigheidprojecten in Europa.
  - b. Investerings- en ontwikkelingshulp voor landen in het Mondiale Zuiden moeten ook gericht worden aan klimaatadaptatie, vooral in hoog-risico landen.
  - c. Er moeten nauw samengewerkt met lokale gemeenschappen die het beste weten over hun lokale omgevingen. Door zulke samenwerkingen kunnen geschikte oplossingen voor het opbouwen van klimaatbestendigheid in die regio's gevonden worden.

Loss and damage

21. *Loss and damage* wordt steeds meer gezien als de derde pijl van klimaatbeleid. De gevolgen van de klimaatcrisis zijn niet gelijk ervaren, vooral door gemarginaliseerde gemeenschappen, van gemeenschappen van kleur in Nederland tot het volkeren van het Mondiale Zuiden. Het herkennen en herstellen van *loss and damage* betekent het vooropstellen van klimaatrechtvaardigheid. Nederland moet *loss and damage* dus een integraal onderdeel maken van ons klimaatbeleid en ontwikkelingshulp.
22. In alle regio's in het Koninkrijk moet er voldoende financiële, technische en organisatorische middelen beschikbaar zijn voor het herstellen van geleden schade

en onvermijdelijke toekomstige risico's veroorzaakt door de klimaatcrisis. Dit houdt zowel materiele en economische verlies en schade als immateriële en sociale verlies en schade zoals sociale cohesie, sociale verbondenheid en cultureel erfgoed.

23. In Europa moet Nederland strijden naar het oprichten van een *loss and damage* fonds in Europa dat voornamelijk gericht is op het herstellen van geleden schade en onvermijdelijke toekomstige risico's in hoog-risico gebieden, vooral van gemarginaliseerde gemeenschappen. Het fonds moet ook gericht worden op het herstellen van de materiele en immateriële schade geleden door inheemse gemeenschappen door de eeuwenlange uitbuiting en vernietiging van hun natuurlijke leefomgevingen en de uitzetting van deze gemeenschappen uit hun heilige en culturele landen, zoals die van de Sámi en Inuit gemeenschappen.
24. Nederland moet ook strijden naar een globale *loss and damage* fonds.
  - a. Nederland moet dus een sturende rol nemen om te zorgen dat de belofte van Europa bij de COP27-conferentie in 2022 om een Europees *loss and damage* fonds voor landen in het Mondiale Zuiden daadwerkelijk gerealiseerd worden.
  - b. Nederland heeft veel gebaat door de ketens van ongelijke ruil met het Mondiale Zuiden, waardoor vele landen in het Mondiale Zuiden niet klimaatbestendig zijn en disproportionele schade geleden hebben door de klimaatcrisis. We moeten stevig bijdragen aan dit fonds als onze plicht tegenover de globale gemeenschap.

Begrijppenlijst – H7

Het Mondiale Zuiden = het Mondiale Noorden en Zuiden verwijst niet naar geografische locatie, maar naar een verdeling van sociaal-politieke en economische macht. Het Mondiale Noorden verwijst naar Europa, de VS, Canada, Australië, Nieuw-Zeeland en Israël. Sommige definitieën omvatten Japan en Zuid-Korea. Het Mondiale Zuiden verwijst naar Afrika, Latijns-Amerika en het Caribisch gebied, en de rest van Azië en Oceanië. Het is een manier om de dominantie van het Mondiale Noorden tegenover het Mondiale Zuiden aan te duiden. De landen van het Mondiale Zuiden zijn vaak in het verleden en heden uitgebuit door het Mondiale Noorden, en hebben daardoor verkleind zeggenschap in globale politiek.

Neokolonialisme = neokolonialisme verwijst naar het kolonialisme dat plaatsvindt zonder uitbreiding van het rijk, maar toch een land onderwerpt aan de macht van een ander land. Het is een vorm van onderwerping en uitbuiting van landen en volkeren door middel van politieke, culturele en vooral economische invloed. Een voorbeeld is de dominantie van de Europese markt en haar macht om oneerlijke handelsvoorwaarden met kleinere landen te bepalen.

Klimaatmitigatie = klimaatmitigatie verwijst naar alle vormen van maatregelen die worden genomen om de verergering van de klimaatcrisis te voorkomen. Met andere woorden: door mitigatie hopen we de klimaatcrisis op te lossen.

Klimaatadaptatie = klimaatadaptatie erkent dat bepaalde gevolgen van de klimaatcrisis (op de korte termijn) onvermijdelijk zijn, zoals extreem weer. Klimaatadaptatie verwijst dus naar alle vormen van maatregelen die worden genomen om ons voor te bereiden en beter aan te passen aan de gevolgen van de klimaatcrisis.

Loss and damage = *loss en damage* biedt een oplossing wanneer er sprake is van een 'adaptatiegat,' aldus wanneer adaptatie faalt of onmogelijk is. Het verwijst naar alle vormen van maatregelen die genomen worden voor het herstellen van (geleden) schade door de onomkeerbare gevolgen van de klimaatcrisis en onvermijdbare toekomstige risico's van zowel plotseling optredende gebeurtenissen zoals overstromingen en cyclonen, als langzamer optredende processen.

DEEL 3 - EEN RIJKE NATUUR IS EEN VOORRECHT OM TE BEHOUDEN

HOOFDSTUK 8 DUURZAAM OMGAAN MET VERVOER EN RUIMTE

Met de volgende onderwerpen:

- Duurzaam vervoer
- Ruimtegebruik
- Milieu
- Grondwettelijke rechten voor natuur en dieren

Er wonen steeds meer mensen in Nederland. Dit zorgt ervoor dat we slimmer om moeten gaan met vervoer en ruimte. DWARS wil dat we minder broeikasgassen uitstoten met vervoer. Hiervoor komt er meer openbaar vervoer in Nederland wat voor meer mensen toegankelijk. We gaan minder autorijden en meer vervoer delen. We zorgen voor meer treinen in Europa en gaan minder vliegen. We kiezen voor meer natuur en zorgen dat Nederland voor iedereen een fijne plek is om te wonen met strenge eisen aan het milieu en uitstoot.

Duurzaam vervoer

1. De uitstoot van broeikasgassen door vervoer moet naar beneden. Hiervoor wordt het gebruik van openbaar vervoer aangemoedigd en autorijden duurder. We maken het openbaar vervoer binnen Nederland volledig gratis. We kiezen ervoor om meer te investeren in het openbaar vervoer. Openbaar vervoer hoeft niet winstgevend te zijn, net zoals wegen dat niet zijn. Het openbaar moet voor iedereen toegankelijk zijn.
2. We verbeteren het openbaar vervoer zodat het aantrekkelijk wordt. De reistijd voor reizen met het openbaar vervoer wordt verkort. Bussen, treinen, metro's en trams gaan beter op elkaar aansluiten. Elke dorpskern moet goed bereikbaar zijn met het openbaar vervoer. Dit houdt in dat er in alle dorpskernen minimaal één keer per uur een bus vertrekt. Er gaan meer treinen en bussen rijden in de avond en nacht.
3. Er komen meer snelle treinen tussen grote steden in Europa. Naast meer snelle treinen komen er ook meer slaaptreinen. Hiervoor komt een zelfstandige Europese organisatie zonder doel om winst te maken. Het doel moet zijn om binnen 3 uur 750 km te kunnen reizen. In Nederland besteden we geld aan verbindingen tot net over de grens met België en Duitsland.
4. DWARS is voor een duurzaam en verbonden Europa voor iedereen. Treintickets boeken binnen Europa moet makkelijker worden. Ook worden internationale treintickets vrijgesteld van BTW.
5. Er komt meer geld voor onderhoud van fietspaden. Fietsen naar je werk moet makkelijker worden. Daarom krijgen fietsende werknemers dezelfde vergoeding als autorijdende werknemers.
6. Het wordt makkelijker en goedkoper om gebruik te maken van deelvervoer. De OV-fiets komt op meer plekken beschikbaar en wordt gratis. Er komen meer (elektrische) deel-auto's en hiervoor komt een vergoeding voor lagere inkomens. Andere vormen van deelvervoer worden toegankelijker. Er wordt actief plaats gemaakt voor deelvervoer.
7. Er komen minder auto's en alle nieuwe auto's worden vanaf 2030 elektrisch. De overheid zorgt dat elektrische tweedehandsauto's goedkoper worden. Om de milieu-impact van elektrische auto's te verkleinen komt er meer onderzoek naar accu's. Zo kunnen deze beter recyclebaar worden en langer meegaan.
8. Langzaam rijden is beter voor de natuur en het klimaat. Ook is het beter voor de veiligheid. De maximumsnelheid wordt daarom ten hoogste 90 kilometer per uur. Binnen de bebouwde kom wordt er ingezet op een maximumsnelheid van 30 kilometer per uur.
9. Er komt een kilometerheffing¹ op al het verkeer met een motor, het openbaar vervoer wordt hiervan uitgezonderd. De hoogte van de heffing hangt voornamelijk af van de uitstoot van broeikasgassen². Ook het gewicht van het voertuig, de plek en tijd van het reizen worden meegenomen in de heffing. Mensen met een laag inkomen of een vitaal beroep³ krijgen hiervoor korting op de inkomstenbelasting.
10. Veel vliegen past niet meer in de huidige klimaatcrisis. Om minder vluchten te krijgen worden de volgende dingen gedaan:
  - a. Er komt een verbod op vluchten van 750 kilometer of minder.

- b. Er komt een belasting op vliegtickets en een belasting op brandstof voor vliegtuigen.
  - c. Het hoogste btw-tarief gaat gelden voor alle verkochte vliegtickets in Europa.
  - d. Er komt een belasting voor reizigers die overstappen in Nederland.
  - e. Lelystad Airport gaat niet open. Voor andere vliegvelden wordt gekeken naar wanneer ze dicht kunnen.
  - f. Schiphol moet krimpen naar maximaal 365.000 vluchten per jaar.
  - g. Er komen geen nieuwe vluchten en bestemmingen bij in Nederland.
  - h. Privé-vluchten mogen niet landen en opstijgen binnen Nederland.
11. De Scheepvaart moet snel minder broeikasgassen uitstoten. Scheepvaart wordt bij binnenkomst in Europa belast op de uitstoot. Hoe meer uitstoot, hoe meer de schepen belast worden. Schepen binnen Europa gaan meer belasting op brandstof betalen. Cruiseschepen worden verboden. Schepen moeten stiller worden voor het leven in het water.

Ruimtegebruik

12. Iedereen moet dicht bij openbare natuur wonen. Bij Groen wonen is goed voor de gezondheid en voor ontspanning. Dit wordt landelijk bepaald in de wet. Er moeten meer verschillende planten en dieren komen en hiervoor wordt meer ruimte komen. Veel verschillende dieren en planten noemen we ook wel biodiversiteit. De biodiversiteit en het onderhoud hiervan worden vastgelegd in een plan per gemeente.
13. We maken steden zo groen mogelijk. Dit doen we door daken te vergroenen, bomen te planten, water aan te leggen en nieuwe groene stroken aan te leggen. Er worden planten op muren geplaatst op plekken waar geen plek is voor aanplanting op straat. Er komt meer plek voor zwemmen in schoon water. (Binnen) steden worden autovrij. Wegen worden omgebouwd naar voetpaden en fietspaden.
14. Bij het vergroenen van steden wordt er eerst gekeken naar de minst groene wijken en wijken met veel sociale huur. Bij het aanpassen en vergroenen van wijken wordt rekening gehouden met het Just Green Enough principe. Dit Just Green Enough principe houdt in dat als een wijk heel groen wordt dit rijkere, overwegend witte mensen naar een wijk trekt.
15. Er mag maximaal een parkeerplek per 3 huizen worden gebouwd in de stad. Zo is er meer plek voor bomen en planten. Daarnaast kunnen kinderen fijner spelen en is er meer plek voor fietsen.

Schoon en prettig leven

16. Er komen strengere regels voor vervuiling die wordt veroorzaakt door de industrie. Bedrijven die zich niet houden aan de wet kunnen worden gesloten. Burgers die de dupe zijn van de vervuiling kunnen een schadevergoeding krijgen van deze bedrijven.
17. Burgers kunnen de sluiting of verplaatsing van vervuilende bedrijven eisen. Deze burgers mogen geen welvaart verliezen hierdoor, de overheid en de vervuilende bedrijven zorgen hiervoor.

18. Er komt een lijst met de stoffen in de bodem. Zo bouwen we niet op en met giftige grond. Vervuilers betalen voor de opruiming van de giftige grond.
19. Er komt een belasting op de uitstoot van fijnstof voor iedereen. Er komen uitstootvrije zones op plekken met veel fijnstof.
20. De norm voor luchtvervuiling van de wereldgezondheidsorganisatie⁴ wordt opgenomen in de wet. Het aantal plekken waar luchtvervuiling wordt gemeten gaat omhoog. Vieze auto's worden verboden en industrie kan verboden worden om ziektes te voorkomen.
21. De norm voor geluidsoverlast van de Wereldgezondheidsorganisatie wordt opgenomen in de wet. Er komen meer flitsers voor te luide auto's.
22. Bedrijven die veel verlichten, zoals kassen, gaan meer belasting betalen. Kantoorgebouwen worden niet verlicht als er niemand aanwezig is.
23. Overheden gebruiken zoveel mogelijk slimme straatverlichting. Deze slimme straatverlichting gaat alleen aan als er verkeer langs rijdt.
24. Zelf vuurwerk afsteken wordt verboden. De gemeentes zorgen voor voorstellingen om naar te kijken. Deze voorstellingen zijn veilig en beter voor het milieu.

Milieuvervuiling

25. Het gebruik van plastic wordt sterkt verminderd. De negatieve effecten van effecten van plastic worden zoveel mogelijk tegengaan.
  - a. Het gebruik van kleine plastic deeltjes, zogenaamde microplastics, worden verboden.
  - b. Door de slijtage van plastic komen er microplastics in het milieu. Dit moet zoveel mogelijk worden tegengegaan en zoveel mogelijk worden verwijderd uit rioolwater.
  - c. Er komt een verbod op het gebruik van thermoharders. Thermoharders zijn plastics die niet recyclebaar zijn.
  - d. Er komt een heffing over eenmalige plastic verpakkingen die effectief werkt zoals het statiegeld principe. Het gebruik van herbruikbare verpakkingen wordt makkelijker en goedkoper gemaakt.
  - e. Statiegeld wordt uitgebreid naar alle drinkverpakkingen. Er komen meer inleverpunten voor statiegeld. Statiegeld kan op inleverpunten ook gestort worden een rekening.
26. Er komt een verbod op het gebruik van PFAS en PFAS-achtige stoffen. Er mag alleen gebruik gemaakt worden van alternatieven dit bewezen afbreken of kunnen worden afgebroken.
27. De regels over de uitstoot van stikoxiden gassen worden strenger. Deze stikstof gassen zijn ook broeikasgassen en komen vooral vrij door de industrie. De regels maken we samen met de Europese Unie.
28. Ziekenhuizen gaan de resten van medicijnen filteren uit hun afvalwater.

Begrijppenlijst – H8

Kilometerheffing = een heffing die al het verkeer betaald per gereden kilometer. Dit wordt gezien als een vervanging van de wegenbelasting.

Broeikasgassen = gassen die meestal vrijkomen bij de verbranding van fossiele brandstoffen, zoals olie, gas en kolen.

Vitaal beroep = beroepen die belangrijk zijn voor iedereen. Beroepen zoals verpleegkundige, politie, docenten en mensen die in het openbaar vervoer werken.

Wereldgezondheidsorganisatie / WHO = de organisatie die zich wereldwijd inzet voor de bestrijding en het onderzoek naar ziektes.

DEEL 3 - EEN RIJKE NATUUR IS EEN VOORRECHT OM TE BEHOUDEN

HOOFDSTUK 9 GEZONDE NATUUR & DUURZAAM VOEDSEL

Met de volgende onderwerpen:

- Natuur
- Water
- Voedselproductie
- Voedselsysteem
- Voedselkringloop

Het gaat slecht met de natuur in Nederland. Er is een groot stikstof overschot, veels te weinig biodiversiteit en slecht water. Hierom nemen we maatregelen om dit te herstellen. Er komen strenge eisen voor natuur en natuurherstel. We hebben plannen om ook het water in Nederland weer gezonder te maken. Stapje voor stapje zorgen we voor betere natuur in Nederland voor iedereen. Hiervoor maken de boeren de overstap van vee naar plantaardig. Dit is beter voor de dieren en het milieu. Ook gaan we beter om met de bestaande voedselketens en gaan we voedselverspilling tegen.

Natuur

1. Het gaat slecht met de hoeveelheid verschillende planten en dieren in Nederland en de natuur. Dit heet ook wel biodiversiteit. Bij het zorgen voor de natuur wordt gelet op behoud, uitbreiding en biodiversiteit.
2. We verbinden verschillende natuurgebieden zoveel mogelijk met elkaar. Natuur gaat beter over in landbouw en steden.
3. Om de biodiversiteit te verbeteren bouwen we samen met de natuur. Dit zorgt ervoor dat er in de stad meer plek is voor al het leven.
4. Er wordt meer gedaan om de natuur te beschermen. Hiervoor worden échte oplossingen gekozen. Deze oplossingen zijn: boeren laten stoppen, het verminderen van de luchtvaart en het verlagen van de verkeerssnelheid.
5. Om te voldoen aan de eisen voor de bescherming van natuur komt er een natuurakkoord. De mening van experts weegt in dit akkoord zwaar mee.
6. We vragen aan veehouders of ze willen stoppen. Mocht dit niet genoeg zijn, kan de overheid veehouders dwingen te stoppen.
7. Er komt in stappen meer beschermde natuur op uitbreiding van natura 2000¹ gebieden. In 2030 is 40% beschermd, in 2040 70% en in 2050 95%.
8. Natuur is op veel plekken beschadigd door mensen en industrieën zoals landbouw. Er komen duidelijke richtlijnen waaraan gezonde natuur moet voldoen. Om de natuur te herstellen komen er strenge Europese regels. In 2030 is 40% van de natuur hersteld, in 2040 70% en in 2050 95%.
9. Het gaat slecht met de hoeveelheid verschillende planten en dieren in Nederland. Dit heet ook wel biodiversiteit. Om de biodiversiteit te verbeteren bouwen we samen met de natuur. Dit zorgt ervoor dat er in de stad meer plek is voor al het leven.
10. (Hobby)jagen wordt verboden, dit geldt specifiek ook voor roofdieren. Roofdieren horen ook in de natuur thuis en we moeten met roofdieren, zoals de wolf, leren leven. Als aanpassingen nodig zijn voor de veiligheid, past de mens zich aan. Daarnaast voeren we grote dieren niet bij in de natuur.
11. Dieren uit wilde populaties mogen niet gevangen worden tenzij dit nodig is voor wetenschappelijk onderzoek of het behoud van dieren die ernstig bedreigd zijn of die niet meer in het wild kunnen leven. Voor het behoud van dieren worden reservaten met strenge voorwaarden en voldoende ruimte ingericht – stadsdierentuinen worden dus verboden.
12. Voor het verbouwen van veel producten wordt te veel illegaal bos gekapt. Producten zoals soja, rundvlees, hout, papier en palmolie. Alleen als er zeker weten geen bos voor is gekapt mogen deze producten Europa in.
13. Er wordt in de hele wereld ingezet op bescherming van natuur. Zeker natuur die slecht tegen de opwarming van de aarde kan, zoals koraalriffen. Voor deze natuur zorgen we samen.
14. Kinderen gaan op school meer leren over de natuur en gaan er vaker heen. Er komt een overheids campagne over de natuur en het milieu. Als we meer weten over natuur gaan we beter om met de natuur, en gaan we hier vaker heen en worden we gelukkiger.

Water

14. De waterkwaliteit is slecht in Nederland. Er komt een landelijk plan voor het verbeteren van de waterkwaliteit. Nederland houdt zich aan Europese regels. In 2025 voldoen alle wateren aan de Europese normen. Schoon water is voor mensen en natuur, landbouw en industrie hebben minder prioriteit.
15. We zorgen voor een passende hoogte voor het grondwater. Dit is afhankelijk van de grond en het gebruik hiervan. In weilanden moet de waterstand omhoog. Dit is beter voor de vogels die daar een nest hebben en voor het klimaat. Daarnaast helpt het tegen overmatig sproeien tijdens droge tijden.
16. De natuur waar rivieren in de zee stromen wordt beter beschermd. Daarnaast wordt het leven in rivieren wordt beter beschermt.
17. We beschermen en zorgen beter voor onze Nederlandse zeeën. De Waddenzee blijft beschermd.
18. Er komt minimaal zoveel natuur- als visserij gebied op zee.
19. Bij de plaatsing van windmolens op zee wordt zo min mogelijk overlast veroorzaakt voor het leven in de zee. Bij windmolens wordt natuurherstel mogelijk gemaakt door een verbod op vissen en kunstmatige broedplaatsen.
20. Er komt een verbod op het mijnen van grondstoffen op de bodem van zeeën.

Voedselproductie

21. Er komt een verbod op de verkoop van vee, vlees en dierlijke producten.
22. Duurzaam eten is beter voor het klimaat. Europa zet vol in op plantaardige eiwitten. Bij de productie van vlees en andere dierlijke producten komen veel broeikasgassen vrij. In plaats van het houden van vee worden er plantaardige eiwitten verbouwd. Daarnaast komt er meer onderzoek naar nieuwe eiwitbronnen. Diervriendelijk kweekvlees en fermentatie³ van eiwitten worden mogelijk gemaakt met nieuwe wetten.
23. We gaan anders voedsel produceren. Als ons eten is voor 2030 biologisch en Fairtrade. Hiervoor doen we de volgende dingen:
  - a. Het aanmoedigen van de overgang naar plaatselijke landbouw aan. Dit principe heet ook wel Farm-to-Fork.
  - b. De overgang naar kringlooptlandbouw versnellen en makkelijker maken.
  - c. Verschillende gewassen zaaien en oogsten. Gewassen zijn planten die we eten.
  - d. Boeren worden beloond voor landbouw die goed is voor de natuur.
  - e. Het gebruik van schadelijke kunstmest en niet-biologische bestrijdingsmiddelen⁷ worden verboden.
24. Het aantal insecten is te veel gedaald. Er komt een verbod op gif tegen insecten, ook wel insecticiden genoemd. Gemeentes en boeren moeten plannen maken om het aantal insecten in Nederland te verhogen.
25. Het vangen van wilde vis wordt verboden. Ook het houden en vangen van kweekvis wordt verboden.

Voedselsystemen

26. We zorgen dat de Nederlandse Voedsel- en Waren Autoriteit (NVWA)⁸ ons voedsel beter kan controleren. De NVWA mag camera's plaatsen in slachthuizen en stallen. Hierbij ligt er een focus op het welzijn van dieren. Ook wordt er aandacht besteed aan schadelijke stoffen in ons voedsel.
27. Genetisch gemodificeerde gewassen kunnen zorgen voor duurzaam en gezond eten voor iedereen. De regels voor het ontwikkelen van nieuwe gewassen mogen niet strenger zijn dan voor veredelingsprocessen. Elk nieuw gewas wordt getoetst op schadelijke gevolgen voor de natuur. Ook wordt er gekeken naar schadelijke effecten voor mensen en het milieu.
28. De Europese Unie stopt met subsidies voor veehouders. Boeren die willen stoppen worden uitgekocht en krijgen hulp bij het vinden van een nieuw werk.
29. Boeren mogen met elkaar hun producten aanbieden om zo een eerlijke prijs te voor hun voedsel. Zo staan boeren sterker tegen grote voedselafnemers zoals groothandels en supermarkten.
30. Al het voedsel van buiten de Europese Unie moet voldoen aan onze standaarden van duurzaamheid. Ook onze standaarden wat betreft dierenwelzijn, werkomstandigheden en het milieu moeten worden gevolgd.
31. De belasting op groente en fruit gaat naar 0%. De btw op luxe voedsel zoals vlees en dierlijke melk gaat naar 21%.
32. Ongezond eten wordt ontmoedigd door een verbod op reclames en kortingen op ongezond eten. Er komt een verbod op calorierijk 'fastfood'. Producten met veel suiker worden duurder door de invoering van een belasting op suiker bij de producent. In andere landen zorgt dit voor minder suiker in producten.
33. De Nederlandse overheid zorgt voor een goed beleid op voedselzekerheid¹¹ voor de hele wereld. Hierbij wordt ook gekeken of het beleid zorgt voor een eerlijke prijs voor voedsel wat gehaald wordt uit andere landen. De overheid bemoedigt dit ook bij Nederlandse bedrijven.

Voedselkringloop

34. Supermarkten en horeca mogen geen voedsel weggooien dat niet over de datum is. Voedsel wat goed is en overblijft wordt bijvoorbeeld naar de voedselbank gebracht of zonder verlies verkocht. De voedselbank krijgt meer steun om het voedsel te verdelen.
35. Er komt een uitgebreide campagne om het verspillen van voedsel tegen te gaan.
36. Afval van voedsel moet goed worden verwerkt. De resten van voedsel worden nuttig gebruikt in plaats van verbrand. De overheid moet voor dit systeem zorgen. De bedrijven die voedselafval produceren betalen voor dit systeem.
37. Bij het zuiveren van water wordt er fosfaat¹² uit het water gehaald. Uit dit fosfaat kan niet schadelijke kunstmest worden gemaakt.

Begrippenlijst – H9

Nature 2000 gebieden = een Europees netwerk van beschermde natuur.

Kweekvlees = vlees waarvoor dieren niet gedood hoeven te worden en wat in een fabriek kan groeien.

Fermentatie = een proces waarbij bacteriën, schimmels en gisten een beginstof omzetten in een stof die nuttiger is, zoals een bepaald soort eiwit.

Fairtrade = als een product fairtrade is, hebben zowel de boeren als de verwerkers van het product een eerlijke prijs gekregen voor hun werk en grondstoffen.

Kringlooplandbouw = een verzameling van heel verschillende soorten landbouw. Het zijn allemaal soorten landbouw waarbij er niet verloren gaat en zoveel mogelijk wordt hergebruikt.

Kunstmest = mest die in een fabriek wordt gemaakt en niet natuurlijk is. Deze soort mest zorgt voor een groot stikstof overschot.

Niet-biologische bestrijdingsmiddelen = bestrijdingsmiddelen die niet vrij in de natuur vrijkomen. Biologische bestrijdingsmiddelen zijn bijvoorbeeld bepaalde insecten die andere insecten eten.

Nederlandse Voedsel- en Waren Autoriteit / NVWA = een instantie die zorgt dat al het eten wat in Nederland gegeten wordt veilig is en bijvoorbeeld niet te veel giftige stoffen bevat.

Genetisch gemodificeerde gewassen = gewassen waarbij het DNA van het gewas is aangepast door mensen.

Veredelingsprocessen = een proces waarbij de goede eigenschappen van meerdere planten gecombineerd worden, zodat een plant de eigenschap krijgt die gewenst is.

Voedselzekerheid = de zekerheid voor alle Nederlanders dat ze voedszaam en veilig eten kunnen kopen.

Fosfaat = een bepaalde stof dat in grote hoeveelheden enorm schadelijk is voor de natuur.

DEEL 4 - GEZAMENLIJKE VOORUITGANG BEGINT BIJ PERSOONLIJKE ONTWIKKELING

HOOFDSTUK 10 ONDERWIJS VOOR IEDEREEN

Met de volgende onderwerpen:

- Geschikt en bereikbaar onderwijs
- Basisschool
- Middelbare school
- Speciaal onderwijs
- Vervolgonderwijs
- Maatschappelijke vorming
- Kinderopvang
- Besturen
- Goede en betrouwbare wetenschap

Onderwijs is het fundament van elke functionerende samenleving. Het idee van onderwijs is dat je leert over de wereld en jezelf ontwikkelt. Aan de andere kant is in de praktijk het Nederlandse onderwijs in haar fundamentele kenmerken niet in staat om eerder genoemde kenmerken te verwezenlijken. De bekende kenmerken van onderwijs in Nederland zijn voor velen kansenongelijkheid, prestatiedruk en one-size-fits-all. Dit kan en moet anders. Daarom wil DWARS bijvoorbeeld dat eten geen kenmerk blijft van kansenongelijkheid, het niet meer gaat om toetsing, maar om de ontwikkeling van de leerling en er komt meer onderwijs op maat om ervoor te zorgen dat iedereen is voorzien in geschikt en passend onderwijs.

Geschiedt en bereikbaar onderwijs

1. Elk kind heeft recht op eten en drinken. Daarom moet de overheid alle scholen ondersteunen in het aanbieden van gratis eten en drinken aan leerlingen.
2. Er wordt geld vrijgemaakt om leerlingen met leer-, gedragsproblemen of een lichte beperking binnen het reguliere onderwijs beter te begeleiden.
3. Binnen onderwijsorganisaties komen professionals die ondersteuning bieden voor de geestelijke gezondheid van leerlingen. Ook worden oorzaken van een verminderde geestelijke gezondheid in het onderwijs aangepakt.
4. Reguliere scholen worden zoveel mogelijk geschikt gemaakt voor kinderen met een lichamelijke beperking.
5. Leerlingen en docenten mogen nooit geweigerd worden op basis van artikel 1 van de grondwet.
6. Naast dat er wordt ingezet om de kwaliteit van onderwijs te verbeteren wordt als tijdelijke oplossing gratis bijlessen aangeboden op alle scholen, zodat alle leerlingen toegang hebben tot bijles op school.
7. Het particuliere onderwijs wordt gestopt.
8. Er komt meer geld voor scholen met veel leerlingen uit een gezin met minder geld dan gemiddeld. Daarom wordt het mogelijk op alle scholen om een brugfunctionaris in te zetten.
9. De Vrijwillige Ouderbijdrage wordt gestopt. Er wordt meer geld vrijgemaakt voor scholen om activiteiten zoals schoolreisjes alsnog mogelijk te maken.
10. In gebieden waar minder mensen wonen worden schooltransportsystemen, zoals een schoolbus, betaald door de overheid.
11. Schoolkantines moeten gezond eten aanmoedigen en er moet altijd veganistisch eten aangeboden worden.
12. De grootte van klassen in het basis- en voortgezet onderwijs moet verlaagd worden.
13. Gastdocenten, zoals kunstenaars, zouden na passende scholing in het onderwijs ingezet kunnen worden om leerkrachten te ontlasten.
14. Tijdens het basis- en voortgezet onderwijs komt er meer aandacht voor de ontwikkeling van leerlingen als het gaat om praktische vaardigheden. Praktische vaardigheden zoals digitale vaardigheden, geldzaken en professionaliteit komen bijvoorbeeld aan bod.

Basisschool

12. Schooladviezen mogen niet beïnvloedt worden door vooroordelen, daarom worden leerkrachten geholpen bij het begrijpen van wanneer vooroordelen kunnen voorkomen en hoe deze vooroordelen voorkomen kunnen worden.
13. Tijdens de basisschool moet meer aandacht komen voor relationele voorlichting. Relationele voorlichting bestaat bijvoorbeeld uit wat je moet zeggen als je iets niet wilt. Het doel van relationele voorlichting is om sociale veiligheid op jonge leeftijd aan te leren.
14. Leerkrachten en verzorgers zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor de ontwikkeling van het kind, daarom wordt een gelijkwaardige samenwerking aangemoedigd.
15. De druk die leraren binnen het primair onderwijs voelen voor het werk wordt verlaagd door het aannemen van onderwijsassistenten en het verlagen van de administratieve druk.

Middelbare school

16. Het scheiden van leerlingen aan de hand van een niveau zorgt ervoor dat jongeren niet met elkaar in contact komen en zich niet optimaal kunnen ontwikkelen. Daarom:
  - a. Moeten leerlingen tijdens tenminste de eerste twee schooljaren van de middelbare school niet op niveau gescheiden worden.
  - b. Moeten tijdens de middelbare school alle niveaus gemengd worden tijdens de burgerschaps-, creatieve- & fysieke vakken.
  - c. Moeten leerlingen na de brede brugklas alle vakken op een geschikt niveau kunnen volgen.
  - d. Moeten leerlingen ook examens op een geschikt onderwijstype kunnen maken. Per vak wordt op het diploma gezet op welk niveau dat vak afgemaakt is.
  - e. Worden gymnasia gestopt. De kennis van gymnasia wordt wel bewaard en bewaakt binnen het reguliere schoolaanbod.
  - f. Bij studievoorlichting worden alle onderwijssoorten (praktische-, beroeps- en theoretische opleidingen) aan scholieren getoond, zodat zij zelf kunnen kiezen welk type vervolgonderwijs bij hen past.
  - g. Leerlingen die praktisch onderwijs volgen hebben net zo veel recht op leuke uitjes als leerlingen die theoretisch onderwijs volgen.
17. Docenten krijgen evenveel betaald, ongeacht welk niveau zij les geven.
18. Scholen verleggen de focus van toetsen om leerlingen te beoordelen naar toetsen om het leerproces te verbeteren. Toetsing door middel van observaties, het stellen van open vragen en toetsdialogen worden waardevolle alternatieven voor schriftelijke toetsing.
19. Tijdens de middelbare school moet meer aandacht komen voor seksuele voorlichting. Seksuele voorlichting bestaat bijvoorbeeld uit wat soa's zijn. Het doel van seksuele voorlichting is om seksuele veiligheid op tijd aan te leren.
20. Tijdens de middelbare school moet aandacht komen voor verdiepende relationele voorlichting. Verdiepende relationele voorlichting bestaat bijvoorbeeld uit seksuele- en genderdiversiteit, maar ook uit genot en intimiteit. Het doel van verdiepende relationele voorlichting is om leerlingen te vertellen over wat seksuele- en genderdiversiteit is.
21. Tijdens de middelbare school moet aandacht komen voor de gevolgen van drugsgebruik, waaronder voor de gebruiker, derden en de samenleving. Alcohol en tabak vallen ook onder drugs.
22. Leerlingen moeten na en tijdens de middelbare school goed kunnen omgaan met digitale spullen/dingen. Daarom moet op de middelbare school aandacht besteed worden aan goed kunnen omgaan met digitale spullen/dingen.

Speciaal onderwijs

23. Reguliere scholen moeten meer doen om het regulier onderwijs geschikt te maken voor leerlingen die niet in het speciaal onderwijs passen, maar wel speciale

ondersteuning nodig hebben. Zo volgt een leerling altijd geschikt onderwijs bij een geschikte school.

24. Voor alle kinderen moet onderwijs bereikbaar zijn. Ook wanneer zij vaak en veel zorg nodig hebben of een beperking hebben.
25. Binnen het speciaal onderwijs heeft leerlingenvoervoer een belangrijke rol, daarom moet er betrouwbaar leerlingenvervoer beschikbaar zijn.

Vervolgonderwijs

26. Studiehulpmiddelen hebben veel invloed op de mogelijkheden die studenten hebben wanneer zij gaan studeren. Studenten met minder voordelen vanuit huis zouden dezelfde studententijd moeten kunnen hebben als studenten met meer voordelen vanuit huis. Daarom:
  - a. Wordt studiegeld een gift.
  - b. Wordt de basisbeurs voor maximaal 10 jaar beschikbaar. Met de mogelijkheid om te verlengen wanneer dit nodig is, omdat sommige studies extra tijd vragen.
  - c. De basisbeurs moet kostendekkend worden.
  - d. Bij bijzondere omstandigheden wordt de basisbeurs niet stopgezet.
  - e. Kunnen studenten naast de basisbeurs ook lenen tegen goede voorwaarden. De overheid moet studenten informeren over de voor- en nadelen van een lening.
  - f. Voor eerste generatie studenten wordt extra hulp aangeboden, zoals coaching of contact met andere eerste generatie studenten.
27. Het kenmerk cum laude wordt gestopt om de prestatiedruk onder studenten te verlagen.
28. Studenten die het middelbaar beroepsonderwijs volgen moeten beter worden ondersteund bij het vinden van een stageplek. Stagediscriminatie, iemand afkeuren om een eigenschap die niet uitmaakt is voor de stage, moet worden bestreden tijdens deze ondersteuning.
29. Een onderwijsorganisatie mag niet extra internationale studenten aantrekken wanneer er geen woningen zijn voor extra internationale studenten dicht bij de onderwijsorganisatie.
30. Onderwijsorganisaties dragen zorg voor studentenhuisvesting, zij zijn verplicht om aangenomen studenten te helpen aan een woonruimte.
31. Het studentenreisproduct wordt verder uitgebreid. Het studentenreisproduct wordt geldig voor de hele week voor alle studenten.
32. De generatie die de basisbeurs niet heeft gekregen moet vergoed worden voor de basisbeurs die de generatie die de basisbeurs niet heeft gekregen heeft gemist. Ook moet deze generatie worden beschermd voor de gevolgen van het leenstelsel.
33. De overheid moet adviseren om een niet bindend studieadvies van 45 studiepunten te gebruiken. Het Bindend StudieAdvies wordt gestopt.
34. Voor studenten die een zorgtaak, ouderschap, bestuurswerk of bijzondere activiteiten als topsport doen naast de studie wordt onderwijs op maat aangeboden. Deze studenten betalen alleen voor het onderwijs dat zij volgen.
35. Voor studenten met een lichamelijke beperking wordt een speciale studietoeslag ingevoerd.

36. Je mag beginnen aan je Master wanneer je je Bachelor nog niet hebt afgerond om deze overstap makkelijker te maken. Binnen het onderwijs wordt dit ook wel de overgang genoemd van een harde knip naar een zachte knip.
37. De belangen van praktisch gericht onderwijs moeten gelijk behandeld worden als de belangen van andere niveaus van het vervolgonderwijs.
38. Een beroepsbegeleidende leerweg (BBL) is een gelijke andere mogelijkheid op de beroep opleidende leerweg (BOL). Mensen die een praktische opleiding volgen en werkend leren worden beter ondersteund.
39. Bijzonder hoogleraren zijn mensen met veel kennis van een bepaald onderwerp. Zij worden niet betaald door een universiteit, maar worden betaald door stichtingen of bedrijven. Daarom is het belangrijk dat onafhankelijk toezicht op de onafhankelijkheid van bijzonder hoogleraren komt.
40. Jongeren zonder startkwalificatie kunnen vanaf 17-jarige leeftijd een toelatingsexamen maken bij het vervolgonderwijs.

Maatschappelijke vorming

12. Binnen het onderwijs komen er lessen over de rechten die kinderen hebben dankzij het kinderrechtenverdrag. Dit zorgt voor een betere sfeer op school en verminderd pestgedrag.
13. Binnen het onderwijs komt er meer aandacht voor geestelijke gezondheid. Een leerlijn die van de basisschool tot en met de middelbare school loopt.
14. Het ministerie van onderwijs moet meer mogelijkheden krijgen om indoctrinatie en gevolgen daarvan zoals seksisme en LGBTQIA+-haat op school tegen te houden.
15. Levensbeschouwing wordt een verplicht onderdeel van het onderwijs vanaf de basisschool. Ethiek wordt een verplicht onderdeel van het onderwijs vanaf de middelbare school. In deze vakken leren leerlingen over de verschillende manieren waarop je naar het leven kunt kijken en hoe je in het leven staat.
16. Tijdens geschiedenis wordt meer aandacht besteed aan de zwarte bladzijden van de Nederlandse geschiedenis. Hierbij wordt ook besproken hoe dit te maken heeft met de geschiedenis van de hele wereld en welke gevolgen de geschiedenis nu nog heeft.
17. Om de laaggeletterdheid en taalachterstanden te verminderen worden er gratis taallessen beschikbaar gesteld. Laaggeletterdheid betekent dat je moeite hebt met lezen en schrijven.
18. Het Nederlandse onderwijs moet uitgaan van wetenschappelijke feiten. Daar hoort bij dat je op school leert wat volgens de wetenschap feiten zijn en wat opvattingen zijn volgens bijvoorbeeld een religieuze overtuiging.
19. Het onderwijs dient zo neutraal mogelijk te zijn, met respect voor ieders opvattingen en overtuigingen.

Kinderopvang

20. Kinderopvang wordt gratis en voor alle kinderen bereikbaar om kansenongelijkheid tegen te gaan.

21. Het is belangrijk dat er aandacht komt voor de ontwikkeling van kinderen die op een kinderopvang zitten. De (tijdelijke) opvang van kinderen zou niet de enige taak van een kinderopvang moeten zijn.
22. Kinderopvang gaat over de ontwikkeling van kinderen, niet over de mogelijkheid voor ouders om te werken. Daarom valt onderwijs wat ons betreft onder het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap in plaats van het ministerie van Sociale Zaken.
23. De cao onderwijs en kinderopvang worden samengevoegd.

Besturen

24. Medezeggenschap is een manier waarop studenten invloed kunnen hebben op het beleid van een onderwijsorganisatie. Daarom:
  - a. Krijgt medezeggenschap recht op meer ondersteuning en een geschikte vergoeding.
  - b. Wordt op alle instellingen van het vervolgonderwijs een medezeggenschapscoördinator ingevoerd. Deze zorgt voor juridische- en communicatieve ondersteuning en scholing voor medezeggenschappers.
  - c. Bijzondere onderwijsorganisaties en reguliere onderwijsorganisaties hebben dezelfde regels voor medezeggenschap.
25. Het voortgezet algemeen volwassenonderwijs wordt door de overheid betaald. Ook voor leerlingen ouder dan 18 jaar en zonder startkwalificatie.
26. De leraren van een onderwijsorganisatie moeten een afspiegeling zijn van de samenleving en de overheid moet dit aanmoedigen.

Goede en betrouwbare wetenschap

27. Wetenschappelijk onderzoek is belangrijk. Daarom:
  - a. Moet de publicatiedruk worden verminderd. Publicatiedruk is het gevoel dat je nadat je wetenschappelijk onderzoek hebt gedaan wel iets moet uitbrengen/publiceren, omdat je anders geen goed onderzoek zou hebben gedaan. Dit brengt veel werkdruk met zich mee onder hoogleraren.
  - b. Hoeft onderzoek niet maatschappelijk belangrijk te zijn om betaald te worden door de overheid.
  - c. Worden wetenschappelijke publicaties voor iedereen beschikbaar.
  - d. Komen er meer hulpmiddelen beschikbaar voor uitwisseling van kennis binnen de wetenschap. Journalisten en wetenschappers mogen hiervan in ieder geval gebruik van maken.
28. Alle betalingen van bedrijven en personen aan onderzoeks- of onderwijsorganisaties worden openbaar.
29. Overzichten van kosten die bestuurders maken en ontvangen cadeaus van bestuurders van onderwijsorganisaties worden openbaar.

Begrijppenlijst – H10

Particulier onderwijs = Particulier onderwijs is onderwijs dat niet betaald wordt door de overheid, maar wat haar geld krijgt van verzorgers die geld betalen om hun kind daar op school te krijgen.

Vrijwillige ouderbijdrage = De Vrijwillige Ouderbijdrage is een vrijwillig betaald bedrag dat verzorgers betalen aan school zodat school dat geld kan gebruiken voor activiteiten.

Brugfunctionaris = Een onafhankelijk persoon die helpt wanneer er bijvoorbeeld te weinig geld is voor schoolspullen, zodat leerlingen beter mee kunnen doen op school.

Administratief/administratieve = een ander woord voor papierwerk, maar met een andere lading. Administratief werk gaat binnen het onderwijs vooral over het invullen van cijfers in een systeem, toetsen nakijken, etc. Binnen het onderwijs wordt dit ook wel 'alles wat niet lesgeven is' genoemd.

Schooladviezen = het schooladvies is welk advies school jou geeft over welk onderwijsniveau je het beste kunt gaan volgen op de middelbare school. Je krijgt dan dus te horen of je naar de mavo, havo of het vwo kan gaan.

Onderwijsassistent = iemand die de leraar helpt bij het lesgeven. Bijvoorbeeld in het voorbereiden van lessen of administratieve taken overnemen.

Theoretisch/theoretischer = niveaus zoals het vwo worden ook wel theoretische niveaus genoemd. Het is een benoeming van een hoger niveau, maar omdat je het niveau niet hoger vindt dan het andere niveau behandel je de niveaus gelijk.

Praktisch/praktischer = niveaus zoals de mavo worden ook wel praktische niveaus genoemd. Praktische niveaus bereiden leerlingen voor op praktische beroepen.

Regulier onderwijs = het 'normale' onderwijs.

Speciaal onderwijs = onderwijs voor leerlingen die niet passen in het 'normale' onderwijs. Dit kan goed zijn voor een leerling omdat een leerling bijvoorbeeld een vorm van autisme heeft en het speciaal onderwijs op een andere manier werkt dan het 'normale' onderwijs. Het speciaal onderwijs heeft bijvoorbeeld kleinere klassen.

Indoctrinatie = Heel vaak een manier van kijken naar een bepaald onderwerp onderwijzen, met de bedoeling dat deze manier van kijken de enige manier van kijken naar een bepaald onderwerp wordt.

Startkwalificatie = Een startkwalificatie is volgens de overheid het minimale onderwijsniveau dat nodig is om kans te maken op langdurig geschoold werk in Nederland. Je krijgt een startkwalificatie wanneer je een MBO-opleiding hebt afgemaakt of wanneer je je havo- of vwo-diploma hebt gehaald.

DEEL 4 - GEZAMENLIJKE VOORUITGANG BEGINT BIJ PERSOONLIJKE ONTWIKKELING

HOOFDSTUK 11 EEN PODIUM VOOR MEDIA & CULTUUR

Met de volgende onderwerpen:

- Cultuur
- Media
- TV, radio en kranten
- Culturele instellingen
- Publieke ruimte
- Een stevige basis
- Toegankelijkheid
- Archief en erfgoed
- De rechten van artiesten

Cultuur

1. Cultuur moet toegankelijk zijn voor iedereen, ongeacht ieders financiële positie.
Daarom:
  - a. Worden publieke musea gratis om te bezoeken.
  - b. Krijgt iedereen tussen de 12 en 28 jaar een gratis cultuurkaart voor kortingen op concerten, theater en andere culturele activiteiten.
  - c. Gaat deze gratis cultuurkaart regionaal werken, zodat je wanneer je in een gemeente met weinig/geen culturele instellingen woont je alsnog culturele activiteiten kan beleven.
  - d. Worden kleinere gemeenten ondersteund om deze voorzieningen aan te bieden.
2. In tentoonstellingen of andere communicatie naar bezoekers moet de tekst zo veel mogelijk in B1 gebracht worden.
3. Grote culturele instellingen zoals het Rijksmuseum krijgen minder geld van de overheid. Dit geld is meer op haar plaats bij kleinere initiatieven, vooral in kleinere steden en dorpen.
4. Er komt meer geld vrij voor het behouden of herintroduceren van bibliotheken, buurthuizen en andere ontmoetingsplekken die belangrijk zijn voor de mensen die om deze plekken wonen.

Media

5. De publieke omroep wordt volledig reclamevrij op tv, radio en online. NPO3 blijft tv-programma's uitzenden voor kinderen. De overheid betaalt het verlies aan inkomsten.
6. De verdeling van geld en zendtijd bij de publieke omroep wordt anders. Er wordt vooral gekeken naar toegevoegde waarde. Het aantal leden telt minder zwaar mee.
7. De publiek ombudsman controleert of omroepen zich aan de regels houden. Is dat niet het geval, dan mag de ombudsman rechten van de omroepen ontnemen. Als de regels alsnog niet worden nageleefd mag een omroep uit het omroepenstelsel gezet worden.
8. De publiek ombudsman controleert of omroepen zich aan de regels houden. Is dat niet het geval, dan mag de ombudsman rechten van de omroepen ontnemen. Als de regels alsnog niet worden nageleefd mag een omroep uit het omroepenstelsel gezet worden.
9. Democratie werkt het beste met goede journalistiek. Lokale en regionale omroepen krijgen daarom extra geld. Lokale en regionale media ontvangen weer geld van de landelijke overheid om minder afhankelijk te zijn van lokale overheden.
10. Reclame is voor media die niet betaald wordt met belastinggeld vaak een belangrijke inkomsten. Reclame zorgt heeft verder vooral nadelige gevolgen. De hoeveelheid reclame voor een programma is vastgelegd in de wet. De wet wordt vaak overtreden door media die niet betaald wordt met belastinggeld. De hoeveelheid reclame wordt beter gecontroleerd, en de maximale boete bij overtreding wordt verhoogd.
11. Politieke reclames worden in de openbare ruimte verboden. De hoeveelheid geld van een politieke partij mag geen rol spelen in de democratie. Alleen politieke posters en zendtijd voor politieke partijen blijven bestaan.

TV, radio en kranten

12. De verdeling van geld en zendtijd bij de publieke omroep wordt anders. Er wordt vooral gekeken naar toegevoegde waarde. Het aantal leden telt minder zwaar mee.
13. Democratie werkt het beste met goede journalistiek. Lokale en regionale omroepen krijgen daarom extra geld. Lokale en regionale media ontvangen weer subsidie van de landelijke overheid om hun afhankelijkheid van de lokale overheid te verkleinen.
14. De wettelijke normen voor de maximale hoeveelheid reclame worden vaak langdurig overtreden door commerciële media. Wij beschouwen reclame als een noodzakelijk kwaad: zonder de inkomsten van reclame zouden veel niet-overheid gefinancierde media niet kunnen bestaan, maar reclame creëert een kunstmatige vraag naar producten en is dus niet duurzaam. Wij zijn voor oplopende boetes op basis van maatwerk, hierbij willen we geen maximumboete meer. Daarnaast moeten er structurele controles plaatsvinden.
15. Beslissingen over het verstrekken en intrekken van de uitzendlicentie van publieke omroepen worden weggehaald bij het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, en zullen voortaan door de NPO worden genomen. De NPO-ombudsman controleert of de omroepen zich aan de journalistieke code houden van de NVJ. Is dat niet het geval, dan kan de ombudsman de Raad van Bestuur adviseren sancties op te leggen. Als de journalistieke code structureel geschonden wordt, kan de Raad van Bestuur de uitzendlicentie intrekken.
16. Alle publieke omroepen worden reclamevrij. Verlies aan inkomsten wordt door de overheid gecompenseerd.

Culturele instellingen

17. Grote culturele instellingen zoals het Rijksmuseum krijgen minder geld van de overheid. Dit geld is meer op haar plaats bij kleinere initiatieven, evenredig verspreid over Nederland.
18. Alle instellingen die van de overheid geld ontvangen, dienen actief bezig te zijn met diversiteit en inclusie, zowel in hun organisatie als in hun culturele producten. Bij aanvragen voor subsidie wordt een kleine verantwoording over deze onderwerpen verplicht.
19. Instellingen die roofofstelen in hun bezit hebben dienen actief bezig te zijn met het teruggeven van deze gestolen kunst. Hierbij is onderhandeling mogelijk, maar moeten de wensen van de rechtmatige eigenaars leidend zijn. De overheid moet hierover actief samenwerken met de organisaties waaraan de overheid kunst leent.
20. Culturele instellingen dienen een nulmeting te doen waarin ze hun klimaatimpact in beeld brengen. Bij subsidieaanvragen wordt verwacht dat een instelling aangeeft waar zij staan op het gebied van duurzaamheid.

Publieke ruimte

21. Er komt meer geld vrij voor het behouden of herintroduceren van bibliotheken, buurthuizen, cultuurhuizen en andere ontmoetingsplekken die belangrijk zijn voor de mensen die op deze plekken wonen.
22. Gemeenten wijzen plekken aan die specifiek bestemd zijn voor openbare kunst (zoals graffiti). Iedereen is vrij om hieraan bij te dragen. Mocht er kunst worden geplaatst die in strijd is met Artikel 1 van de grondwet, behoudt de gemeente het recht om werken te verwijderen.
23. Betaalde politieke reclames die direct verbonden zijn aan politieke partijen worden in de (online) openbare ruimte verboden. De hoeveelheid geld van een politieke partij mag geen rol spelen in de democratie. Alleen politieke posters op speciaal daarvoor aangewezen plekken en zendtijd voor politieke partijen blijven bestaan in verkiezingstijd.

Een stevige basis

24. Er komt een wettelijke verplichting voor gemeenten om cultuuruitgaven te doen. De hoogte van de uitgaven en de specifieke besteding is aan de gemeenten zelf.
25. De termijn van structurele financiering van culturele instellingen door (lokale) overheden wordt verlengd, van vier naar acht jaar.
26. In gesprek met culturele instellingen worden de productie-eisen verlaagd. Culturele instellingen produceren nu meer dan waar vraag naar is. In verband met duurzaamheid, werkdruk en kwaliteit dienen deze eisen te worden aangepast.
27. Culturele instellingen die producten maken waarbij fysiek contact plaatsvindt, zijn verplicht een intimiteitscoördinator in dienst te hebben. Deze coördinator begeleidt acteurs, dansers of anderen bij intieme situaties die zich voordoen in hun werk en zorgt hierbij voor een veilige werksfeer.

Toegankelijkheid

28. Boeken lenen bij de bibliotheek en gebruik maken van bibliotheekcomputers en het internet worden gratis.
29. Publieke musea worden gratis om te bezoeken.
30. Alle mensen de 12 en 28 jaar oud of mensen die weinig inkomen hebben krijgen een gratis cultuurkaart voor kortingen op culturele instellingen die geld ontvangen van de overheid.
31. Er komt een cultuurfonds dat geld verstrekt aan initiatieven die cultuurproducties toegankelijker maken voor mensen die vanwege een handicap producties nu moeilijk of niet kunnen beleven, zoals mensen die slechtziend of slechthorend zijn.

Archief en erfgoed

32. De tijd waarin het auteursrecht geldig is wordt verkort. Op dit moment geldt het auteursrecht tot 80 jaar na het overlijden van de maker. Dit gaan we verkorten naar 10 jaar na het overlijden.
33. In het selecteren en het behouden van cultureel erfgoed in Nederland wordt er meer gekeken naar regionale cultuur

34. Publiek erfgoed wordt voorzien van historische context, om dit erfgoed beter in de tijdsperiode te kunnen plaatsen en te reflecteren op hoe dit erfgoed tot stand is gekomen. Hierbij is speciale aandacht voor publiek erfgoed uit de koloniale tijd.
35. Er komt een publiek gefinancierd online platform waar professionele vergankelijke kunst die door de overheid gefinancierd is (zoals theater, dans en muziek) wordt opgeslagen en na 10 jaar gepubliceerd wordt. Dit platform kan ook gebruikt worden om amateurkunst op te plaatsen, maar dit is niet verplicht.

De rechten van artiesten

36. Er komt een Europese *fair use* uitzondering op auteursrechtelijk beschermde werken. Gebruik van auteursrechtelijk beschermde werken voor het geven van kritiek of commentaar, parodie, journalistiek, onderwijs en onderzoek maakt geen inbreuk op auteursrecht.
37. Het individu moet altijd het ultieme recht hebben op diens gelijkenis. De gelijkenis van een individu, zoals zijn gezicht of stem, mag nooit worden gebruikt – door AI of anderszins – zonder uitdrukkelijke en directe toestemming van het individu.
  - a. Er geldt een uitzondering hiervan voor publieke figuren als dit binnen *fair use* valt, zolang dat dit duidelijk is.
  - b. Het gebruik van iemands gelijkenis buiten *fair use*, bijvoorbeeld door het maken van *deep fakes* om misleidende of schadelijke informatie te delen, is een serieuze schending van het fundamentele recht op eerbiediging van privéleven. De strafbepalingen inzake smaad en laster moeten bijgewerkt worden om deze nieuwe vormen van misinformatie tegen te gaan.
38. Menselijke makers vormen de basis van de creatieve industrie. We moeten ervoor zorgen dat hun rechten gegarandeerd zijn en dat ze voldoende betaald worden voor hun werk.
  - a. Er komt geen auteursrechten of intellectuele eigendom-vrijstellingen die AI-ontwikkelaars in staat stellen beschermde werken, of stemmen en gelijkenissen, te gebruiken en daarvan te profiteren zonder toestemming of compensatie.
  - b. Het trainen van AI door beschermde werken is verboden tenzij de doelen van het AI-model transparant wordt gedeeld, toestemming expres wordt gekregen en de auteur gecompenseerd wordt.
  - c. Productiestudio's voor film, muziek of andere vormen van kunst kunnen niet permanent de gelijkenis van een kunstenaar bezitten. Het recht op iemands gelijkenis te gebruiken kan slechts overgedragen worden voor specifieke en beperkte doeleinden.
  - d. Een productiestudio die deze rechten schenden kunnen strafbaar worden gesteld.
39. De huidige voorwaarden en eisen wanneer kindacteurs nodig zijn worden strenger gehandhaafd. Er komt een uitbreiding van deze eisen. Het moet mogelijk zijn dat minderjarigen onderwijs op de set kunnen blijven ontvangen. De zogenoemde deskundige kindbegeleider moet aan een antecedentonderzoek worden onderworpen.
40. Dieren op filmsets of bij evenementen of shows moeten zo gelijk mogelijk gemerkt als artiesten.

- a. Er konden geen wilde dieren gebruikt worden in films en series, bij evenementen, of in andere vormen van entertainment.
  - b. Er komt strengere (welzijns)eisen en voorwaarden wanneer dieren nodig zijn. Hetzelfde dier mag niet langer dan drie uur werken. Er mag geen handelingen met dieren plaatsvinden die strijdig zijn met het natuurlijk gedrag en de aard van het dier.
  - c. Dieren moeten vrij blijven van angst en stress. Zoals bij kinderen, moet er een deskundige begeleider ingezet worden die voor, tijdens en na de voorstelling voor het dier zorgt en diens veiligheid garandeert.
41. Het valt niet te ontkennen dat de consumptie van muziek, series en film aanzienlijk is verschoven naar streaming. Artiesten die betrokken zijn bij een gestreamd werk, van muzikanten tot acteurs tot schrijvers, moeten eerlijke winstdeling (residuals) uit streaming verdienen.
42. Er komt strengere regels omtrent seksuele intimidatie en het voorkomen daarvan.
- a. Personeel met macht binnen producties, waaronder directeurs, producenten en castingmanagers, moeten trainingen tegen seksuele intimidatie volgen.
  - b. (Achtergrond)acteurs moeten van tevoren op de hoogte gesteld en intimiteitscoördinatoren moeten ingezet worden indien scènes met naaktheid of gesimuleerde seks gepland zijn.
  - c. Productiestudio's worden verplicht duidelijk antidiscriminatie en anti-intimidatie beleid te hebben.

BEGRIJPPENLIJST - H11

Publieke omroep = Een bedrijf wat programma's maakt voor tv en radio wat met belastinggeld wordt betaald.

Publiek ombudsman = De vertegenwoordiger van alle publieke omroepen.

Omroepenstelsel = De verzameling van alle publieke omroepen bij elkaar.

Fair use = Het beginsel dat korte fragmenten van auteursrechtelijk beschermd materiaal onder bepaalde omstandigheden mogen geciteerd worden zonder toestemming van of compensatie aan de houder van het auteursrecht.

DEEL 5 - NATIONAAL EN INTERNATIONAAL NEDERLAND

HOOFDSTUK 12 PRIVACY EN DIGITALE SAMENLEVING

Met de volgende onderwerpen:

- Privacy
- Digitale overheid
- Onze digitale wereld
- Duurzame technologie
- Kunstmatige intelligentie en algoritmes

In een steeds sneller digitaal worden de wereld is het belangrijk dat we goed omgaan met deze veranderende wereld. Iedereen heeft recht op privacy en om op het internet zichzelf te zijn. De overheid moet toegankelijk zijn op het internet maar ook op andere manieren. Het is belangrijk dat iedereen toegang heeft tot het internet zodat iedereen mee kan komen. We zorgen ervoor dat technologie duurzaam is, en lang meegaat. Het gebruik van algoritme en kunstmatige intelligentie kan goed zijn, maar wel als we zorgen dat discriminatie niet in de hand werkt.

Privacy

1. DWARS erkent dat het recht op privacy belangrijk is zodat je jezelf kan zijn. Communicatie via internet moet middels versleuteling kunnen worden beschermd. Dat houdt ook in dat geen enkele overheid toegang heeft tot deze communicatie. Het briefgeheim wordt uitgebreid tot een communicatiegeheim: niemand mag jouw communicatie zomaar inzien. Dit communicatiegeheim bevat ook reisgegevens en opgeslagen communicatie.
2. Er komen strengere straffen voor het overtreden van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG). Deze wet bepaald wat voor persoonsgegevens bedrijven mogen gebruiken en hoe ze deze mogen gebruiken. De maximale boete op het overtreden van de AVG mag hoger zijn van 4% van de wereldwijde omzet van de bedrijven die deze wet overtreden. De autoriteit persoonsgegevens, de instantie die toeziet dat bedrijven zich aan de AVG houden, krijgt meer bevoegdheden voor het controleren van de wet. Hiervoor komt er meer budget bij de autoriteit persoonsgegevens.
3. Burgers kunnen zelf bepalen welke gegevens met welke instanties worden gedeeld. Instanties mogen deze gegevens niet opkopen en niet verkopen.
4. Het dragen van een identiteitsbewijs is niet langer verplicht. Het krijgen van een identiteitsbewijs wordt gratis.
5. Toezicht door camera's in de openbare ruimte wordt sterk verminderd. Hiervoor komen sterkere regels voor toezicht door camera's in de openbare ruimte. Voor het gebruik van camera's is toestemming nodig. Het verbod op camera's wordt strenger gecontroleerd.
6. Bewakingscamera's mogen niet verbonden worden aan programma's die niet-verdachte mensen kan herkennen. Internationaal zetten we ons in tegen sociale kredietsystemen zoals in China. De overheid mag geen rechten van niet-verdachte burgers schenden.

Digitale overheid

7. 1,2 miljoen inwoners uit Nederland hebben nog nooit het internet gebruikt. Ook voor deze inwoners moet de overheid bereikbaar zijn. De overheid blijft daarom bereikbaar via de telefoon en blijft gratis brieven sturen. Menselijke communicatie staat hierbij centraal.
8. Iedereen moet in Nederland mee kunnen doen ongeacht de digitale vaardigheden. Daarom komen er in alle dorpen en steden van Nederland digitale punten. Deze digitale punten kunnen helpen bij alle digitale zaken van de overheid. Deze digitale punten zijn gratis toegankelijk voor alle inwoners van Nederland.
9. De overheid gebruikt geen algoritme voor besluiten. Een algoritme mag hoogstens een advies geven. Zo'n advies moet een duidelijk onderbouwde uitkomst hebben. De uitkomst moet voor de burger en de overheid begrijpelijk zijn.
10. Bij nieuwe digitale publieke projecten worden alle hardware en software openbaar gemaakt zolang de veiligheid kan worden gewaarborgd. Zo kan iedereen deze hardware en software controleren en aanpassen naar eigen inzicht. Publiek geld, publieke code! Deze hardware en software gebruikt zo min mogelijke data, energie en grondstoffen. Digitale data worden zoveel mogelijk openbaar gemaakt.

11. We zorgen voor meer digitale weerbaarheid. We vertellen bedrijven wat ze kunnen doen om zich digitaal weerbaarder te maken. Nederland investeert in digitale veiligheid bij de politie en defensie. De bescherming van vitale infrastructuur komt te vallen onder de overheid. Onder vitale infrastructuur vallen bijvoorbeeld onze elektriciteit, sluisen en ons internet.
12. De overheid mag geen massasurveillance uitvoeren: ze mogen niet op grote schaal mensen online volgen.

Onze digitale wereld

13. Het wordt een recht om toegang te hebben tot het internet. Bedrijven die aansluitingen bieden tot het internet, draadloos of niet, mogen hierbij geen winst maken.
14. De macht in onze digitale wereld ligt bij een paar bedrijven. Deze bedrijven maken enorm veel winst op een tegen de wet in. Er wordt vaak op groten schaal data verzameld zonder dat daar toestemming voor is gevraagd. Ook zijn deze bedrijven moeilijk verantwoordelijk te houden voor de gevolgen. Dit pakken we aan. Grote techbedrijven moeten open standaarden gebruiken.
15. Nederland zet met Europa de eerste stap naar ander digitaal ecosysteem. Dit digitaal ecosysteem is een veilige omgeving zonder winst. Dit ecosysteem wordt een volwaardige vervanging voor bestaande sociale media, platformdiensten en cloudopslag. In dit digitale ecosysteem staat de gebruiker centraal. Het voldoet aan de open standaarden en is makkelijk te controleren. Het digitaal ecosysteem neemt diens verantwoordelijkheid en geeft de gebruiker veel keuzes in gebruik.
16. De standaard wordt dat je niet gevolgd wordt op het internet. We verminderen de soorten data die verzameld mogen worden. Persoonsgegevens zijn geen product. Online platforms mogen hieruit geen omzet halen. Persoonlijke advertenties worden verboden.
17. Iedereen mag op het internet diens mening delen. Deze meningen moeten wel voldoen aan de wet: discrimineren, haat zaaien of oproepen tot geweld mogen bijvoorbeeld niet. Ook als dit anoniem gebeurt mag dit niet.
18. DWARS is tegen een verbod op anonimiteit: op het internet heb je altijd het recht om niet je eigen naam te gebruiken. Zo voel kan iedereen diens mening delen zonder gevolgen voor die mening. Als je verdacht wordt van een strafbaar feit vervalt het recht op anonimiteit.
19. Online activisme valt onder het recht op protesteren, en dus moet dit recht kunnen worden uitgeoefend op het internet. Dit moet gecontroleerd worden volgens nieuwe wetgeving. Hier wordt aandacht aan het volgende besteed:
  - a. Alle beperkingen op van online vrijheid moeten gebaseerd zijn op duidelijke, specifieke en toegankelijk wetgeving;
  - b. De regelgevende instanties die de beperkende wetten toepassen moeten volledig onafhankelijk en verantwoordelijk zijn;
  - c. Blokkering mag alleen toegepast worden na afloop van een eerlijk proces, en belanghebbenden moeten de kans krijgen om het besluit aan te vechten via openbare gerechtelijke procedures.

20. Nepnieuws en misinformatie op het internet kunnen de kwaliteit van onze democratie verslechteren. Daarom pleit DWARS voor duidelijke wetgeving die de bronnen van misinformatie aanpakt.
21. De bouw van datacenters wordt zoveel mogelijk Europees geregeld. Datacenters worden alleen gebouwd als dat nuttig is voor een groot deel van de Europese Unie. We maken ons sterk voor het verminderen van de hoeveelheid data. Datacenters moeten energiezuinig zijn en worden alleen geplaatst op plekken met veel stroom. Plekken met veel stroom zijn bijvoorbeeld stuwdammen of zonnevelden.

Duurzame technologie

22. Recht op reparatie wordt Europees geregeld. Alle elektronica moet door consumenten gerepareerd kunnen worden. De onderdelen voor deze reparaties moeten zonder winst voor de fabrikant worden aangeboden.
23. Er komt een wettelijke garantie vanuit de Europese Unie op alle elektronica. Deze wettelijke garantie wordt bepaald op de impact van het apparaat op het milieu. Fabrikanten moeten updates bieden zolang de wettelijke garantie geldt. De wettelijke garantie vervalt niet bij reparatie door consumenten.
24. Als de wettelijke garantie vervalt wordt de software en hardware openbaar. Dit heet ook wel opensource maken. Als bedrijven apparaten niet meer ondersteunen, ook wel abandonware genoemd, worden de apparaten ook opensource.

Kunstmatige intelligentie en algoritmes

Kunstmatige intelligentie is een begrip waar meerdere dingen onder vallen. Het zijn computersystemen die zonder tussenkomst van mensen besluiten kunnen nemen. Sommige kunstmatige intelligentie systemen kunnen zichzelf meer systemen aanleren.

25. Alle kunstmatige intelligentie moet veilig en transparant zijn. Ook moet kunstmatige intelligentie het Europese verdrag voor de rechten van de mens respecteren. Er moet altijd menselijke controle mogelijk zijn.
26. Ook bij gebruik van kunstmatige intelligentie is geen ruimte voor discriminatie en racisme. Er wordt actief onderzoek gedaan naar biases van algoritmes en deze worden tegengegaan.
27. Er komt een nieuwe organisatie om kunstmatige intelligentie te controleren. Deze organisatie adviseert de overheid ook op kunstmatige intelligentie. Ook geeft deze organisatie advies over kunstmatige intelligentie die in gebruik genomen wordt.
28. Riskante kunstmatige-intelligentie systemen worden verboden. Riskante systemen kunnen bijvoorbeeld gezichten of emoties herkennen.
29. Polariserende algoritmes op bijvoorbeeld sociale media worden verboden. Online platforms bestrijden nepnieuws en foute informatie. Sociale media moeten open zijn over de algoritmes die gebruikt worden. Er komen onafhankelijke controles op sociale media.
30. Het bewust verslavend maken van sociale media wordt verboden.
31. Tekst, beelden en geluid die door kunstmatige intelligentie zijn gemaakt moet makkelijk te herkennen zijn. Illegaal gebruik van kunstmatige intelligentie wordt zoveel mogelijk uitgesloten.
32. De oorspronkelijke auteurs houden altijd het recht over hun werk, ookal wordt dit gebruikt voor kunstmatige intelligentie. Kunstmatige intelligentie mag niet zonder

toestemming toegang krijgen tot werk met een copyright of auteursrecht bescherming. De oorspronkelijke auteurs hebben recht op compensatie wanneer hun werk gebruikt wordt.

33. Kunstmatige intelligentie moet altijd kloppende bronnen aanleveren. Ook moet een kunstmatige-intelligentie systeem duidelijk maken welke vooroordelen het heeft.

BEGRIJPPENLIJST - H12

Versleuteling = een soort beveiliging waardoor alleen iemand met de goede sleutel bij informatie kan. Deze methode wordt bijvoorbeeld gebruikt voor het verzenden van berichten in gesprekken.

Briefgeheim = deze wet zorgt ervoor dat niet iemand anders dan de ontvanger de brief mag lezen.

Sociale kredietsysteem = systemen die het gedrag bijhouden van alle inwoners. Deze data geeft een score op basis van je gedrag. Het systeem kan werken met beloning en straf. Slecht gedrag kan lijden tot een verlies van individuele rechten.

Algoritme = een set regels en instructies die een computer uitvoert. Hier wordt vaak veel data mee verwerkt.

Hardware = als het tastbare in en rond een computersysteem, maar bijvoorbeeld ook telefoons, tablets en laptops zijn hardware.

Software = programma die zorgt dat hardware werkt.

Code = de instructies die samen de software vormen.

Digitale weerbaarheid = de mate waarop we ons kunnen beschermen tegen aanvallen op onze digitale netwerken.

Digitaal ecosysteem = een systeem waarbij alle hardware en software op elkaar afgestemd is. Dit maakt bijvoorbeeld communicatie mogelijk, maar ook betalen en dingen in de cloud opslaan.

Platformdiensten = plekken waar bedrijven goederen of diensten kunnen aanbieden, zoals booking.com voor hotels, thuisbezorgt voor maaltijden en Uber voor taxiritten.

Cloudopslag = het opslaan van bestanden op centrale plekken zodat je overal ter wereld bij deze bestanden kan via het internet.

Persoonsgegevens = gegevens die iets zeggen over jou als persoon. Gegevens zoals je naam, geboortedatum en adres.

DEEL 5 - NATIONAAL EN INTERNATIONAAL NEDERLAND

HOOFDSTUK 13 VEILIGHEID VOOR IEDEREEN

Met de volgende onderwerpen:

- Een samenleving voor iedereen
- Veiligheid
- Buitenland
- Justitie

Iedereen binnen de rechtsstaat moet zich veilig voelen en veilig zijn. Dit geldt voor mensen die met politie, justitie en veiligheids- of hulpdiensten te maken krijgen, en ook voor mensen die bij deze organisaties werken. De verharding in de samenleving baart DWARS zorgen. Er is steeds minder ruimte voor gesprek en meningen die afwijken van de maatschappelijke norm. Diversiteit aan ideeën en identiteiten moet juist gevierd worden.

Racisme, seksisme en andere vormen van discriminatie en uitsluiting worden in onze samenleving niet getolereerd. Ondernijnde criminaliteit moet worden aangepakt, op een eerlijke en rechtvaardige manier.

DWARS heeft oog voor de menselijke maat. Internationaal streeft DWARS naar een wereld zonder oorlog. Tegelijkertijd erkennen we dat er nog een lange weg te gaan is om dit te bereiken. Om hier de nodige stappen in te kunnen zetten, pleit DWARS voor intensieve samenwerking op internationaal niveau. Hierbij staan fundamentele rechten van mensen centraal.

Veiligheid en inclusiviteit

1. Er moet een einde komen aan institutioneel racisme*. Dit vereist een cultuuromslag en duidelijke maatregelen om racisme en discriminatie aan te pakken. Hiervoor moet aandacht zijn in het maken van wetten en bij de uitvoering ervan.
2. Voordat een wet wordt ingevoerd moet het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties mogelijk discriminatoire effecten van die wet onderzoeken. Hier moet vervolgens uitvoering aan worden gegeven, om te voorkomen dat deze wet tot discriminatie leidt.
3. Publieke organisaties moeten hervormd worden om deze inclusiever te maken. Te beginnen bij de belastingdienst en de politieorganisatie.
4. Er moet meer openheid komen over de inzet van algoritmes* en de overheid moet zich bewust zijn van de mogelijk discriminatoire effecten van algoritmes. Daarnaast moet direct worden ingegrepen wanneer algoritmes discriminerend zijn.
5. Racistisch, seksistisch en religieus geweld en geweld tegen LHBTQIA+'ers is ontoelaatbaar. Om handhaving tegen dit geweld beter te handhaven worden verschillende maatregelen genomen:
  - A. Definities van verschillende vormen van racisme worden bij wet vastgelegd.
  - B. Er komen meer meldpunten en meer mensen binnen de politieorganisatie die zich bezighouden met aangiftes van racisme en racistisch, seksistisch en religieus geweld en geweld tegen LHBTQIA+'ers.
  - C. Gegevens over dit geweld en situaties waarin dit geweld heeft plaatsgevonden worden meer in kaart gebracht, voor een betere aanpak.
6. Er komt een onafhankelijk meldpunt waar politieagenten melding kunnen doen van discriminatie binnen het korps.
7. Etnisch profileren* wordt niet getolereerd. Deze vorm van politiecontrole helpt niet met het bestrijden van criminaliteit, maar versterkt alleen maar negatieve stereotypes over etnische minderheden.
8. Er wordt meer geïnvesteerd in de politie en de politieopleiding. Hierin is aandacht voor de politieorganisatie als veilige en inclusieve werkplek. Daarnaast worden diversiteit- en inclusietrainingen, sensitiviteitstrainingen en extra de-escalatietrainingen landelijk breed aangeboden.

Justitie

9. Bij de aanpak van criminaliteit moet meer nadruk worden gelegd op het voorkomen ervan en op sociale integratie*. Dit vraagt verandering in de basis van de structuur van onze samenleving om deze gelijkjer en eerlijker te maken.
10. Het doel van straffen opleggen moet puur gericht zijn op speciale preventie* en op het zo onaantrekkelijk mogelijk maken van criminaliteit.
11. Re-integratie en nazorg na gevangenschap zijn belangrijk om herhaling te voorkomen. Dit begint al tijdens het uitzitten van de celstraf. Hiervoor is samenwerking tussen justities en de organisaties die re-integratie begeleiden. Re-integratie programma's worden ingericht op de omstandigheden van het individu.
12. Het moet mogelijk worden om TBS-behandelingen* te starten voor een straf volledig is uitgezeten. Dit om te voorkomen dat psychische problemen verergeren en de behandeling onnodig lang wordt.

13. Er moeten gepaste programma's voor dagbesteding komen voor mensen die door psychische problemen of andere redenen in een gesloten inrichting of tbs-kliniek verblijven. Dit is belangrijk voor het onderhouden van een structuur en voegt waarde toe aan het leven.
14. In het geval dat het duidelijk is dat een persoon niet op korte termijn geresocialiseerd* kan worden, verblijft diegene structureel in een detentiecentrum* waarin de samenleving wordt nagebouwd. Er wordt gezamenlijk gekeken naar wanneer iemand klaar is voor vrijlating.
15. Klassenjustitie* schaadt geloofwaardigheid van rechtshandhaving. Wittenboordencriminelen* worden vaak niet of te licht gestraft. Deze vorm van criminaliteit vereist daarom een hardere aanpak.
16. Bedreiging van politici, journalisten, rechters en advocaten ondermijnt de rechtsstaat. De politie krijgt meer mogelijkheden om bedreigers op te sporen en er komt onderzoek naar manieren om online bedreigingen effectief tegen te gaan.
17. Bij zaken waarin seksueel geweld een rol speelt moet het proces zorgvuldig en snel worden afgerond. Slachtoffers moeten kunnen werken aan hun verwerking. Ook is het belangrijk dat zij met vertrouwen worden behandeld.
18. Nederland krijgt een netwerk van Barnahus-huizen. Dit zijn kindvriendelijke centra waarin alle betrokken professionele organisaties worden samengebracht bij gemelde gevallen van geweld en misbruik van kinderen. Dit verzekert een gecoördineerde reactie in zaken van geweld en misbruik van kinderen, zodat zij worden beschermd en voorkomt dat zij opnieuw getraumatiseerd worden door het onderzoek naar aanleiding van de melding.
19. Mensen die hulpdiensten en politie hinderen in hun werkzaamheden moeten worden verplicht een anti-agressie cursus te volgen.
20. Discriminerende, racistische en homofobe spreekwoorden bij voetbalwedstrijden worden niet getolereerd en vormen directe aanleiding om de wedstrijd te staken. Wedstrijden worden ook gestaakt wanneer voetbalsupporters een onveilige sfeer in het stadion creëren. Bij het staken van een wedstrijd verliest de club wiens supporters de staking veroorzaakt hebben. De KNVB besluit hierover.

Veiligheid

21. De beloning voor hulpdiensten en politie moet omhoog. Daarnaast wordt geïnvesteerd in het opleiden van meer mensen, om de werkdruk te verlagen.
22. Tijdens protestacties moet de politie altijd in dienst van de burgemeester staan, en is hun taak puur gericht op het onderhouden van de openbare orde. DWARS vindt het belangrijk dat de politie nooit besluiten neemt over de vorm van handhaving, maar dat zulke aanwijzingen alleen door de burgemeester uitgesproken mogen worden.
23. De rol van de politie tijdens demonstraties moet uitgaand beschermend zijn, en bij ingrijpen moet het doel de-escaleren zijn. De politie mag alleen een demonstrant aanhouden als alle andere maatregelen overwogen zijn, en uiterst in noodzakelijke gevallen.

24. Samenwerking tussen organisaties met zorgtaken en organisaties met veiligheidstaken moet verbeterd worden. Hierbij is het belangrijk dat overheidsbesturen de verantwoordelijkheid blijven houden over het maken van beleid over complexe maatschappelijke vraagstukken, zodat deze niet terechtkomt bij uitvoeringsorganisaties.
25. Het recht op privacy is een grondrecht en een groot democratisch goed. DWARS is tegen grootschalige dataverwerking van inlichtingendiensten. Er moet een maximale bewaartermijn worden vastgesteld voor de bewaring van gegevens. Het orgaan Toezicht op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (CTIVD)* moet, indien nodig, sancties kunnen opleggen.
26. Er moet meer aandacht komen voor gendergerelateerd geweld*. Hiervoor is onderzoek nodig, maar ook voorlichting en campagnes om bewust zijn te creëren.
27. Er moet meer budget vrijkomen om slachtoffers van gendergerelateerd geweld op te vangen, en om hen juridische en psychologische hulp te bieden. De eigen bijdrage voor blijf-van-mijn-lijfhuizen wordt opgeheven. Daarnaast komt er ook meer ondersteuning voor plegers van gendergerelateerd geweld om te voorkomen dat zij in herhaling vallen.
28. Georganiseerde misdaad* en ondernijnende criminaliteit* moeten breed worden aangepakt. Dit vereist onder meer samenwerking op Europees niveau met meer investeringen in Europol* en EuroJust*.
29. Bij de aanpak van drugscriminaliteit moet meer aandacht komen voor preventie. Hier horen ook voorlichtingscampagnes bij om jongeren weerbaar te maken.
30. DWARS pleit voor de legalisering en regulering van drugs, voor meer zicht op productie en gebruik.
31. Niet iedereen neemt vrijwillig deel aan drugscriminaliteit. Mensen die kwetsbaar zijn om gechanteerd te worden door drugscriminelen moeten worden bijgestaan. Er moet onderzoek komen om vast te stellen wie deze personen zijn. Betere ondersteuning en beschermingsmaatregelen moeten mensen uit de drugscriminaliteit helpen. Daarnaast zet DWARS in op het verbeteren van de financiële situatie van deze groepen.

Buitenland

32. DWARS streeft naar een pacifistische wereld. Dit is een wereld zonder oorlogen en geweld. Door de huidige staat van de wereld is het nodig dat landen zich kunnen verdedigen wanneer zij worden aangevallen. Om deze landen te steunen, kan het noodzakelijk en gerechtvaardigd zijn dat Nederland wapens levert aan deze landen.
33. In een wereld zonder geweld kunnen defensie-eenheden worden afgeschaft. Maar de wereld is niet geweldloos. DWARS erkent daarom dat defensie noodzakelijk is.
34. Er moet geen winst worden gemaakt op de productie van wapens.
35. De overheid verleent niet langer exportvergunningen* voor wapens aan landen waar democratische waarden en fundamentele rechten niet worden gerespecteerd. Technologische toepassingen die zijn gericht op onderdrukking van mensen, zoals surveillancesoftware*, zijn in alle gevallen verboden.
36. DWARS wil een wereld die vrij is van massavernietigingswapens* en autonome wapens*. Ook clusterbommen en landmijnen moeten worden verbannen. Nederland ondertekent het VN-verdrag inzake het verbod op kernwapens en de kernwapens in Volkel worden ontmanteld.

37. Voor het opsporen van criminelen kan het nodig zijn dat inlichtingen- en politiediensten* internationaal samenwerken. Bijvoorbeeld zodat criminelen hun activiteiten niet kunnen voortzetten in een ander land, of om terrorisme te voorkomen. Voor deze internationale samenwerking moeten duidelijke grenzen gesteld worden om de beginselen van een eerlijk proces en onafhankelijke rechtspraak te waarborgen.
38. Bij de uitwisseling van gegevens op internationaal niveau staat de privacy van de burger voorop. Delen van informatie gebeurt met een duidelijk doel, onder strenge voorwaarden. Ook deelt Nederland alleen gegevens met landen waar democratische controle, persvrijheid en gelijkwaardige gegevensbescherming is.
39. Nederlandse ambassades bieden bescherming aan politiek vervolgd. Zowel Nederlandse inwoners als mensen die in dienst zijn of waren voor een Nederlandse ambassade worden beschermd en zo nodig gerepatriëerd* in crisissituaties.

Begrippenlijst – H13

Algoritmes = set van regels en instructies die een computer uitvoert

Autonome wapens = een wapen of wapensysteem dat zelfstandig kan zoeken naar doelen, en die kan aanvallen, op basis van geprogrammeerde regels en methodes.

Detentiecentrum = centrum waar iemand gevangen wordt gehouden.

Etnisch profileren = het gebruik maken van criteria als huidskleur, nationaliteit, etniciteit, taal of geloof bij opsporing of handhaving, terwijl dat niet objectief te rechtvaardigen is.

Eurojust = Eurojust maakt onderdeel uit van de Europese Unie. Het ondersteunt lidstaten in de strijd tegen grensoverschrijdende zware criminaliteit, zoals terrorisme en fraude.

Europol = Europol maakt onderdeel uit van de Europese Unie. Het ondersteunt samenwerking tussen de politiediensten van lidstaten, om zo grensoverschrijdende zware criminaliteit te bestrijden.

Expertvergunningen = document op basis waarvan iets dat in het ene land geproduceerd is, geleverd kan worden aan een ander land. In dit hoofdstuk gaat het over wapens die in Nederland geproduceerd zijn.

Gendergerelateerd geweld = geweld dat vrouwen treft, omdat zij vrouw zijn, of dat hen onevenredig vaak treft. Voorbeelden van gendergerelateerd geweld zijn mishandeling door een (ex-)partner, verkrachting en stalking.

Georganiseerde misdaad = criminaliteit waarbij door meerdere personen over langere tijd wordt samengewerkt om ernstige misdaden te plegen, met als doel macht en winst in de vorm van geld, en dat bedreigend is voor (delen van) de samenleving.

Institutioneel racisme = er is sprake van institutioneel racisme als beleid en geschreven en ongeschreven regels van instituten of organisaties leiden tot ongelijke behandeling op basis van afkomst, etniciteit of religie.

Inlichtingen- en politiediensten = een inlichtingendienst brengt in kaart wat internationale politieke ontwikkelingen zijn en achterhaalt wat de belangen raakt van eigen land. In Nederland is dit de AIVD (Algemene Inlichtingen- en VeiligheidsDienst). Een politiedienst handhaaft de wet. In Nederland is dit de nationale politie.

Klassenjustitie = van klassenjustitie is sprake wanneer meer vermogenden of beter opgeleiden door wetgeving, behandeling of rechterlijke uitspraken voordeel ervaren ten opzichte van anderen.

Massavernietigingswapens = chemische, biologische en nucleaire wapens die in korte tijd veel mensen kunnen doden, vaak ook met desastreuze gevolgen voor geraakte natuur.

Ondermijnende criminaliteit = misdaad die de maatschappij, en de daarbij behorende patronen en instituties, of het vertrouwen daarin schaadt.

Repatriatie = In dit hoofdstuk van dit politiek programma staat het voor de terugkeer naar Nederland.

Resocialisatie = proces waarbij mensen stap voor stap weer gaan deelnemen aan de maatschappij.

Sociale integratie = evenwicht en samenhang tussen verschillende groepen in de maatschappij.

TBS-behandelingen = TBS staat voor terbeschikkingstelling. Een TBS-behandeling richt zich op een veilige terugkeer van daders in de samenleving.

Toezicht op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten (CTIVD) = de CTIVD houdt toezicht op de AIVD (Algemene Inlichtingen- en VeiligheidsDienst) en de MIVD (Militaire Inlichtingen en VeiligheidsDienst).

Witteboordencriminaliteit = een vorm van criminaliteit gepleegd door een persoon met een hoge sociale status. Het doel ervan is winst in de vorm van geld. Witteboordencriminaliteit verwijst naar de witte hemden die plegers van dit soort criminaliteit vaak dragen. Voorbeelden zijn fraude en belastingontduiking.

DEEL 5 - NATIONAAL EN INTERNATIONAAL NEDERLAND

HOOFDSTUK 14 EERLIJK EN RECHTVAARDIG MIGRATIE- EN ASIELBELEID

Met de volgende onderwerpen:

- Internationaal asiel- en migratiebeleid
- Opvang en zorg
- Grensbeleid en asielprocedures
- Migratie en naturalisatie
- Integratie

Migratie wordt te vaak aangeduid als crisis. Dit is onwaar en werkt polariserend. Migratie is een eeuwenoud fenomeen. Het Europees en Nederlands migratiebeleid is gefocust op het buiten de grenzen houden van mensen die migreren en vluchten. Dit heeft geleid tot mensonterende procedures en dit moet anders, nu. DWARS blijft zich onverminderd voor een menswaardig asiel- en migratiebeleid.

Internationaal asiel- en migratie beleid

1. Geen mens is illegaal. Nederland zet zich in voor een menswaardig vluchtelingenbeleid, om mensen die niet veilig zijn in hun eigen land van herkomst op te vangen.
2. Nederland zet zich op internationaal niveau in om te voorkomen dat mensen moeten vluchten. Door te investeren in duurzame ontwikkelingen en diplomatie, werkt Nederland eraan de wereld veiliger te maken. Hiertoe wordt druk uitgeoefend op landen die mensenrechten schenden. Mensenrechtenschendingen mogen niet worden gedoogd* ten behoeve van handelsbelangen.
3. Het VN Vluchtelingenverdrag* is achterhaald en moet vervangen worden. De definitie van vluchteling zoals deze nu in dit verdrag staat, moet worden uitgebreid en aangepast naar de huidige tijdsgeest, zodat ook mensen die vluchten voor oorlog of vanwege klimaatverandering beter worden beschermd.
4. Totdat er een nieuw verdrag is, moet het VN Vluchtelingenverdrag worden nageleefd. Nederland moet landen helpen die moeite hebben om dit verdrag na te leven en keurt het af als landen dit verdrag niet willen naleven. Er moet diplomatieke druk worden uitgeoefend op landen die geen vluchtelingen opvangen en op landen die mensenrechten schenden.
5. Ook mensen die in het land van herkomst vervolgd worden vanwege hun genderidentiteit*, moeten worden aangemerkt als vluchteling. Zij hebben recht op asiel.
6. Landen moeten zorgen voor duurzame oplossingen voor vluchtelingen, die ook toegankelijk zijn voor mensen die niet onder de nauwe definitie van het VN Vluchtelingenverdrag vallen.
7. Nederland moet zich op Europees niveau inzetten voor een rechtvaardig, humaan en solidair migratiebeleid.
8. Iedereen heeft het recht om asiel* aan te vragen. Er komt een einde aan de illegale pushbacks*. Frontex* wordt ontmanteld en vervangen door een organisatie die vluchtelingen ontvangt op een manier die aansluit bij een rechtvaardig en humaan migratiebeleid.
9. De Europese regel die mensen die vluchten verbiedt om verder te reizen dan het eerste land van aankomst of aanmelding, beperkt autonomie* van vluchtelingen en zorgt ervoor dat grenslanden overbelast raken. Deze regel moet daarom worden afgeschaft. Europese lidstaten moeten gezamenlijk verantwoordelijkheid nemen over de opvang van vluchtelingen.
10. Om mensensmokkel tegen te gaan en te voorkomen, zet Nederland zich in Europees verband in om meer legale vluchtroutes te creëren.
11. Er komen geen onzuivere deals meer die als doel hebben om te voorkomen dat mensen naar Europa vluchten. Nederland doet er alles aan om de deals die tot nu toe gesloten zijn in Europees verband terug te draaien.

Opvang en zorg

12. Nederland heeft te weinig aanmeldcentra en ontvangstlocaties. Er moeten door het hele land meer eerste aanmeldcentra komen waar mensen bij eerste aankomst in Nederland worden opgevangen en geregistreerd.
13. Na de aanmelding verhuizen mensen in de asielprocedure van de ontvangstlocatie naar de opvanglocatie. Mensen moeten gedurende de asielprocedure alleen op eigen verzoek verhuizen.
14. Alle opvanglocaties moeten voldoen aan minimumvoorwaarden voor humane opvang. Dit houdt in dat mensen een eigen kamer hebben met een raam dat open kan, dat er voldoende voedsel is en voldoende schone sanitaire voorzieningen aanwezig zijn. Voor kinderen moet voldoende te doen zijn. Zij moeten kunnen spelen en leren.
15. Opvang moet centraal worden georganiseerd, zoals dat momenteel ook met de taakstelling statushouders* gebeurt. Dit houdt in dat iedere gemeente een minimumaantal mensen in de asielprocedure opvangt. Dit aantal wordt berekend aan de hand van het inwoneraantal.
16. Opvanglocaties moeten kleinschalig worden ingericht met voorzieningen die kunnen worden gebruikt door bewoners van het opvangcentrum en door buurtbewoners.
17. De opvangcapaciteit* moet structureel worden vergroot, zodat noodopvang niet langer nodig is. In tijden dat opvanglocaties niet gebruikt worden door mensen in de asielprocedure kunnen locaties worden ingezet voor andere doeleinden.
18. Binnen de opvang moet de bescherming van kwetsbare groepen, zoals LHBTQIA+-ers, worden gewaarborgd. Wanneer dit niet kan worden verzekerd, kunnen zij worden opgevangen in een aparte opvanglocatie. Het doel van een aparte opvanglocatie is om deze kwetsbare groepen extra te beschermen. Daarom dient zo een locatie geheim te blijven en goed bewaakt te worden.
19. De verantwoordelijkheid over de zorg van mensen in de asielprocedure wordt weggehaald bij COA* en wordt niet langer uitbesteed aan commerciële partijen. Het ministerie van Zorg en Welzijn wordt hier verantwoordelijk voor. Bij eerste aankomst in Nederland krijgt iedere meen uitgebreide medische keuring en toegang tot de benodigde zorg.

Grensbeleid en asielprocedures

20. Er wordt meer geïnvesteerd in de IND* en de organisatie wordt uitgebreid. Hier staat tegenover dat de beslistermijn over asielaanvragen wordt teruggebracht naar zes maanden met een eenmalige mogelijkheid tot verlenging. Wanneer de IND niet beslist binnen deze termijn, krijgt de aanvrager automatisch recht op verblijf.
21. Er wordt meer geïnvesteerd in tolken.

22. Het personeel van de IND moet verplicht een sensitiviteitstraining* volgen, om profilering op grond van afkomst, religie, genderidentiteit, seksuele geaardheid, ras en etniciteit tegen te gaan.
23. Medische procedures om de leeftijd van alleenstaande kinderen vast te stellen, worden verboden. Deze procedures maken inbreuk op de persoonlijke levenssfeer van kinderen en zijn bovendien vaak niet kloppend en traumatiserend voor kinderen.
24. De gezichtendatabase voor migranten van de Nederlandse politie wordt opgeheven. Er komt een verbod op de inzet van gezichtsherkenningsoftware.
25. In de aanvraagprocedure worden de risico's die vrouwen, kinderen, mensen met een handicap en LHBTQIA+-mensen lopen bij terugkeer naar het land van herkomst serieus meegewogen. Deze mensen moeten bij afwijzing van hun aanvraag toegang krijgen tot een onafhankelijke geschillencommissie*.
26. Vreemdelingendetentie* wordt afgeschaft. Het is niet illegaal om te vluchten en onderkomen te zoeken in een ander land. Mensen in de asielpcedure en mensen van wie de asielaanvraag is afgewezen, en die dus ongedocumenteerd in Nederland verblijven, worden niet gedetineerd. Detentie van gezinnen en kinderen dient ten alle tijden worden uitgesloten.
27. Voor ieder kind en ieder gezin moet een kind- en gezinsvriendelijke opvanglocatie verzekerd zijn, waar zij kunnen verblijven gedurende de asielpcedure en daarna voor de tijd dat dit nodig is.
28. Het belang van het kind* staat centraal voor kinderen op de vlucht. Dit recht moet worden vastgelegd in migratiewetgeving. Tijdens de asielpcedure en bij eventuele terugkeer naar het land van herkomst moet het belang van het kind zwaar meewegen.
29. De verblijfsstatus van alleenstaande kinderen moet snel en zorgvuldig worden vastgesteld. Bescherming van hun rechten is hierbij het belangrijkste. Om te voorkomen dat kinderen te lang in onzekerheid leven of hun verblijfsrecht verliezen op hun achttiende verjaardag, moet de Dienst Terugkeer en Vertrek binnen zes maanden onderzoeken of terugkeer naar het land van herkomst in het belang van het alleenstaande kind is. Wanneer dit niet binnen deze termijn kan worden vastgesteld, wordt aan het kind een verblijfsvergunning toegekend.
30. Bij de verdwijning van kinderen uit de opvang wordt per direct een AMBER-alert* uitgestuurd. Ook komt er meer begeleiding voor alleenstaande minderjarigen om hen voor te bereiden op hun toekomst in Nederland of in het land van herkomst. Er moet alles aan gedaan worden om te voorkomen dat deze kinderen slachtoffer worden van mensenhandel of uitbuiting.

Migratie en naturalisatie

1. Ieder mens heeft recht op basisvoorzieningen, zoals bed, bad, brood en gezondheidszorg. De koppelingswet wordt afgeschaft. Ongedocumenteerde mensen hebben recht op humane behandeling. Zij moeten anoniem gebruik kunnen

maken van voorzieningen, zodat zij niet bang hoeven te zijn dat dit uitzetting als gevolg heeft.

2. Nederland moet er actief voor zorgen dat mensen zonder verblijfsstatus of zonder enkele nationaliteit (staatloosheid) onder bepaalde omstandigheden alsnog kunnen regulariseren. Bijvoorbeeld door werk of studie.
3. Mensen die al vijf jaar ongedocumenteerd in Nederland verblijven, worden voorzien van een verblijfsdocument.
4. Uitbuiting van migranten en ongedocumenteerde mensen moet worden aangepakt en tegengegaan. De wetgeving wordt hiervoor aangescherpt. Er komen meldpunten waar mensen anoniem melding kunnen doen van discriminatie, uitbuiting en intimidatie. Werkgevers die zich schuldig maken hieraan, worden aansprakelijk gesteld.
5. Alle verblijfsdoelen worden erkend voor naturalisatie.
6. Ook tijdelijk verblijf in andere EU-landen telt mee voor het berekenen van vijf jaren voor naturalisatie.
7. Iedereen met een verblijfsdoel, onafhankelijk of dit tijdelijk of niet-tijdelijk is, krijgt dezelfde rechten als burgers van Nederland en gelijke toegang tot voorzieningen als burgers van Nederland.
8. Er wordt een commissie ingesteld met onafhankelijke leden die een kinderpardon* kan verlenen in bepaalde situaties. Deze commissie zal ten minste actief blijven totdat er onvoldoende procedures zijn om het belang van het kind voldoende te waarborgen in de asielprocedure en daarna.
9. Er komt een generaal pardon voor alle kinderen die op dit moment ongedocumenteerd in Nederland verblijven, zodat zij hun status kunnen regulariseren en kunnen naturaliseren.
  - a. Staatloze kinderen ('dreamers') krijgen toegang tot een versnelde en versimpelde procedure om in Nederland te kunnen naturaliseren.
10. Het recht op gezins- en familiehereniging wordt losgekoppeld van inkomens- en inburgeringsvoorwaarden. De mogelijkheden voor gezins- en familiehereniging worden uitgebreid, zodat ook queer gezinnen herenigd kunnen worden.
11. Er komen heldere en transparante procedures om ook diploma's die behaald zijn buiten de Europese Unie te erkennen.

Integratie

31. Mensen met een verblijfsvergunning worden zoveel mogelijk gehuisvest in dezelfde gemeente als waar zij gedurende hun asielprocedure verbleven, tenzij zij zelf voorkeur voor een andere locatie aangeven.
32. Inburgering is een taak van de samenleving. Correspondentie vanuit de overheid wordt verplicht vertaald. De inburgeringscursus en het examen worden bekostigd door de overheid. Het systeem dat de inburgeringsplichtige hiervoor een lening moet afsluiten bij DUO wordt afgeschaft. De kwaliteit van inburgeringsonderwijs

wordt gecontroleerd door de Onderwijsinspectie. De erkenning van diploma's die in het buitenland behaald zijn wordt verbeterd.

33. Gemeenten begeleiden mensen in de asielprocedure en mensen met een verblijfsvergunning in het vinden van een baan en bij het opbouwen van een bestaan. Hierbij wordt rekening gehouden met de ervaringen en kwaliteiten van de persoon in het land van herkomst. Gemeente werken samen met werkgevers om voldoende werkplekken voor mensen in de asielprocedure en mensen met een verblijfsvergunning te realiseren.

Begrippenlijst – H14

Asiel = vorm van bescherming voor mensen die hun land ontvlucht zijn.

Autonomie = De mogelijkheid om zelf te bepalen wat je doet. In dit hoofdstuk van dit politieke programma: de mogelijkheid van vluchtelingen om zelf te bepalen in wel land zij asiel aan willen vragen.

Belang van het kind = het recht van kinderen dat hun belang als eerste overweging moet worden meegeenomen in belangenafwegingen voor beslissingen die kinderen kunnen raken. Dit recht is neergelegd in artikel 3 van het Internationale Verdrag inzake de Rechten van Kinderen (IVRK).

COA = het Centraal Orgaan opvang asielzoekers (COA) is verantwoordelijk voor de opvang en begeleiding van asielzoekers in Nederland.

Pushbacks = het – vaak extreem gewelddadig – teruggrijpen van vluchtelingen en migranten naar niet EU-landen zodra zij de grens van een EU-land zijn overgestoken. Dit is illegaal en een schending van het internationaal recht.

Frontex = een organisatie die deel uitmaakt van de Europese Unie. Frontex is een afkorting van het Franse Frontières extérieures. De hoofdtaak van Frontex is het bevorderen van samenwerking van de lidstaten van de EU ten opzichte van de gezamenlijke Europese buitengrens.

Genderidentiteit = genderidentiteit gaat over wie mensen zijn, en hoe ze zich voelen. Het is iemands innerlijke en individuele ervaring van gender, wat wel of niet kan overeenstemmen met het toegewezen geslacht.

IND = de Immigratie- en Naturalisatiedienst is het onderdeel van het Ministerie van Justitie en Veiligheid dat zorg draagt voor de uitvoering van het vreemdelingenbeleid. Dat houdt in dat de IND alle aanvragen beoordeelt van mensen met een andere nationaliteit dan Nederlands, die in Nederland willen verblijven of Nederlander willen worden.

Kinderpardon = het kinderpardon is de korte naam voor een regeling uit 2013. In dit hoofdstuk van dit politiek programma: een regeling waarbij kinderen die al geruime tijd in het land verblijven alsnog een eerder geweigerde verblijfsvergunning toegekend krijgen.

Opvangcapaciteit = in dit hoofdstuk van dit politieke programma: de mogelijkheid om opvang te bieden aan mensen die naar Nederland gevlucht zijn.

Sensitiviteitstraining = in dit hoofdstuk van dit politiek programma: training die erop gericht is om mensen gevoeliger te maken voor verschillende mensen in de maatschappij en om mensen bewust te maken van mogelijke vooroordelen.

Statushouder = personen die asiel hebben aangevraagd worden statushouder op het moment dat ze een verblijfsvergunning krijgen.

VN Vluchtelingenverdrag = verdrag dat in 1951 door de Verenigde Naties is vastgesteld, om ervoor te zorgen dat vluchtelingen en asielzoekers niet worden teruggestuurd naar een land waar hun leven gevaar loopt. Volgens dit verdrag is een vluchteling iemand die diens land van herkomst ontvlucht vanwege gegronde vrees voor vervolging.

Vreemdelingendetentie = het in gevangenschap houden van mensen zonder verblijfsvergunning, meestal met als doel diegene uit te zeggen.

DEEL 5 - NATIONAAL EN INTERNATIONAAL NEDERLAND

HOOFDSTUK 15 NEDERLAND EN HAAR BURGERS IN HARMONIE MET DE WERELD

Met de volgende onderwerpen:

- Wereldburgerschap
- Internationale organisaties
- Conflictsituaties en repressieve regimes
- Internationale handel
- Ontwikkelingssamenwerking

Nederland heeft een grote verantwoordelijkheid om solidair te zijn op internationaal niveau. DWARS streeft naar het realiseren van onze idealen op wereldwijde schaal. Hierbij staan mensenrechten, de rechten van minderheden, een eerlijke verdeling van welvaart en een gezond milieu voorop. We streven naar een hervorming van Europese besluitvorming waardoor de Europese Unie een middel is om groener, progressiever en eerlijker beleid te behalen in plaats van dat dit wordt afgeremd. Ook wil DWARS een radicale verandering in internationale handel en ontwikkelingssamenwerking, waarin niet ons eigenbelang maar internationale solidariteit en herstel van ons koloniaal verleden centraal staat. Op de lange termijn willen we werken aan een geweldloze wereld, maar we

Wereldburgerschap

1. De vrijheid en kansen van mensen mag niet afhankelijk zijn van de landsgrenzen waarbinnen je wordt geboren.
2. De internationale gemeenschap moet toewerken naar een wereld van mondiale veiligheid en stabiliteit waarin vrije vestiging van personen kan plaatsvinden.
3. Klimaatverandering is grotendeels veroorzaakt door westerse landen. Deze landen moeten hiervoor hun (historische) verantwoordelijkheid nemen in het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen. Ook moeten zij ontwikkelingslanden ondersteunen in de transitie naar een duurzame samenleving, zonder dat dit ten koste gaat van welvaartsontwikkeling of de afhankelijkheid van ontwikkelde landen vergroot.
4. Westerse landen moeten de landen die het zwaarst getroffen worden door de gevolgen van klimaatverandering economisch ondersteunen. Deze compensatie moet via een publiek 'loss and damage' mechanisme worden gefinancierd. Landen kunnen dit niet oplossen met schuldkwijtschelding, maar moeten daadwerkelijk steun bieden.

Internationale organisaties

5. Het vetorecht in de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties wordt afgeschaft.
6. De samenstelling van de permanente leden van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties is een weerspiegeling van een verouderde historische situatie. Er moet de ruimte zijn voor toetreding als permanent lid voor niet-Westerse landen, zoals India, Zuid-Afrika of Brazilië.
7. De NAVO wordt omgevormd naar een democratische organisatie. We streven naar een wereld zonder wapens en oorlogen, maar op de weg hier naartoe hebben we defensie nodig. We zetten de krijgsmacht slechts in uit solidariteit en als er mensenrechten worden geschonden, en we gebruiken geweld niet in voor Westerse belangen of om migratie te beperken.
8. Regionale organisaties kunnen een essentiële rol spelen bij vredesonderhandelingen. De VN kan hierbij helpen. Wanneer de internationale gemeenschap zich mengt in een conflict, proberen we een primaire rol te geven aan deze organisaties.
9. Het Internationaal Monetair Fonds (IMF) moet bijdragen aan een stabiele en duurzame wereldeconomie. Dit betekent dat de invloed van landen op de besluiten van het IMF niet mag afhangen van hoeveel een land bijdraagt. Nederland en de Europese Unie moeten zich inzetten om het IMF hiermee democratischer en eerlijker te maken.
10. De ontwikkeling van sommige landen is te afhankelijk van de Westerse voorwaarden voor investeringen. Het Internationaal Monetair Fonds en de Wereldbank moeten deze landen de ruimte geven om hun eigen industrie te beschermen tegen uitbuiting door multinationale ondernemingen en Westerse landen.

11. Nederland en het Europees Ruimteagentschap moeten zich inzetten om de toe-eigening van grondgebied en grondstoffen in de ruimte door landen of bedrijven tegen te gaan.

De Europese Unie en Europa

12. Het vereiste van unanimiteit in de Europese Raad van Ministers zorgt ervoor dat een klein aantal landen belangrijk beleid kan dwarsbomen en verandering tegen kan gaan. Deze unanimiteit wordt afgeschaft.
13. Besluitvorming binnen de Europese Unie wordt gedemocratiseerd. Het Europees Parlement krijgt het recht van initiatief en mag kandidaat-Eurocommissarissen voordragen en benoemen. Ook kan het Europees Parlement de bevoegdheid om individuele Eurocommissarissen af te zetten.
14. De Europese Commissie bestaat niet uit nationale vertegenwoordigers maar onafhankelijke bestuurders. Het grote aantal Eurocommissarissen beïnvloedt de effectiviteit van het Europese bestuur. De Europese Commissie gaat bestaan uit 15 Eurocommissarissen, met maximaal één Eurocommissaris per lidstaat.
15. Bij de Europese verkiezingen zijn er gemengde pan-Europese kieslijsten waarbij kiezers stemmen op een kandidaat uit hun eigen land en op een Europese lijst. Het Europees Parlement wordt samengesteld naar verhouding van de stemmen op de lijsten.
16. De plenaire vergaderingen van het Europees Parlement vinden voortaan ook plaats in Brussel en niet in Straatsburg, zodat het Parlement niet meer elke maand hoeft te verhuizen.
17. De Europese Unie moet pal voor de fundamentele waarden uit het grondrechtenhandvest staan en harder optreden tegen lidstaten die deze waarden niet voldoende beschermen. Voor de artikel 7-procedure om het stemrecht van een lidstaat te ontnemen moet het vereiste van unanimiteit vervallen, zodat landen zoals Hongarije en Polen dit niet meer kunnen tegenhouden.
18. Uitbreiding van de Europese Unie is geen doel op zich. Waarborgen wat betreft democratie, een gezonde economie, een eerlijke rechtstaat en respect voor mensenrechten zijn dit wel. Landen die aan de voorwaarden voor lidmaatschap van de Europese Unie voldoen, moeten de eerlijke kans krijgen om via een zorgvuldig en transparant toelatingsproces lid te worden. Zo verlenen we perspectief aan de Europese buurlanden en moedigen we hervormingen aan.
19. Buitenlandbeleid wordt een Europese competentie, behalve voor buitenlandbeleid tussen lidstaten in de Europese Unie, zodat de Europese Unie gezamenlijk een vuist kan maken voor mensenrechten, tegen klimaatverandering en in kwesties van mondiale veiligheid.
20. De afhankelijkheid van de NAVO wordt afgebouwd door verdere Europese defensiesamenwerking. Op termijn streven we naar een Europees leger door een betere afstemming tussen nationale defensies van lidstaten. Op deze manier staan we als Europa sterker.

21. De Europese samenwerking op het gebied van politie, inlichtingen- en douanediensten wordt verder geïntensiveerd. Dit mag niet ten koste gaan van de privacy van burgers.
22. Een Europees minimumloon en gestandaardiseerde arbeidsregels zijn belangrijke stappen naar een socialer Europa.
23. Europese lidstaten krijgen meer ruimte om duurzame publieke investeringen te maken en om in crisistijd meer geld uit te geven. Er komt meer ruimte voor landen om duurzame publieke investeringen te maken en in tijden van crisis meer geld uit te geven. De Europese Commissie neemt bij de beoordeling van een begroting van een lidstaat ook sociale opbrengsten zoals werkgelegenheid mee.
24. Het Europese minimumtarief voor vennootschapsbelasting van 15% voor grote ondernemingen moet voor alle ondernemingen gaan gelden. Daarnaast moet er een Europees minimumtarief voor dividendbelasting en royaltybelasting komen.
25. De landbouwsubsidies van de Europese Unie moeten structureel veranderen om de transitie naar een duurzame voedselvoorziening mogelijk te maken. Ook mag het landbouwbeleid niet zorgen voor schaalvergroting van landbouwbedrijven.
26. De Europese Unie mag op bepaalde terreinen belasting heffen, bijvoorbeeld ter voorkoming van belastingontduiking. Hiermee kan de afhankelijkheid van de afdracht van lidstaten verkleind worden. Dit moet wel voldoen aan de eis van subsidiariteit, belasting mag alleen worden geïnd op Europees niveau wanneer dit effectiever is dan als landen dit zelf doen. Een Europa-brede belasting moet aansluiten bij de economische verschillen tussen de lidstaten en mag de verschillen tussen lidstaten niet vergroten.

Conflictsituaties en repressieve regimes

27. Nederland en de Europese Unie streven naar de wereldwijde bevordering van het recht op zelfbeschikking van etnische minderheden, zolang dit tot de bevordering van mensenrechten en de democratie leidt.
28. Oorlogen tussen landen die eigenlijk de belangen dienen van andere landen, ook wel proxyoorlogen, leiden tot onvermijdelijke mensenrechtenschendingen. Nederland en de Europese Unie moeten elke bijdrage aan proxyoorlogen stoppen en maatregelen nemen tegen landen die hiervoor verantwoordelijk zijn.
29. Humanitaire interventies* zijn in sommige gevallen noodzakelijk. Bijvoorbeeld wanneer genocide* of etnische zuivering* dreigt, of om onschuldige burgers in oorlogsgebieden te beschermen in veilige zones of humanitaire doorgangen. Deze interventies worden uitgevoerd binnen de grenzen van internationaal recht, internationaal humanitair recht en de principes van 'rechtvaardige oorlog,'* waarbij er geen ruimte is voor mensenrechtenschendingen.
30. Nederland staat voor de bescherming van mensenrechten. Mensenrechtenschendingen tasten de veiligheid en waardigheid van mensen aan. Dit dient niet getolereerd te worden. Nederland stelt zich kritisch op tegen landen die zich hier schuldig aan maken en deelt sancties uit waar nodig.

31. Politieke en militaire leiders en ambtenaren die mensenrechten schenden of oorlogsmisdaden plegen moeten worden aangehouden en berecht worden in het Internationaal Strafhof in Den Haag.
32. Nederland en de Europese Unie kunnen een belangrijke rol spelen in het conflict tussen Israël en Palestina. We moeten toewerken naar een oplossing van één seculiere staat waarbij verschillende bevolkingsgroepen elkaar niet meer als vijand zien. De bezetting van Palestijns gebied moet direct worden beëindigd. De Nederlandse overheid moet de apartheid en het kolonialisme van Israël erkennen. Nederland en de Europese Unie moeten economische, diplomatieke en politieke druk uitoefenen op Israël om de schending van mensenrechten te stoppen.
33. Nederland en de Europese Unie kunnen ook een belangrijke rol spelen tegen de Chinese regime.
  - a. Nederland en de Europese Unie moeten de genocide van Oeigoeren erkennen. Er komen embargo's tegen producten vanuit de Oeigoerse Autonome Regio Xinjiang en producten die in verband worden gebracht met de dwangarbeid van Oeigoeren.
  - b. Het 'één-China-beleid' wordt 'gereset'. Nederland en Europa erkennen de soevereiniteit van Taiwan. We breiden onze partnerschappen met Taiwan uit, en pleiten voor de inclusie van Taiwan in internationale instellingen.
  - c. Economische, diplomatieke en politieke druk wordt uitgeoefend om politieke gevangenen vrijgelaten te worden en om het zelfbeschikkingsrecht van Hong Kong en Tibet bevorderd te worden.

Internationale handel en ontwikkelingssamenwerking

34. Er moeten strengere internationale regels komen rondom productieketens over eerlijke lonen, veilige arbeidsomstandigheden en geen kinderarbeid. Dit moet niet afhangen van de wil en eigen onderzoek van bedrijven. Nederland zet zich in Europees verkoopverbod voor producten die niet aan deze eisen voldoen.
35. Nederland sluit geen handels- en investeringsverdragen meer die investeerders juridische bescherming verlenen buiten de nationale rechter om, en wijzigt de verdragen die al zijn gesloten. Zo kunnen buitenlandse investeerders niet meer via Nederland andere staten aanklagen.
36. Nederland besteedt 1 procent van het bruto nationaal product voor ontwikkelingssamenwerking en pleit voor het verhogen van de OESO-norm naar 1 procent. Dit bedrag moet gaan naar de verbetering van de situatie van mensen in ontwikkelingslanden, en mag niet gebruikt worden als subsidie voor Nederlandse bedrijven of om migratie te voorkomen.
37. Het Dutch Good Growth Fund wordt afgeschaft. We besteden dit geld voor ontwikkelingssamenwerking zonder de voorwaarde dat dit Nederlandse handelsbelangen versterkt.
38. Wanneer Nederland ontwikkelingshulp biedt, geeft zij prioriteit aan ontwikkelingen die zowel de levensstandaard van mensen verbetert als uitstoot en vervuiling vermindert.

39. Microkredieten worden alleen ingezet wanneer ze bijdragen aan zelfredzaamheid. Deze vorm van ontwikkelingsfinanciering mag niet ten koste gaan van regionale of landelijke ontwikkeling van onderwijs, zorg, bestuur en infrastructuur om armoede daadwerkelijk tegen te gaan.
40. De overheid probeert altijd ontwikkelingshulp te geven aan de lokale bevolking, regionale organisaties en overheden van ontwikkelingslanden. Hulp aan liefdadigheidsorganisaties en andere niet-gouvernementele organisaties afkomstig uit rijke landen wordt vermeden. Ontwikkelingshulp mag niet afhankelijk zijn van culturele of religieuze voorwaarden. Alle mensen hebben het recht bevrijd te worden van armoede en onderontwikkeling.

Begrippenlijst – H15

Internationale gemeenschap = landen die samenwerken op het gebied van diplomatie, ontwikkelingshulp of handel.

Broeikasgassen = CO₂ of andere gassen die zorgen dat de aarde opwarmt.

Ontwikkelingslanden = een land met een relatief lage levensstandaard en onontwikkelde industrie.

Loss and damage = het compenseren voor de schade in ontwikkelingslanden door klimaatverandering.

Schuldkwijtschelding = het niet terugvragen van schulden.

Solidariteit = het gevoel hebben dat je bij elkaar hoort en elkaar moet steunen.

Unanimiteit = wanneer iedereen het eens is, en iedereen voor stemt.

Eurocommissaris = een soort Europese minister.

Artikel 7-procedure = een manier waarop een Europese lidstaat niet meer mag stemmen in de Europese Unie.

Europese competentie = wanneer alleen de Europese Unie mag beslissen over bepaalde onderwerpen.

Vennootschapsbelasting = de belasting die wordt geheven op de winst van bedrijven.

Dividendbelasting = de belasting die wordt geheven op het geld dat bedrijven aan aandeelhouders geven.

Royaltybelasting = de belasting op inkomen door een beschermd merk of idee.

Landbouwsubsidie = geld van de overheid om de landbouw te helpen.

Repressieve regimes = een bestuur van een land of een gebied dat mensen onderdrukt.

Humanitaire interventie = een staat die met geweld ingrijpt bij een staat die mensenrechten schendt.

Genocide = met opzet en georganiseerd een groep mensen ombrengen op basis van hun ras of etniciteit.

Rechtvaardige oorlog = het principe dat een oorlog alleen gevoerd mag worden als er een rechtvaardige aanleiding is en vrede het doel is.

Oorlogsmisdaden = het overtreden van regels die gelden tijdens oorlog of mensenrechten, zoals plunderen, verkrachten en het doden van burgers.

Apartheid = wanneer mensen worden gescheiden in de samenleving op basis van hun ras.

Kolonialisme = een systeem waarbij een land invloed heeft op een ander land en dit land uitbuit.

Handels- en investeringsverdragen = afspraken tussen landen over handel en geldstromen

Ontwikkelingssamenwerking = wanneer landen andere landen steunen om de economie te versterken en de levensstandaard te verhogen.

Microkrediet = een kleine lening aan een ondernemer, vaak in ontwikkelingslanden, om een eigen bedrijf op te zetten.

Liefdadigheidsorganisaties = goede doelen die los staan van de overheid.

Niet-gouvernementele organisatie = organisatie die zich inzet voor publieke belangen, maar niet onderdeel is van de overheid.

Eén-China-beleid = Het beleid van landen waarin de Volksrepubliek China (VRC) wordt erkend als de enige legale regering van China en dat Taiwan deel uitmaakt van China.

Embargo = Een economisch-politiek verbod op handel met een bepaald land.